

prosvetni delavec

BARICA MARENTIČ
POŽARNIK

Znanstvena ali pedagoška univerza?

Ko bi mogli v dneh, ko se odpirajo šolska vrata, videti v prihodnost in pri vsakem teh mlajših ali starejših učencev vedeti, ali bo premagal ovire na poti do cilja – uspešnega dokončanja šole, ki jo obiskuje, ali pa bo prej omagal...

Negotovost je največja pri začetnikih – pa naj bodo to prvošolci v osnovni šoli ali učenci prvih razredov srednjih šol ali pa bruci – novi rod študentov. Prav pri slednjih nas trezna statistika iz leta v leto opozarja, da jih bo končalo izbrani visokošolski študij manj kot polovica. V višini osipa nosimo enega žalostnih rekordov tudi v mednarodnem merilu. Ali si Slovenci to lahko privoščimo?

Težje kot postaviti diagnozo je poiskati ustrezno zdravlilo. Navajeni smo že, da iščemo »dežurnega krivca« za učne neuspehe eno stopnjo nižje – predmetni učitelji pri »popustljivosti« razrednih učiteljev, srednješolski pri osnovnošolskih, ki niso navadili učencev resnega dela; visokošolski pa obtožujejo srednje šole, zlasti »usmerjene«, da niso dale učencem dovolj znanja, samostojnosti in študijskih navad, potrebnih za uspešen start na univerzi. Pred nedavnim smo prebrali v Delu, da eden uglednih univerzitetnih učiteljev označuje stopnjo znanja, ki jo pokažejo srednješolci pri sprejemnih izpitih, za »katastrofalno« – in to so povečini najboljši dijaki z (neuradno) najboljših srednjih šol.

Prav je, da skušamo stanje na srednjih šolah popraviti, ponovno vpeljati kakovostne splošnoizobraževalne programe, mature, uveljaviti mednarodna merila znanja, povečati vpliv univerzitetnih učiteljev na programe in merila v srednjih šolah in izostriti selekcijske mehanizme. Ali pa ne bi bilo treba hkrati temeljiteje pomesti tudi pred svojim pragom in pogledati, koliko lahko z izboljšanjem metod, s sodobnejšimi prijemi v samem študiju, učinkoviteje razvijemo dane potenciale študentov in jim zlasti pomagamo prek začetnih težav?

V svetu se zadnjih dvajset let močno krepi zanimanje za pota in načine »notranje reforme« visokošolskega študija; odkar se za študij ne odloča več le zanemarljivo majhen odstotek »elitnega« prebivalstva in odkar se količina znanstvenih spoznanj veča s tako vrtoglavo naglavo, tradicionalne metode širjenja posamezne države razstavljalke, od japonskega abstraktno-geometričnega izraza, za katerega je značilna materialna in tehnična različenost, živaiske figuracije, do eksperimentalnih raziskovanj prostora. Severnjaške dežele kažejo tematsko usmeritev v okolje, nekoliko večji lirizem je v delih Švedske, v katerih je tudi več narodopisnih prvin in barvitosti, obenem pa se zmanjša delež abstrakcije. Značilna je stiliziranost figur, ki se izraža v barvnih lesorezih. Francoske grafike so detajlirane, izdelane v mešanih tehnikah, v jedkanici ali suhi igli, v zahodnonemških delih, za katerega je značilen zelo širok izbor motivov, pa se izražata abstrakcija in figurativna.

Mnogi mislijo, da se bo učitelj, ki je dober znanstvenik, spontano dokopal tudi do kakovostnih načinov pedagoškega dela. Včasih se to zgodi – zmeraj pa ne. Najpogostejše (to so pokazale tudi raziskave) bo učitelj prevzel načine dela, ki jih je bil deležen sam, ko je bil še študent. To pa ob spremenjenih zahtevah le redkokdaj zadostuje. Drugi spet mislijo, da se tega ni mogoče naučiti – da »didaktični čut« imas ali pa ga nimas.

Komar & Melanid /ZDA/: Poliptih: Mir, 1987, litografija

Letošnji 18. mednarodni grafični bienale v ljubljanski Moderni galeriji bo odprt še do konca septembra. Letos je morda celo raznolikost kot prejšnja leta, dela so razvrščena po regionalnem načelu in izbrana po merilih posebnih selektorjev vsake države. Tako so skušali omogočiti tehtnejšo odbiro, podprto s poglobljenim poznavanjem ustvarjanja posamezne države in obenem takšno, ki bi predstavila vsako udeleženko v njenih bistvenih likovnih značilnostih.

Tokratna izrazna podoba bienala se močno nagiba h grafičnim tehnikam; to je razmeroma presenetljivo glede na sočasni medijski razvoj na drugih umetnostnih področjih. Grafični listi so izdelani v lesorezni tehniki, barvnem sitotisku, suhi igli, mešanih tehnikah in še številnih drugih. Grafika pa ni presenetljiva le zaradi svojega razmaha, saj prevladuje na večini listov, temveč tudi zaradi težnje k monumentalnosti, razsežnosti, ki jo je pridobila in s katero samodejno priteguje gledalčovo pozornost.

Na bienalu prevladujejo zahtevne klasične tehnike, za katere je potrebno dolgotrajno delo; njihova izrazna vrednost je sporočilna ali pa gre zgolj za problemsko raziskovanje oblikovanja. Tako segajo regionalno razvrščena dela, če omenimo le nekatere države razstavljalke, od japonskega abstraktno-geometričnega izraza, za katerega je značilna materialna in tehnična različenost, živaiske figuracije, do eksperimentalnih raziskovanj prostora. Severnjaške dežele kažejo tematsko usmeritev v okolje, nekoliko večji lirizem je v delih Švedske, v katerih je tudi več narodopisnih prvin in barvitosti, obenem pa se zmanjša delež abstrakcije. Značilna je stiliziranost figur, ki se izraža v barvnih lesorezih. Francoske grafike so detajlirane, izdelane v mešanih tehnikah, v jedkanici ali suhi igli, v zahodnonemških delih, za katerega je značilen zelo širok izbor motivov, pa se izražata abstrakcija in figurativna.

V. K.

Med drugim preberite

- SPOROČILO ZA JAVNOST, str. 2
- VPRAŠANJA IN DILEME O PROGRAMSKIH ZASNOVAH, str. 3
- NOVE ZAMISLI ZA NOVO LETO, str. 3
- SREDNJEŠOLSKI UČBENIKI ZA SLOVENSKI JEZIK. VČERAJ IN DANES, str. 5
- PRED ŠOLO TREPETA VES SVET, str. 6
- ZA GREHE IN POLITIKE IN PRAKSE NI KRIVA PEDEGOŠKA ZNANOST, str. 7
- ZAKLJUČNI IZPIT IN MATURA, str. 9

Tudi to je le deloma res. Podobno kot pri glasbenikih ali drugih umetnikih je prirojena nadarjenost precej pomembna, pomembno pa je tudi, da jo načrtno kultiviraš in razvijaš.

V miselnosti in akcijah na tem področju precej zaostajamo za stanjem v svetu. Unescovo poročilo (1987) med drugim pravi: »Pred 15 ali 20 leti večina visokošolskih učiteljev ne bi resno vzela nasveta, da bi jim koristilo, če bi nadrobneje preučili svoje poučevanje in se v tem tudi spopolnjevali; nemalo visokošolskih učiteljev bi se tej ideji uprlo. Zdaj je spopolnjevanje univerzitetnih učiteljev za uspešnejše poučevanje in študij (angl. staff development) splošno sprejeto kot zakoniti del poslanstva univerze. Ob visokošolskih institucijah so nastale organizacijske enote, njihova naloga je raziskovati in razvijati to področje, v nekaterih (bolj centralno urejenih) deželah pa so bili sprejeti nacionalni programi za tovrstno spopolnjevanje univerzitetnih učiteljev.«

Opozorila ob »notranji reformi« visokega šolstva

V okviru projekta Dolgoročni razvoj visokega šolstva v SR Sloveniji je tri leta delovala delovna podskupina, ki se je ukvarjala z raziskovanjem vprašanj »notranje reforme« univerzitetnega študija. Ta vprašanja so bila sicer v projektu ves čas le na obrobju, na račun obsežnega razpravljanja in raziskovanja organizacijsko-sistemskih vprašanj v visokem šolstvu. To je le eden od vzrokov, da je široko zasnovano delo skupine sčasoma zamrlo, leta 1989 pa je bilo izločeno iz (močno zoženega) projekta. Ne glede na to, ali prav zato, smo se odločili, da bistvene izsledke raziskav in zamisli delovne skupine predstavimo v tezah in predlogih in v pogovoru za »okroglo mizo«, 16. junija 1989, širši visokošolski javnosti. V delovni skupini je sodelovalo 14 visokošolskih učiteljev z devetih visokih šol (nekateri ves čas, drugi le na začetku, nadrobno pa so vidne iz tiskanih Poročil o projektu, št. 2, 3 in 4).

V raziskavi smo, povečini z akcijskim raziskovalnim prijemom, preučevali med drugim:

– kako se obnesejo razni modeli »aktivizirajočih« seminarjev (npr. seminar, ki načrtno aktivira dozdajšnje izkušnje in interese študentov; seminar, na katerem je poudarek na kultiviranju ustnega in pisnega sporočanja in nastopanja pred javnostjo; seminar, ki usposablja za postavljanje in reševanje problemov; interdisciplinarni seminar, ki s pomočjo gostov iz prakse ali sodelovanja vsaj dveh visokošolskih učiteljev pomaga združiti sicer razdrobljeno znanje iz raznih predmetov ter povežati teorijo in prakso;

– kako je mogoče z načinom predstavitve (vizualizacijo) učinkoviteje strniti in kodirati večjo množico informacij;

– kakšen je odziv na nekatere modele didaktičnega spopolnjevanja visokošolskih asistentov in učiteljev, ki čim bolj izvirajo iz njihovih potreb in izkušenj in upoštevajo njihov intelektualni in raziskovalni potencial (model pedagoške delavnice, izboljšanje interakcije med učiteljem in študenti s pomočjo video povratne informacije idr.);

– kakšna so stališča univerzitetnih učiteljev z raznih fakultet do posameznih ukrepov za izboljšanje študija;

– kakšne ukrepe vpeljujejo v drugih državah za izboljšanje študijske

uspešnosti, predvsem v prvih letnikih (npr. tutorski model – organizirana pomoč starejših študentov in podiplomcev mlajšim kolegom).

Elipsa z dvema žariščema

Ne nameravam razgrinjati izsledkov, želim pa povzeti duha in nekaj poudarkov razpravljanja ob omejenih okrogli mizi. Na eni strani so razpravljalci podprli glavne predloge, ki jih je izoblikovala skupina na podlagi svojih ugotovitev; na drugi strani pa se je takoj pojavil strah, da bi večje poudarjanje pedagoškega vidika, npr. v habilitacijskih postopkih, samo po sebi slabilo raziskovalni vidik, ki je za univerzitetnega učitelja nesporno prvi in najpomembnejši. »Za univerzo je pomembnejši dober raziskovalec, četudi je slab pedagog, kot pa obrnjeno.« Tej tezi pa je bila postavljena nasproti antiteza (ali bolje – sinteza), da raziskovalnega in pedagoškega dela ne smemo postavljati v parazitarni odnos (kot da se eden lahko razvija le na škodo drugega), ampak – kot je slikovito dejal eden od razpravljalcev – da gre v univerzitetni dejavnosti »za elipso, ki jo družno oblikujeta dve žarišči«. Torej ne za dilemo, ali hočemo »znanstveno« ali »pedagoško« univerzo, ampak za prizadevanje, da tudi pedagoško delo na univerzi oblikujemo na znanstveni podlagi. Absurdno bi bilo, če bi na univerzi raziskovali vse drugo, razen lastnega »proizvodnega« procesa, to je diseminacije znanja.

Predstavnica študentov je dejala, da je študijski proces marsikje tak, da načenja duševno in telesno zdravje študentov. Mnenja študentov o pedagoškem procesu bi morali zbirati sistematično, s skrbno pripravljenimi vprašalniki, in z glavnim namenom, da s povratnimi informacijami vplivamo na izboljšanje. S tem bi se približali praksi, npr. v ZDA ali Veliki Britaniji, kjer je učitelju v prid, da ob napredovanju predloži tudi čimveč študentskih mnenj pa tudi drugih dokazil svoje pedagoške angažiranosti (učbenike, skripta, pripomočke za vaje, podatke o udeležbi na spopolnjevalnih tečajih, o novostih, ki jih je vpeljal v pedagoški proces, kot tudi o tovrstnih projektih in raziskavah).

Normativi naj upoštevajo strokovne vidike, in ne le administrativnih

Razpravljalci so podprli predlog, naj postanejo seminarji in delavnice iz visokošolske didaktike del ponudbe podiplomske šole, izbirni predmet magistrskega študija. Mnogi so se zavzeli, naj bi bilo opravljeno pedagoško spopolnjevanje pogoj za doseg docenture. Poudarili so, da morajo biti pri normativnih odločitvah, ki neposredno zadevajo kakovost študijskega procesa, v ospredju strokovna merila, in ne administrativno-finančna. Tako na primer je danes nedvoumno ugotovljeno, da v seminarskih skupinah, v katerih je več kot 20 ali 25 članov, ni mogoče kakovostna učna komunikacija. Tudi 30 ur študijskih obveznosti na teden ne omogoča študentu poglobljenega in sprotnega študija. Zmanjšanje teh ur za približno 20 odstotkov in hkrati več poudarka na delu v manjših skupinah bi izboljšalo kakovost študija, ne bi pa smelo zmanjšati denarja za izobraževanje, saj bi bilo opravljenega pedagoškega dela ravno toliko ali celo še več. Ob tem se seveda poveča pomen dobro

Nadaljevanje na 2. str.

dogodki
novosti

Sporočilo za javnost

Izvršni odbor republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije je v skladu s junijskim sklepom dne 31. 8. 1989 na podlagi poročil predsednika Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo ter predsednika Izobraževalne skupnosti Slovenije ocenil uresničevanje zahtev delavcev tega sindikata, postavljenih ob stavkah, in ugotovil:

● Z ukrepi izobraževalnih skupnosti v juliju in avgustu 1989 se je gmotni položaj šolstva kratkoročno izboljšal. To omogoča vsaj približno usklajevanje osebnih dohodkov delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti z osebnimi dohodki v gospodarstvu - v okviru veljavnega sistema usklajevanja (družbeni dogovor). Sindikat meni, da v tem trenutku ni potrebno izražati zahtev s stavko. Sindikat bo v naslednjih mesecih spremljal gmotni položaj vzgojno-izobraževalnih organizacij in glede na še veljavni komunalni sistem financiranja osnovnega šolstva in otroškega varstva organiziral tudi oblike protesta v organizacijah, kjer ne bi bila usklajena rast osebnih dohodkov in izpolnjeni pogoji za delo.

● S spremembami in dopolnitvami nekaterih zakonov so bili narejeni prvi koraki k spremembi neustreznega sistema organiziranja in financiranja vzgoje in izobraževanja. Sindikat pričakuje od republiških izvršnih organov nadaljnje predloge zakonov in izvršnih predpisov, ki bodo pripomogli k večji učinkovitosti in gospodarnosti sistema. Sindikat bo obravnaval pismo poročilo izvršnih organov iz vzgoje in izobraževanja o izpolnitvi zahtev in pisne predloge dolgoročnih ukrepov.

31. 8. 1989

DR. SREČO ZAKRAJŠEK

novi direktor
Zavoda SRS
za šolstvo

S 1. septembrom je dobil zavod novega direktorja, po letih mladega - te dni je dopolnil 38 let - po strokovni in siceršnji dejavnosti pa nenavadno razgibanega in nasprotnika negativne tradicije. Njegovo šolanje je potekalo hitro in natančno: leta 1970 je postal kemijski tehnik, 1974 diplomirani inženir kemijske tehnologije, 1976 je magistriral, 1986 pa doktoriral. Kruh si je začel služiti po končani tretji stopnji v Inštitutu Jožef Stefan, od leta 1980 pa je bil zaposlen na Srednji naravoslovni šoli v Ljubljani, najprej kot profesor, potem kot profesor in pomočnik ravnatelja, nazadnje še kot vodja raziskovalne enote na tej šoli. Od leta 1986 je tudi sodelavec katedre za anorgansko kemijsko tehnologijo na FNT V TOZD Kemija in kemijska tehnologija.

Zakrajškova strokovna in družbena dejavnost je zelo raznolika in tudi bogata: je raziskovalec, predavatelj, pisec učbeniških gradiv in strokovnih člankov (teh je več kot 130), atletski trener z A-licenco, mednarodni atletski sodnik ter funkcionar izvršnih in strokovnih odborov. Atleti, ki jih je treniral, so osvojili kopico medalj na republiških, državnih in mednarodnih prvenstvih in postavili osem državnih rekordov. Zato je tudi prejel strokovna in politična priznanja, najlepši sta iz zadnjih let: 1987 je bil odlikovan z medaljo zaslug za narod, letos pa ga je RTV Ljubljana izbrala za inovatorja leta za delo na področju mladinskega raziskovalnega dela.

Od vsega Zakrajškovega delovanja naj posebej na kratko omenimo njegovo znanstvenoraziskovalno, razvojno in pedagoško delo, saj si je prav tu pridobil izkušnje in ugled, ki je potreben kapitanu naše šolske ladje. Vsa leta raziskovalnega dela sodeluje dr. Zakrajšek pri nalogi Sulfatni odpadki v SR Sloveniji, delal pa je tudi pri okoli 10 aplikativnih nalogah. V šolstvu je delal pri raziskovalnih, razvojnih in aplikativnih nalogah pri pripravi programov, pri delu z nadarjenimi učenci, pri vpeljevanju mladih v raziskovalno dejavnost (mentor okoli 20 učencem, nekaj od teh se je uvrstilo na kemijsko olimpiado) ter pri iskanju optimalnega programa in organiziranosti dobre srednje šole. Sodeluje tudi pri vpeljevanju mednarodne mature v Sloveniji. V letu 1988 je bil soustanovitelj revije Kemija v šoli, specializirane za učitelje v osnovni in srednji šoli, in njen glavni urednik.

Vso srečo, novi direktor!

Prva preučevalno-raziskovalna delavnica
za učitelje biologije in kemije osnovnih šol

Za učitelje biologije in kemije osnovnih šol na območju mariborske organizacijske enote Zavoda SRS za šolstvo - iz Maribora, Pesnice in Ruš - je bila konec avgusta tridnevna preučevalno-raziskovalna delavnica v Srednji kemijski šoli v Rušah. Delo je potekalo skupaj in v dveh skupinah, v eni je bilo 20 učiteljev kemije, v drugi pa prav toliko učiteljev biologije. Tema: Življenje v Rušici. Kemijska in biološka analiza ter preučevanje panonske flore v severovzhodni Sloveniji.

Namen biološko-kemijske delav-

nice je bil spoznavati metodologijo preučevalno-raziskovalnega dela, oblikovati napotke in navodila za interdisciplinarno obravnavo življenjskih prostorov, spodbujati učence k ustvarjalnemu delu - brez prevelike faktografije in verbalizma.

Ob posterjih, ki so jih učitelji pripravili ob koncu, smo neprenehoma razmišljali o ustvarjalni in zanimivi šoli.

Izpeljavo programa je omogočila

Izobraževalna skupnost Maribora.

ROMANA JAZBEC

Za zdaj rešeno, do konca leta neznano

Kako rešuje izobraževalna skupnost Slovenije denarne težave šolstva

Grožnje s šolsko stavko so se - bi rekli - obnesle: denar za poravnavo šolskih dolgov se je nabral in šole so ga dobile, odgovornost za celotno šolstvo prehaja na republiške državne organe, ti organi naj bi svoje pristojnosti okrepili, odločanje pa poenostavili. Republiški šolski sindikalni funkcionarji so rekli, da za zdaj splošna šolska stavka ni potrebna, spodbujali pa bodo pritiske, da se zadeve pravično rešijo ne le v republiškem povprečju, marveč tudi v vsakem posameznem okolju.

V takšnem ozračju sta minuli teden potekali dve zanimivi seji: v četrtek se je sestal izvršni odbor Republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije, v petek pa Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Oba sta govorila o sprotih denarnih vprašanjih. Komitej pa tudi o šolski organiziranosti po predvideni odpravi izobraževalnih skupnosti. Razprave in novice z obeh sestankov bi bilo mogoče strniti - to predvsem na podlagi pripovedovanj predsednika skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije Nika Žibreta in predsednika Komiteja dr. Ludvika Horvata ter še nekaterih drugih razpravljalcev - takole:

Izobraževalna skupnost Slovenije je letos spomladi povišala prispevno stopnjo, ko je predvidevala prihajajoče težave. Poleti je bil opuščen zvezni intervencijski zakon. Republiški odbor za usklajevanje osebnih dohodkov v gospodarstvu in družbenih dejavnostih (tako imenovana Knezova komisija) deluje zdaj bolj konkretno. Vse troje je ugodno vplivalo, da se je denarno stanje Izobraževalne skupnosti Slovenije kar ugodno uredilo po opravljenih polletnih poročilih. Med vsemi družbenimi dejavnostmi je denarno stanje pozitivno le v Izobraževalni, Kulturni in Raziskovalni skupnosti Slovenije, indeksna rast pa je v izobraževanju tačas največja.

Srednje in visoko šolstvo je dobilo avgusta za plače 42 odstotkov več denarja kot julija ter še nekaj malega poročila k julijskim vsotam. S tem se na primer plača srednješolskega učitelja v avgustu giblje nekako med dinarsko vrednostjo 700 do 800 zahodnonemških mark, visokošolskega učitelja pa okoli 1000 mark. Denarna vsota za materialne stroške je bila avgusta za 37 odstotkov večja od julijske, upoštevajo se podražitve elektrike in drugih stalnih stroškov, zadnje podražitve bodo še dodatno poravnane. Denar za amortizacijo nepremičnin je bil nakazan v vsotah za vzdrževanje in obnovo šolskega prostora po ključu, kot je bil dogovorjen v Odboru za usmerjeno izobraževanje in na skupščini Izobraževalne skupnosti Slovenije. Denar za amortizacijo opreme je bil z zamudo zdaj nakazan za čas od januarja do avgusta in obenem tudi za vse mesece do konca leta. Avgustovske pošiljke denarja srednjemu in visokemu šolstvu so bile potemtakem kar zajetne in omogočajo, da šole gospodarno uredijo marsikaj, če znajo umno gospodariti. Ni pa tega denarja dovolj, da bi bile šole na konju, kar zadeva šolsko opremo in odpravo drugih vrst šolskega uboštva. Pri nas se za plače porabi okoli 90 odstotkov šolskega denarja in še so plače slabe, druge po Evropi je to razmerje 70 : 30 ali celo 60 : 40 (60 plače, 40 stroški, oprema...).

Z denarjem, ki se je ob poletnem poročilu nabral v Izobraževalni skupnosti Slovenije, je bilo mogoče urediti še nekatere druge stvari. Tako je bil z obrestmi vred poravnani dolg Ljubljanski banki za najem junjskega posojila za osnovno šolstvo oziroma za občinske izobraževalne skupnosti, izplačana je predvidena letošnja vsota za nastajajoče univerzitetno Biološko središče, ni ovir za plačevanje 40-odstotnega deleža k dijaškim

in študentskim mesečnim voznicam za prevoz v šolo z vlaki in medkrajevnimi avtobusi, rezerviran je denar za načrtovani začetek permanentnega izobraževanja učiteljev.

Prvič je bila tudi možnost, da Izobraževalna skupnost Slovenije s posojilom pomaga prebroditi težave v osnovnem šolstvu in vrtcih. Posojilo skupnostim otroškega varstva za vzgojno delo vrtcev (20 do 25 milijard dinarjev) je prva, posojilo občinskim izobraževalnim skupnostim za osnovno šolo (120 milijard dinarjev) pa je po junijskem najetju posojila pri LB zdaj že druga pomoč. Gre za kratko brezobrestno posojilo občinam, ki so v velikanskih stiskah zaradi gospodarskih težav v podjetjih, zaradi velikih izgub v zdravstvu (te se menda približujejo v republiškem obsegu skoraj bilijonu novih dinarjev); posojilo bodo v občinah dobili ob ustreznih jamstvih, da ga bodo usmerjenemu izobraževanju tudi vrnili.

pela na 2000 odstotkov ali čez. V okoliščinah, ko Izobraževalna skupnost Slovenije ob spremeni zakonodaji prevzema povečane obveznosti tudi do osnovnega šolstva, in ko dotok denarja iz meseca v mesec ni zadošten, ni mogoče pričakovati, da bi se prispevna stopnja za šolstvo zmanjševala ali da bi se bilo mogoče za kakšen mesec odreči šolskim prispevkom iz gospodarstva, kakor se je bilo to dogajalo kdaj pa kdaj v prejšnjih letih.

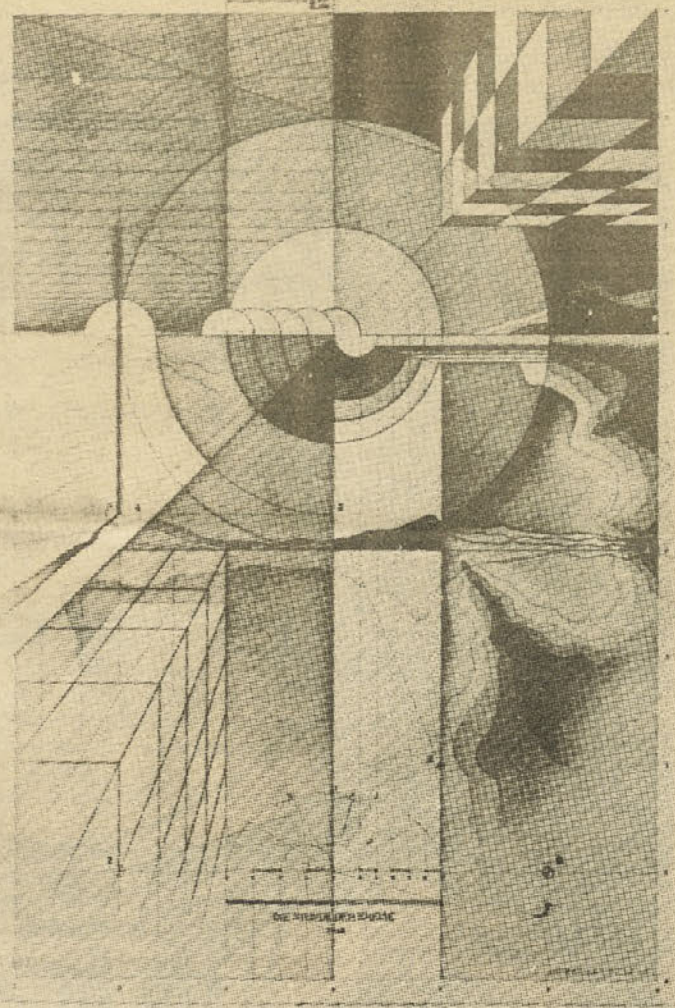
Ohranjanje zdajšnje prispevne stopnje za usmerjeno izobraževanje (in zviševanje občinskih prispevni stopenj za osnovno šolstvo, kjer je to potrebno) je tudi ena od poti k utrjevanju gmotne podlage šolstva v Sloveniji. S tem bi se lahko odmikali od zdajšnjega šolskega deleža v narodnem dohodku in se jeli približevati tistim zaželenim 5 odstotkom narodnega dohodka za šolstvo. Bolj naj bi se temu cilju približali z oblikova-

njem nacionalnega šolskega programa, ki bo upošteval nacionalne vzgojne in izobraževalne potrebe, učinke šolskega sistema, poti k bolj smotnim oblikam pouka in šolske organiziranosti idr. Med drugim bo nemara treba odgovoriti tudi na vprašanje, ali je res neogibno, da je v šolah med zaposlenimi v povprečju več kot 30 odstotkov nepedagoških osebja in da se število zaposlenih v šolstvu letno povečuje za 2 odstotka, to je bolj kot v drugih dejavnostih.

Tačas je šolstvo pred velikanskimi organizacijskimi spremembami. Junija sta že bila spremeni Zakon o usmerjenem izobraževanju in Zakon o svobodni menjavi dela na vzgojno-izobraževalnem področju. Septembra naj bi bil naposled sprejet spremljen Zakon o pedagoški službi. Novostim se bo morala čimprej prilagoditi še zakonodaja za osnovno šolstvo. Predvsem pa naj bi bila ob koncu septembra sprejeta spremenjena republiška ustava, ki naj bi med drugim odpravila zdajšnje samoupravne interesne skupnosti, med temi tudi izobraževalne skupnosti v občinah in v republiki. Položaj šol se bo bistveno spremenil tudi z napovedanimi novimi zakonodajo o delovnih razmerjih in o zavodih.

Na kratko - kolikor je bilo slišati na omenjenih razpravah - gre za oživljanje šolskega upravnega reda izpred treh desetletij in ob tem za opuščanje neuspešne sedanje šolske samoupravne organiziranosti. Vredno čamo se v čase, ko je bil učiteljski neke vrste državni uslužbenec, ne da bi prav dobro vedeli, kakšno ta razmerja kar najbolj plemenito povezati s primernimi izkušnjami sedanjih časov samoupravnega delovanja šol. Zahteve za republiško centralizacijo šolskega upravljanja, odločanja in financiranja so bile oziroma v šolstvu v Sloveniji množično, vendar pa bo ob bližnjem ureditvi čevanju tega načela mogoče pričakovati - tako je bilo opozorjeno - tudi pomisleke zoper krutnitev zdajšnje jalove šolske samouprave. Predvsem pa je bilo omenjena tale bojazen: najbrž utegne zgoditi, da se bodo natovalci novega šolskega rešenja spet izčrpavali predvsem v prepirih o organiziranosti, pri tem pa pozabili, da je organiziranost drugotnega pomena in da je stvar učence, možnost za dober učno in vzgojno delo v šoli.

JANKO SVETINA

Heintschel Herman /Z. Nemčija/: Čas krogov, 1989, akvatinta in barvna jedkanica

Največ težav imajo menda v Mariboru; tam so si junija morali pomagati tako, da so najeli 15 milijard dinarjev posojila, zdaj pa ga potrebujejo za več kot 20 milijard dinarjev. Podobno je še v marsikateri občini na Slovenskem. Sliči pa se, da v nekaterih občinah ti računi lahko tudi niso čisti in da se nemara pač tudi okoriščajo z novo možnostjo denarne podpore osnovnemu šolstvu iz republike, ki se jim ponuja. V republiki ob tem pravijo, da zahtevajo jamstva za vračilo posojenega denarja, preverili pa bodo tudi, kakšne so resnice o domnevah, da nekatere občine zapostavljajo svoje obveznosti do osnovnega šolstva in s tem še bolj pritiskajo na to, da bi po novem letu v celoti prešlo osnovno šolstvo v občin pod republiško skrbništvo.

Avgustovske obveznosti Izobraževalne skupnosti Slovenije so bile 360 milijard novih dinarjev. Sprotni dotok denarja je bil manjši od tega. To pomeni, da bo razlika poravnana z denarjem od vrnjenega posojila občinskim izobraževalnim skupnostim oziroma z denarjem, ki se je predhodno nabral ob poletnem poročilu. Tako je šlo v septembru in oktobru, usoda zadnjih dveh mesecev leta pa ni dobrega znana. Upajo v najboljšo in na denar ob poročilu za tričetrtletje. Bojijo pa se novih okoliščin, ki bi lahko nastale, če inflacija v Jugoslaviji ne bi bila obrzdana in bi se povz-

Znanstvena ali pedagoška univerza?

Nadaljevanje s 1. str.

pripravljenih in dostopnih učbenikov, drugih študijskih pripomočkov, možnosti za sposajo in razmnoževanje. Manj množičnih predavanj pomeni tudi več poudarka na vodenju dobrih razprav, samostojnega študija in raziskovanja, na mentorstvu in konzultacijah; to je v marsičem zahtevnejše, pa zdajšnja merila tega ne upoštevajo.

In kje smo s pomočjo novincev, ki se v tujini marsikje uspešno uveljavljajo?

S svetovalnimi tečaji, ki vpeljujejo visokošolski način študija, s tutorijskim sistemom, z računalniško ali drugače vodenimi možnostmi, da novinec ugotovi vrzeli v svojem prejšnjem znanju in jih tudi odpravi, z individualnim in skupinskim svetovanjem v osebnih življenjskih, študijskih stiskah, vse do tega, kako odpraviti strah pred izpiti. In kje smo z ustanavljanjem služb ali enot, ki bi urejale te in podobne dejavnosti, zbirale informacije o novih metodah in pripomočkih v visokoškolskem študiju, prirejale tečaje in seminarje za visokošolske učitelje in asistente in povezovala ter spodbujala zamisli posameznikov? Menda Medicinska fakulteta ustanavlja center za avdiovizualne pripomočke - ali ga ne bi mogla zasnovati širše, kot pravo SRCE (Svetovalno-razvojni center - naziv, ki ga je predlagal prof. Kašlinski)?

Celo v previdni in tradiciji zadržani Avstriji so v zadnjih petih letih ustanovili pet centrov ali enot za daktično »profesionalno spopolnjevanje« visokošolskih učiteljev in imajo zdaj sedem. V deželah z daljšo tovrstno tradicijo (Nizozemska, Nemčija, skandinavske države, Avlika Britanija...) je mreža veliko širša. Konec septembra se bodo srečali predstavniki 25 držav Unescovi medobmočni »delavni« v njej bomo razpravljali o možnosti za splet evropske informacije mreže tovrstnih pobud, da si bo med seboj lažje pomagali in ne bo treba vsakemu posebej ponovno »odkrivati Amerike«.

Jeseni se bo, upamo, pospešje urejal denarni položaj visokega šolstva, saj so na nevdžnost razopozorile tudi nedavne stavke; ureje se bo normativni okvir, ki naj bi v novem Zakonu o univerzi pomagal ponovno vzpostaviti samostojnost šolskega šolstva in očistiti njegovo upravljanje navlake »samoupravnega fundamentalizma«, urejal se bo organizacijsko-programski obseg mreže šol in programov in še mnogo drugega.

Trdno želim, da bi bile v te dejavnosti zajete - in ne tako kot doslej spregledane - možnosti za uveljavljanje vsega tistega, kar bo izboljšalo visokošolsko poučevanje »od srednjega« in pomagalo prestopiti ena, mnoge zdaj previsok prag učiteljskega srednjega in visokega šola.

Vprašanja in dileme o programskih zasnovah

razpravljamo

Vsebinska in funkcionalna določitev pojma programskih zasnov za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju je že od njegove vpeljave precej zamotano vprašanje, ki ga tudi s spremembami sistemske zakonodaje v vzgoji in izobraževanju nismo zmogli ustrezneje uvrstiti v sistem. Kaj naj bi pomenile programske zasnove, pa iz sprememb Zakona o usmerjenem izobraževanju ni mogoče jasno in enoznačno razbrati; morda je odgovor skrit v prihodnjem komentarju k zakonu. Nov normativni okvir za določanje, sprejemanje in učinkovanje programskih zasnov bi vsakega moral temeljiti na natančni, jasni in razumljivi predstavi o pojmu. Ali je res tako?

Zakonodajalec namen je bil, kakor sam pravi v komentarjih k predloženemu spremeni sistemske zakonodaje, naj se skupne in celotne družbene potrebe po izobraževanju po vsebini opredeljujejo s skupno programsko zasnovo, ki jo bodo sprejemali uporabniki in izvajalci v izobraževalni skupnosti Slovenije. V postopku ugotavljanja ter skupnih potreb bodo sodelovali Gospodarska zbornica in splošna združenja. Izobraževalna skupnost Slovenije bi lahko z njo ustanovila skupne organe in pomeni interes bi se strokovneje kot doslej uresničeval v začasnih in stalnih delovnih telesih Skupščine izobraževalne skupnosti Slovenije. Osnutku zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju so programsko zasnovano opredelili še kot temeljni plani in dokument usmerjenega izobraževanja.

Pri pripravi Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju (v nadaljevanju: Zakon) je predlagatelj upošteval mnenje Skupščine SRS o pripravi sprejemanja programske zasnove in še, enkrat preučil vprašanja planiranja narave programske zasnove; to je navedlo, da »odstopi od stališča, da bi bila programska zasnova planski dokument, češ da vsebuje le nekatere elemente planske narave«. Čeprav naprej jo opredeljuje kot temeljni dokument, ki naj ga določa VIP za Vlado in naloge vseh vrst zahtevnosti posameznih strokovnih ali na področju dela, izobrazba ali usposobljenosti, pridobljena po teh programih, temelji na javno veljavna.

V dozdajšnjem sistemu so bile programske zasnove planski dokument, vsekakor deklarativno, saj so jih lahko označevali Smernice za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju (1983) neposredno, posredno pa tudi Zakon o usmerjenem izobraževanju, ki jim je določal vlogo dolgoročnega in kratkoročnega razvoja sistema vzgoje in izobraževanja po osnovni šoli. S prostorsko in časovno razporeditvijo programskih zasnov naj bi družba določila, kako bo zagotavljala svoje strokovne in izobraževalne potrebe v srednjeročnem obdobju. Določanje vrste in števila vzgojno-izobraževalnih programov in smeri pomeni mrežo načrtno usmerjanje ustvarjanja vrednosti v prihodnjih letih na tem področju in v dejavnosti, ki naj

bi najbolj zadovoljevala interese združenega dela. Lahko bi celo uporabili analogijo z investicijami v programe nacionalnega pomena. Vloga programskih zasnov, v povezavi s Smernicami je bila ta, da se je z njo zagotavljala enotnost sistema usmerjenega izobraževanja, enotnost izhodišč in metodologije za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov in da so se skoznje uveljavljala skupno dogovorjena načela usmerjenega izobraževanja.

Tudi priprava in sprejemanje, predvsem pa usklajevanje programskih zasnov so dokazovali, da je bilo v postopkih odločanja o programskih zasnovah pomembno poznati predvsem kadrovske in izobraževalne potrebe v prihodnosti, šolsko mrežo, kandidate za izobraževanje in delo, denarne možnosti, in tako naprej, pri čemer je sistem vzročno povezan. Slednja sprememba v programskih zasnovah je odjeknila v vsem sistemu. In tako sta bila presojanje in usklajevanje programskih zasnov (glede na njihove vplivnosti v izobraževalnem prostoru) planska dejavnost, saj sta rabila kot načrtna usmerjevalca sistemskih dogajanj.

Vendar pa se pravno-formalna moč programskih zasnov kot planskega akta v praksi ni potrdila iz vseh zornih kotov. Najpogostejše so programske zasnove v posebnih izobraževalnih skupnostih uporabili za zbir želja po izobraževanju ali za razvid programov, ki naj bi jih na tej podlagi pripravili (in celo ne najbolj natančen razvid).

Načrt izobraževalnih programov in zbir želja

Odločitev o spremembi ali dopolnitvi programskih zasnov so sprožili najrazličnejši interesi: potrebe po poklicnem priznanju, po spremembi dejavnosti izvajalca, po večji izobraževalni mobilnosti, spremeni pogoji izvajanja (največkrat kadrovske) in drugi razlogi. Usklajevanje je potekalo mnogokrat brez ključnih informacij ali pa ob omejeni pristojnosti strokovnih usklajevalnih teles. Dogovor v obliki Smernic in programske zasnove kot seznam potreb preprosto niso zmogle odpraviti vseh neskladij, ki so jih posebne izobraževalne skupnosti glede na svoje pristojnosti dopuščale. V sistemu z več

med seboj premalo skladnimi podskupinami načrtovanja parcialnih programskih zgradb izobraževanja so bili vsekakor premalo upoštevani smotri dolgoročnega razvoja in humanizacije družbe (Poročilo o preobrazbi vzgoje in izobraževanja, 1986). Subjektivni interes znotraj pisov je sprejemal kratkoročnejše programske odločitve, usklajene predvsem z zdajšnjimi in trenutnimi potrebami. »Nevtralen« integrativen pogled Izobraževalne skupnosti Slovenije pa je bil premalo navzoč.

Lahko rečemo, da so bile programske zasnove za posebne izobraževalne skupnosti, ki so jih sprejele sicer načrt izobraževalnih programov, za celotno družbo pa bolj zbir želja in kratkoročnih potreb posebnih izobraževalnih skupnosti. Kakovost programskih zasnov je bila odvisna tudi od kakovosti strokovnega in administrativnega dela, vloženega v pripravo odločitev, in ta odvisnost bo tudi v prihodnje neogibna.

Pri odločanju o programski sestavi izobraževanja je bilo vsekakor bistveno povečano sodelovanje ljudi in najrazličnejših interesov, širok družbeni priliv je bil do neke mere zagotovljen. V odločitvah so bile lahko upoštevane neposredne potrebe posameznikov glede na rešitve, ki so jih prispevale strokovne institucije. Težave so nastale, ko sta prišla v nasprotje neposredna potreba uporab-

Programska razdrobljenost, podvajanje smeri, prekrivanje vsebin programov je nastopilo kot posledica uveljavljenih meril financiranja trdovratnega vztrajanja pri programih (iz eksistenčnih razlogov izvajalcev), ki morebiti niso najbolj bistveni za družbeni razvoj ali nacionalno identiteto, so pa izredno dragi in bi maloštevilne kadre na teh področjih boljje in ekonomičneje šolali drugje. V postopkih usklajevanja se je sicer zmanjšalo število vzgojno-izobraževalnih programov ali smeri, zlasti na področjih, kjer so potrebe majhne ali občasne, vendar se je razdrobljenost ohranila, povezava z lokalno zaželeno mrežo šol in denarno potratno.

V nekem obdobju je kazalo, da je za racionalizacijo dovolj ukinitve smeri in njihov nadomeščanje z izbirnimi skupinami predmetov, vendar je bila to le formalna sprememba na ravni programskih zasnov, distribucije financ in drugih dobrin pa ni popravila.

Smernice so pripisovale obveznemu usklajevanju programskih zasnov med posebnimi izobraževalnimi skupnostmi in v Izobraževalni skupnosti Slovenije velik pomen. V teh postopkih naj bi se razmejila in opredelila odgovornost posebnih izobraževalnih skupnosti za izobraževanje in mejnih in sorodnih področjih, določili interdisciplinarni programi, njihova skupna priprava in sprejema-

Janiszek - Jaworska Danka /Švedska/: Žena, 1988, barvna litografija

nika v posebnih izobraževalnih skupnostih in drugačna strokovna presoja ali povsem nasprotno izhodišče pristojnega organa ali službe o kakem vprašanju. V množici interesov so sodelujoči prepoznali najprej in predvsem svoje neposredne potrebe po uporabnem znanju, in niso mogli presojati cele verige pogojev, ki bi morali biti izpolnjeni, da bi lahko zadostili svojim končnim potrebam in tudi niso mogli presojati veriznih posledic svojih odločitev v objektivno omejenih virih (šolski prostor, končno število otrok, kadrovske in denarne možnosti). Tako se je dogajalo, da se je točka odločanja v hierarhiji potreb pomikala zdaj sem zdaj tja, in nekatere programske rešitve so bile sicer izid posledic vseh mogočih dogovarjanj, vendar njihovega izida ni mogel nihče nadzirati. Kot duh iz Aladinove svetilke!

V odločitvah o prihodnjih programih, izobraževanju v splošnih združenjih so preverjali potrebe dela in cilje razvoja strok. Izkazalo se je, da za posamezne stroke uporabniki niso bili (primerno) organizirani (Poročilo o preobrazbi vzgoje in izobraževanja, 1986), da je bilo načrtovanje kadrov slabo razvito, in niso izdelane nekatere nomenklature in opisi poklicev ter niso razjasnjena posamezna vprašanja glede razvrščanja del in nalog po zahtevnosti. Učinek načrtovanja izobraževanja za ta področja je bil zato lahko le posledica poznavanja preteklega stanja in slutnje razvojnih potreb dela.

Vsak pis po svoje

Tudi načela za oblikovanje različnih vrst programov niso bila v vseh okoljih enako utemeljena, razumljiva in sprejeta, in posebne izobraževalne skupnosti so ubirale vsaka svojo pot.

nje, preprečilo morebitno prekrivanje in podvajanje izobraževanja. Dejstvo pa je, da bodisi samo usklajevanje ali pa zapis o njem, ni bilo preveč dosledno, saj se podatki o vzgojno-izobraževalnih programih, ki so jih sprejemali v več posebnih izobraževalnih skupnostih v svojih programskih zasnovah, praviloma ne ujemajo, interdisciplinarni programi pa sploh niso vključeni v postopek v vseh pristojnih posebnih izobraževalnih skupnostih. Strokovni naslovi so v programskih zasnovah približno v tretjini primerov v nasprotju z Zakonom o strokovnih naslovih in akademskih stopnjah (Uradni list SFRJ, št. 13/63) oziroma Zakonom o strokovnih naslovih (Uradni list SFRJ, št. 21/71).

Postopke sprejemanja programskih zasnov so v pretečenem obdobju označevale zlasti splošno znane slabosti organiziranosti delegatskega sistema in stroke ter strokovnih služb, »vrtičkarska narava« posebnih izobraževalnih skupnosti, šibka integrativna vloga Izobraževalne skupnosti Slovenije in ponekod nekompetentna zastopnost bodisi strok bodisi slabo organiziranih uporabnikov. Najpomembnejša člena v verigi nastajanja programskih zasnov – priprava in usklajevanje – sta bila tudi najšibkejša. Programske zasnove so pripravljali v delovnih skupinah strokovnega sveta posebnih izobraževalnih skupnosti in strokovni in administrativni asistenci Zavoda SRS za šolstvo. V zadnjem času so pripravljali v strokovnih svetih spremembe in dopolnitve že sprejetih programskih zasnov tako, da so preprosto protokolirali svoje nove programske zamisli.

In kako bo v prihodnje?

Funkcijo integrativnega dejavnika v sicer decentraliziranem sistemu do-

ločanja programske zasnove bo imela Skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije, ki bo določila univerzalno programsko zasnovo za celotno usmerjeno izobraževanje. Pripravili jo bodo v Zavodu SR Slovenije za šolstvo za srednje izobraževanje in visokošolske organizacije za visoko izobraževanje. Predlagatelji bodo Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje in pedagoško-znanstvena sveta univerz. V Skupščini Izobraževalne skupnosti Slovenije bodo delegati izdajali tudi soglasja o skladnosti vzgojno-izobraževalnih programov z veljavno programsko zasnovo. Smernice bodo ob veljavo, programska zasnova pa ob svojo plansko funkcijo.

Šele zdaj se začnejo odpirati vprašanja in dileme o naravi in vsebini programske zasnove. Ali bo ta dokument le seznam programov izobraževanja, po katerih se lahko pridobi javno veljavna izobrazba, ali bo tudi načrt zgradbe teh programov, ali odlok o obvezni pripravi predvidenih programov. Prav verjetno je, da bo postala programska zasnova, objavljena v Uradnem listu, edina zakonita podlaga za določitev obsega zagotovljenih programov usmerjenega izobraževanja.

Razmišljanja o funkcionalnem odnosu programske zasnove do sistema financiranja šolstva in do razporeditve izobraževalnih kapacitet porajajo nekaj zanesljivih predvidevanj. Takšen dokument bo posredno določal, katere vrste izobraževanja se bodo denarno poravnale iz dohodka vseh uporabnikov. Torej bodo v Zavodu SRS za šolstvo in v visokošolskih organizacijah snovali programske zasnove v nekem smislu tudi ravnalnik materialnih interesov izvajalcev. Pod pogojem, seveda, da bodo število vzgojno-izobraževalnih programov in njihova zgradba še vedno bistveno vplivali na materialno eksistenco in standard izvajalcev! V vsakem primeru pa bodo objavljene vzgojno-izobraževalni programi vplivali na poklicno usmerjanje kandidatov za izobraževanje v tem, ko bodo seznanjali s trajanjem izobraževanja, vertikalno prehodnostjo, nazivom ter vsebinsko povezanostjo s poklici. Tudi prek tega vpliva bodo šole pridobile učence ali študente, polnile oddelke in zaposlovale učitelje.

Za definiranje dejavnosti oziroma stroke na določenem področju dela (usmeritve, izobraževanja) bo široka družbena vpletenost še vedno nujna, saj nosilci priprave in oblikovanja predloga ne bodo obvladali potrebnega strokovnega in informacijskega prostora. Vprašanje, kako to doseči, zakonodajalec še zdaj ni bilo najbolj bistveno.

Res je, da bo s prenosom pristojnosti s strokovnih svetov pisov na Zavod SRS za šolstvo in visokošolske delovne organizacije odpravljeno razhajanje med obema strukturama glede strokovnih rešitev in sprejemanja odgovornosti zanje. Vendar, ali bo z vidika splošne demokratizacije

družbe dopustno, da bo v razvojnih potrebah družbe odločala komunikacijsko zaprt strokovna raven Zavoda SRS za šolstvo, odgovornost pa prevzemala strokovno nekompetentna delegatska sestava. Če le-ta ne bo sposobna presoditi predloga, ga bo primorana sprejeti takega, kakršen bo.

Predvideni postopek sprejemanja programske zasnove pušča povsem odprto vprašanje prehodnih pojavov med srednjim in visokim izobraževanjem. Postopek glede obeh stopenj izobraževanja bo potekal na docela ločenih področjih in glede na nedvoumno tesno soodvisnost in povezanost izobraževanja na vseh stopnjah v praksi bo strokovno zanemarjanje te točke zelo škodljivo.

Programsko zasnovo naj bi »očistili« vseh programov, ki so jih v posebnih izobraževalnih skupnostih sicer predvideli, ne pa tudi uresničili, za zdaj je še čisto nejasno, s kakšno utemeljitvijo bodo zakoniti snovalci in predlagatelji določena področja izobraževanja kar črtali, in ali bodo to sploh hoteli, mogli ali smeli. Vse planske obveznosti posebnih izobraževalnih skupnosti naj bi po spremeni Zakonu o svobodni menjavi dela do konca tega srednjeročnega obdobja prevzela Izobraževalna skupnost Slovenije in programske zasnove posebnih izobraževalnih skupnosti so takšen planski naslednik, mar ne? Tudi roki, v katerih naj bo nova programska zasnova objavljena v Uradnem listu (v 6 mesecih po uveljavitvi zakona) in v katerih naj se nosilci pristojnosti za pripravo in sprejemanje nove programske zasnove na novo konstituirajo (v 6 do 12 mesecih po uveljavitvi zakona) niso najbolj domišljeni, zlasti pa niso med seboj usklajeni. Da bi (ponovno) objavili stare programske zasnove v Uradnem listu, se ne zdi dovolj smiselno in je zelo negospodarno.

Še eno odprto vprašanje se vsiljuje bralcu zakonskih novitet. Kaj pravzaprav pomeni soglasje o skladnosti med vzgojno-izobraževalnimi programi in sprejeto programsko zasnovo, ki naj bi ga izdajala Skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije? Programska zasnova in vzgojno-izobraževalni programi bosta lahko skladna v posameznih elementih ali pa tudi ne. O skladnosti se ne da soglašati, skladnost se lahko le ugotavlja. Če oba dokumenta ne bosta skladna, bo treba enega od njiju popraviti. Če bo to pomembno pri financiranju, bo avtor obeh dokumentov dovolj pozoren že pri pripravi. V nasprotnem primeru bo celoten postopek nepotreben in zelo potratna formalnost.

Kako bo torej s programsko zasnovo v prihodnje, bo pokazal čas. Ali bomo imeli dober razvid programov, pregled nad vsebino izobraževanja, primerno informacijo kandidatom?

TATJANA PLEVNİK

Republiški izvršni svet se bo dogovarjal le z »uradnim« sindikatom

O odgovorih na spomladanske zahteve prosvetnih sindikalnih organizacij in stavkovnih odborov je bilo v razpravi na Izvršnem odboru Republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti prejšnji teden med drugim povedano, da se zahtevani odgovori pripravljajo. Na Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo pravijo, da je zahtev stavkovnih odborov skupaj 76, nekatere se podvajajo, nekatere med seboj tudi izključujejo. Odgovorjeno bo na vsako vprašanje, vendar ne vselej posamično, odgovori bodo povezani po problemskih sklopih tako Komitejevi kot v Izobraževalni skupnosti.

Dr. Ludvik Horvat je v zvezi s prosvetnimi sindikalnimi dejavnostmi in stavkovnimi zahtevami povedal v imenu republiškega izvršnega sveta, da se bo le-ta v prihodnje dogovarjal samo z legitimnimi ustanovami sindikata, to pa je za vzgojo in izobraževalno področje Republiški odbor Sindikata delavcev

v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije. Prosil je za strpnost v zadnjih mesecih leta.

Beseda je bila med drugim tudi o obveščenosti članstva šolskih sindikatov. Ta je, kot se sliši, zelo slaba. Predsednik Skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije mesečno obvešča vse srednje in višje šole, fakultete o sprotnih denarnih nakazilih in drugih gmotnih vprašanjih; sliši pa se, da delavci šol pogosto niso seznanjeni s tem in celo ne vsa šolska sindikalna vodstva, čeravno na sporočilih Izobraževalne skupnosti izrecno piše, da so poslana vodstvom šol in šolskim sindikalnim organizacijam. Sliši se, ko da posamezni ravnatelji najbrž namerno zadržujejo take in drugačne informacije. Omenjen je bil celo primer, ko se na neki šoli odpira pošta, ki prihaja na posamezne učitelje. Člani odbora republiškega šolskega sindikata niso vedeli, kaj se stori na samih šolah, da bodo poslani informacije prišle v roke tem, ki so jim namenjene. J. S.

Nove zamisli za novo leto

Na sestanku Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je bilo med drugim rečeno, da se republiški organi že pripravljajo na čas po prenehanju slovenske pravne (sprejeta naj bi bila 27. septembra). Predvideno je, da bodo izobraževalne skupnosti nehale delovati v svoji zdajšnji vlogi, tudi Izobraževalna skupnost Slovenije, ki je bila v junijemski spremembi Zakona o usmerjenem izobraževanju in Zakona o svobodni menjavi dela vzgojno-izobraževalnem področju šole komaj postavljena na novo čelo edinega skrbnika srednje in visoko šolstvo (posameznih izobraževalnih skupnosti niso bile odpravljene) in v dozdajšnjem sistemu so bile programske zasnove planski dokument, vsekakor deklarativno, saj so jih lahko označevali Smernice za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju (1983) neposredno, posredno pa tudi Zakon o usmerjenem izobraževanju, ki jim je določal vlogo dolgoročnega in kratkoročnega razvoja sistema vzgoje in izobraževanja po osnovni šoli. S prostorsko in časovno razporeditvijo programskih zasnov naj bi družba določila, kako bo zagotavljala svoje strokovne in izobraževalne potrebe v srednjeročnem obdobju. Določanje vrste in števila vzgojno-izobraževalnih programov in smeri pomeni mrežo načrtno usmerjanje ustvarjanja vrednosti v prihodnjih letih na tem področju in v dejavnosti, ki naj

Predvideno je, da bi se šolske pravne, denarne in razvojne vloge republike združile na enem mestu, naloge Komiteja, izobraževalne skupnosti Slovenije in Zavoda SRS za šolstvo bi povezoval en organ, nekompetentni republiški sekretariat za šolstvo. Denarna vprašanja bi se reševala na podlagi namenov, denarja davka, uporabljal pa za celotno financiranje celotnega vzgojno-izobraževalnega področja v tistem delu, ki je nacionalnega pooblaščenca. Tako je ena od zamisli, so pa druge, denimo takšne, da bi skupen sklad za področje šol-

doma
drugje

Mednarodni seminar geografov na Madžarskem

Od 19. do 25. maja 1989 je potekal prvi mednarodni seminar za učitelje geografije v mestu Szombathely na Madžarskem. Pobudnik in organizator strokovnega srečanja učiteljev praktikov iz osnovnih šol na tromeji Avstrije, Madžarske in Slovenije je bil dunajski Pedagoški institut, sodelovali pa so: Pedagoški institut iz Budimpešte, Visoka pedagoška šola iz Szombathelya in Zavod SRS za šolstvo.

Udeleženci so bili učitelji osnovnih in srednjih šol, kadrovske šole in institutov iz Avstrije, Madžarske in Slovenije.

Glavni referati so bili v nemščini, vendar sta se enakovredno uporabljala madžarski in slovenski jezik.

Poglaviti namen seminarja je bil spoznati območje in gospodarske značilnosti in utrip večkulturnega okolja ter didaktično oblikovati spoznanja.

V prvem delu seminarja so predstavniki posameznih dežel predstavili referate na temo: Gospodarska geografija v učnih programih na Madžarskem, v Avstriji in Sloveniji (Jugoslaviji) in koreferate na temo: Šolski sistemi v posameznih državah, vloga in zastopanje v osnovni in srednji šoli ter skrb za učenca in učiteljevo izkazovanje. Referati in koreferati so bili zanimivi, udeležence so spodbudili k dejavnemu in ustvarjalnemu sodelovanju.

Drugi del seminarja je bil namenjen strokovnim ekskurzijam, in sicer: strokovna ekskurzija v Prekmurje, ki sta jo pripravila profesorja dr. Vladimir Klemenčič in Ludvik Olas, je udeležence opozorila na problem zaprte meje in s tem na gospodarsko nerazvitost, na drugi strani pa

primer ABC Pomurke in njenih kooperantov. Na dvojezični osnovni šoli v Prosenjakovcih so udeleženci lahko spoznali dinamični proces medsebojnega vplivanja pripadnikov različnih narodov, ki mu dajeta ton splošni gospodarski in družbeni razvoj. Tu se je povsem udeležila teza komisije OECD za izobraževanje: V večkulturnih družbah je nujno, da vzgoja in šolanje sledita človeku, posamezniku in mu omogočata njegov osebnostni razvoj in enakovredno vraščanje v družbeno okolje.

Strokovna ekskurzija po Gradiškanski Avstriji z ogledom tovarne Stey-Puch-Betrieb in starega mestnega jedra v Gradcu se je končala s sprejemom pri mestnem županu in z nepozabnimi vtisi o skrbi za revitalizacijo mestnega jedra in poudarjen željo po gospodarskem in kulturnem sodelovanju držav.

Strokovna ekskurzija po madžarskem območju (trikot Avstrija, Slovenija) je znova pokazala negativne posledice zaprte meje, ki se kažejo v upadanju števila prebivalcev, problematiki narodnih manjšin, na drugi strani pa smo bili preseženi nad povečano skrbjo za okolje in dvig standarda.

V zadnjem delu so udeleženci v mešanih skupinah razčlenili strokovni in organizacijski del seminarja.

Enotno mnenje udeležencev je bilo, da je seminar dosegel namen tako po strokovni ravni kot pri medsebojnem sodelovanju in aktivnem delu. Delo na seminarju je bilo grajeno na že potrjeni izkušnji iz prakse, da se največ naučimo takrat, kadar (strokovno) rešujemo probleme, ki nas neposredno zadevajo.

MAJDA URANK

SKUPŠČINA SEKCIJE PROSVETNIH GLASIL

Usklajeni k Evropi

Kako je s približevanjem Evropi? Je bilo eno od vprašanj v pogovoru s slovenskimi strokovnjaki, ki jim je šolska problematika najbližja, na letošnji, tokrat že petnajsti, skupščini sekcije prosvetnih glasil Jugoslavije konec junija v Radovljici. »Težava ni v tem, kako doseči Evropo, pač pa bolj v usklajevanju razvoja znotraj države,« je odgovoril predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo dr. Ludvik Horvat. Pogovor je bil namenjen trenutnemu položaju slovenskega šolstva, uredniki in časniki iz vseh jugoslovanskih uredništev so z zanimanjem prisluhnili še Mileni Malovrh iz Zavoda SRS za šolstvo, Vladimirju Tkalcu, sekretarju Republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti, ter Boštjanu Zgoncu, predsedniku Sveta za vzgojo in izobraževanje pri Predsedstvu Republiške konference SZDL. Kot vsako leto je sodeloval tudi Boris Lipužič, predsednik Zveznega odbora Sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju, znanosti in kulturi, ki je opozoril predvsem na to, da se mora šolstvo, če želi biti vsaj približno sodobno in koristno, prilagajati tržnim razmeram. Poudaril je, kako pomembno je učenje tujih jezikov in razumevanje drugih kultur, obojemu pa v naših šolah namenimo premalo pozornosti. Slišati je bilo tudi kritike zdajšnjega usmerjenega izobraževanja, predvsem triletnih programov, ki učence preslabo usposobijo za delo.

Spregovorili so tudi o maturi, ki se ponovno vrača v srednje šole, o nastajajočem zakonu o univerzi, ki naj bi bil narejen v prihodnjem šolskem letu, seveda pa se ni bilo mogoče ogniti stavitkam, s katerimi so učitelji v preteklem šolskem letu pogosto opozarjali nase in na slab gnotni položaj šolstva. Zdaj je zanje, kar zadeva denar, dokaj dobro poskrbljeno – kako dolgo bo tako, pa ne vemo.

Na redni skupščini so predstavniki prosvetnih glasil ocenili svoje delo v preteklem letu, ki je bilo dobro opravljeno, še posebej, če upoštevamo, da se časopisi v Makedoniji, Črni gori, na Kosovu in v Sloveniji komaj prebijajo, saj nimajo zagotovljenega denarja za izhajanje, pa morajo zato večino časa in moči nameniti pridobivanju denarja.

Na sekciji so letos že tretjič zapovrstjo podelili tudi nagrade najboljšim časnikarjem in urednikom: Maida Vodeničarevič (Prosvetni list, Sarajevo) in Momčilo Paraušić (Prosvetni pregled, Beograd) za aktualne komentarje in prispevke o vzgoji in izobraževanju, in Marjani Kunec (Prosvetni delavec, Ljubljana) za izjemno delo in skrb pri oblikovanju publicističnega jezika.

Za novega predsednika sekcije so izbrali Radivoja Ostojica iz Titograda, glavnega urednika črnogorskega Prosvetnega Rada, ki bo tudi gostitelj prihodnje skupščine sekcije prosvetnih glasil.

L. L.

Vzgoja za mir

Prva konferenca Sindikata prosvetnih delavcev balkanskih dežel

Konec aprila je bila v glavnem mestu sosednje Bolgarije prva konferenca Sindikata prosvetnih delavcev balkanskih dežel, ki so se je udeležili predstavniki sindikatov Bolgarije, Jugoslavije, Romunije, Albanije, Grčije in Cipra.

Na konferenci z naslovno temo Vzgoja za mir in vloga prosvetnih sindikatov je predsednica Centralnega komiteja zveze bolgarskih učiteljev Panka Babukova poudarila, kako pomembno je, da so se zbrali predstavniki skoraj vseh prosvetnih sindikatov balkanskega območja, obenem pa opozorila na zgodovinsko obveznost učiteljev do zdajšnjih in prihodnjih rodov, da jih vzgojijo v miroljubne ljudi.

Dandanes, na pragu tretjega tisočletja, je dejala predsednica, je pred vsem človeštvom in pred vsakim od nas usodno vprašanje, kaj bomo zapustili zanamcem. Dosežke ustvarjalnosti ali razvaline? Cvetoče življenje ali jedrska smrt? Napredek človeške civilizacije ali opustošenje? Upajmo, da bo mir premagal nevarnost pred vsesplošnim uničenjem, da bo prevladalo novo politično mišljenje, da bodo kon-

struktivne mirovne pobude naprednih sil sveta za popuščanje napetosti in razorožitev imele čedalje večji odmev v mednarodnem življenju.

Čas, ki v njem živimo, je zapleten in poln protislovij, je nadaljevala Babukova. Zaradi naglega razvoja znanstveno tehnološke revolucije se je svet znašel na novi stopnji razvoja proizvodnih sil. Pred človeštvom se odpirajo bogate možnosti za zadovoljevanje gnotnih in duhovnih potreb, obenem pa so dosežki človeškega razuma izzvali tudi skokovit napredek v sredstvih za vojno in množično uničevanje. Takšna resničnost pa zahteva nove zasnove in zavračanje preživelih predstav; prednost morajo dobiti splošne človeške vrednote, ne pa razlike v družbenih sistemih ali ideološki razlogi. Nujno je treba poiskati pametne vzajemno sprejemljive rešitve, izhod iz začaranega kroga vojaške tekmovalnosti in spopadanja moči, v nasprotju s tem pa ustvariti varnost, trdnost in zaupanje med državami in narodi.

Ni mogoče, da kot učitelji in sindikalni aktivisti, pravi Babukova, ne bi z razumom in srcem

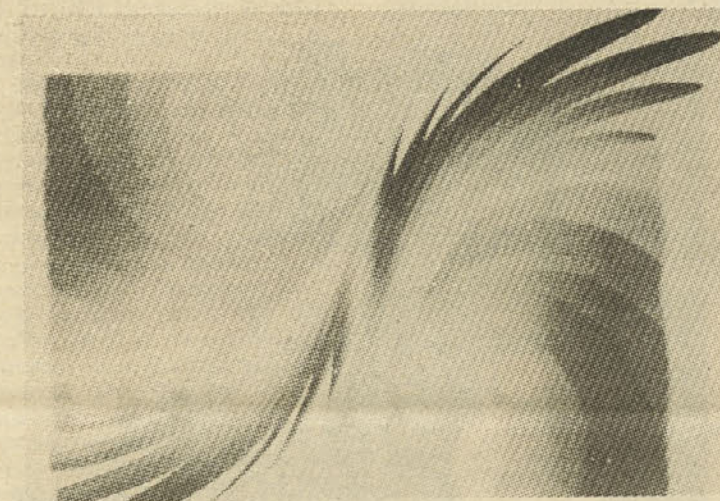
sodelovali v gibanju za mednarodno razumevanje, sodelovanje in mir. Vzgoja za mir je prvi pogoj za uspešno sindikalno in pedagoško delo, prispevek učiteljev v boju naprednih sil za mir, za preprečevanje jedrskega samomora človeštva in zavarovanje njegove prihodnosti – vse to ima več razsežnosti. Najpomembnejši je učiteljev položaj – kot občana in poklicnega delavca. Učitelj je tisti, ki ima intelektualne sposobnosti, da lahko dojamemo resnico sodobnega sveta, učitelj je tisti, ki nima pravice biti nevtralen, kadar gre za mir, razorožitev in vojno. Učitelj je tudi tisti, ki globoko dojamemo, koliko novih možnosti dajejo družbi, izobraževanju in kulturi ter socialnemu napredku sredstva, ki jih še zmeraj požirajo orožje. Učitelj oblikuje človeško duševnost in določa njeno odgovorno poslanstvo za prihodnost človeške civilizacije. Njegova osebna zavzetost, njegovo stališče do teh problemov je zelo pomembno za oblikovanje zavesti mladih, zavesti o mirni prihodnosti. Vzgoja in izobraževanje za mir bi morala potekati kot rdeča nit skozi vse vsebine tako pri rednem pouku kot v zunajšolskih dejavnostih, kajti uspeh je mogoče doseči samo z izjemno doslednostjo in vztrajnostjo. Uspeh pa pomeni že to, da se otroci že v prvem desetletju svojega življenja nauče spoštovati vrednote vseh narodov, da imajo dobrotnameren odnos do vseh otrok in narodov sveta. Od izobraževanja za mir pričakujemo, da bo pomagalo odpravljati številna protislovja, socialno-psihična in pedagoška, ki za zdaj še zmeraj hudo zavirajo družbeno pot v mirno in varno prihodnost.

spremeni pa naj tudi družbo zavest narodov, da se osvobodijo nacionalne omejenosti.

Pred izobraževanjem za mir pa je tudi naloga, da se mladini približa človeštvo neločljivi del enotnega kompleksa – neosfere Zemlje. Še to bi jim omogočilo, da bi začutili kot del procesov, ki tekajo na našem planetu, da občutujejo z vsakim človekom, kjer koli živi. Takšno pojmovanje narave človeka in njegov odnosov bi pripomoglo k boljši preobrazbi človekove zavesti. Pred pedagoškimi delavci, izredno pomembna in odgovorna naloga – študijsko globljeno pedagoško delo ustvarjanje ekološke kulture, to, da bi se človek lahko spoznal in zavedel, da je delček enotnega sveta ter doumel svojo odgovornost in odgovornost vsega človeštva za ohranjanje življenja na tem planetu.

V sporočilu te konference poudarjeno, da bi razorožitev pripomogla k znatnim prihrankom materialnih sredstev, bi ostalo več denarja za izobraževanje, kulturo in zdravstvo, udarjali so, da pedagoški delavci gledajo na svoj položaj v družbi s svojo moralno in vedenjsko glede na stroko in šolo, v kateri delajo, oblikuje človeka prihodnosti. Prav zaradi tega, je postajeno v spomenici, naj bi svetni sindikati in pedagoški sopsi neposredno pomagali vzgojno-izobraževalnem tako z uveljavljanjem novih šol kot s širjenjem znanja o miru, sodelovanju, razumevanju in vzajemni pomoči med svetnimi delavci, učenci in mladimi.

BILJANA STUPAR

Noda Masaak /ZDA/: Z druge strani, 1989, barvni sitotisk

URBINO 1989

Učitelji italijanskega jezika se spet usposabljaajo v Italiji

Končan je 7. seminar jezikovnega usposabljanja za učitelje italijanščine kot drugega jezika v šolah na narodnostno mešanem območju slovenske in hrvaške Istre. Potem ko so se italijanski šestkrat zapovrstjo izobraževali v Firencah in Perugii, so se organizatorji – Ljudska univerza iz Trsta, Unija Italijanov Istre in Reke in oba zavoda za šolstvo – slovenski in hrvaški, oziroma njuni enoti v Kopru in Reki, odločili, da prestavijo seminar v Urbino.

Petindeset učiteljev iz Slovenije in Hrvaške, ki poučujejo italijanščino kot jezik okolja na vseh stopnjah, se je tako med 2. in 8. julijem na eni od najstarejših italijanskih univerz seznanilo z novostmi v italijanskem jezikoslovju, z uporabo računalnika pri pouku italijanščine in v raziskavah o jeziku ter s kritično analizo najnovejših enojezičnih slovarjev.

Učitelji pa niso nastopali le v vlogi strokovnjakov, ki so jim bila namenjena teoretična predavanja in razprave, organizatorji seminarja so jih prisilili, da so spet sedli v šolske klopi, se spoprijeli z vajami, jezikovnim laboratorijem in celo – s testom jezikovne kompetence.

Poletni seminarji v Italiji po tradiciji niso namenjeni le jezikovnemu spopolnjevanju, temveč tudi seznanjanju s kulturno dediščino sosednje dežele. V Urbino – tem biseru renesanse, mestu demokratičnih avtoritativ in miroljubnih vojskavov Montefeltro, mecenov umetnosti Gonzaga in Castiglionejevih »Dvorjanov«, je bil poudarek kulturnega izobraževanja seveda predvsem na umetnostno zgodovinskih vidikih zgodnjega novega veka. Posebno darilo je bil

izlet v Ravenno, kjer so udeleženci v enem dnevu prehodili pot od srednjeveških vpadov Ostrogotov v Italijo do vzpona in padca bizantinske prevlade v tem delu dežele.

Neposredni stik z deželo, katero jezik poučujejo, pa učitelji niso obogatili le z učnim gradivom, ki so si ga željno nabrali v knjigarnah in na univerzi, ampak predvsem z novimi spoznanji, ki bodo verjetno bistveno vplivala na pouk, in sicer:

● Jezik: italijanščina se spreminja – zborni jezik se hitro odmika od knjižnega. Podirajo se npr. pravila o sosednjem času in rabi pogojnega naklona. Kakšen jezik naj torej učimo? Katere napake v jezikovni produkciji lahko dopustimo?

● Didaktika: izsledki empiričnih raziskav so novi pogledi na pouk italijanščine, zlasti struktur jezika. Tako so npr. v naših učnih načrtih in učbenikih pogojni stavki predvideni proti koncu jezikovnega izobraževanja. Ker pa so glede na rabo in frekvenco pogosti in nujni za komunikacijo, naj bi jih v pouk vpeljali že na zgodnji stopnji.

● Raba slovarjev: kritična analiza obstoječih slovarjev bo učiteljem nedvomno olajšala izbiro pomožnega učnega gradiva za samo izobraževanje. Ob težavah, ki jih imajo, dandanes učitelji italijanskega jezika kot jezika okolja – pomanjkanje učbenikov, dragi, uvoženi pomožni materiali, minimalne možnosti individualnega izpopolnjevanja v Italiji – pomeni seminar v Urbino svetlo točko in kozarec sveže vode – čeprav samo nekatere – žejnim prosvetnim delavcem.

IRENA LIPOVEC-TORKAR

Temeljite priprave in pravočasna pomoč

O usposabljanju učiteljev za delo v oddelkih dopolnilnega pouka v slovenskem jeziku v tujini

Ob koncu šolskega leta 1988/89 sta s poučevanjem v oddelkih dopolnilnega pouka v slovenskem jeziku končala dva učitelja. Oba se po štirih oziroma petih letih poučevanja v ZR Nemčiji vračata v domovino. Njuno delo v tujini bosta nadaljevali učiteljici, ki sta nanovo izbrani. Za prevzem razmeroma zahtevnega dela v tujini sta obe morali opraviti ustrezne priprave.

Priprave in strokovni seminar je pripravil Zavod SR Slovenije za šolstvo v sodelovanju z Republiškim komitejem za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. K sodelovanju smo povabili tudi druge ustanove, ki kakorkoli sodelujejo z našimi državljani, zaposlenimi na tujem. Priprave so potekale v Ljubljani od 26. do 30. junija 1989.

Seminar je bil razdeljen na dva dela. V prvem je bil poudarek na sodobnih oblikah poučevanja slovnice pri pouku materinščine v tujini. Predavateljica mag. Martina Križaj Ortarija je opozorila na posebnosti slovenskega jezika v primerjavi z nemščino in predstavila več didaktičnih iger, primernih za učenje slovensčine ter izbor otroške in mladinske literature. Ob tem je navedla nekaj pobud za uporabo otroškega periodičnega tiska ter učbenika Moja domovina SFR Jugoslavija pri dopolnilnem pouku v tujini.

Ker pa učitelj dopolnilnega pouka v slovenskem jeziku v tujini dela v kombiniranih oddelkih (največkrat od prvega do devetega razreda), v oddelku so tudi predšolski otroci, smo učiteljem dali strokovne in druge napotke tudi s področja predšolske vzgoje.

Učitelj dopolnilnega pouka v slovenskem jeziku v tujini ni le učitelj, temveč tudi celostni kulturni animator, družbeni delavec in spodbujevalec dejavnosti v klubih in društvih naših državljanov na tujem. Zato je bil drugi del priprav namenjen delu na tem področju. Prav učitelj je najpomostje edini, h kateremu se

zatekajo starši šolskih otrok, tudi drugi, po informacijah zlične vsebine.

V tem delu priprav so sodelovali: Koordinacijski odbor vprašanja vzgoje in izobraževanja otrok naših delavcev v časnem delu v tujini pri SZ Zveza prijateljev mladine Slovenije, Republiški komiteji za miranje, Republiški sekretariat za notranje zadeve, Republiški komiteji za mednarodno sodelovanje in CK zveze komunistične Slovenije.

Čeprav se večina naših državljanov na tujem težko odloči vrnitev v domovino, mora od odgovarjati na vprašanja, vna prešolanje otrok iz tujine v domovino. Tovrstne informacije in gradivo je pripravil Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Učiteljici sta dobili v strnjeni obliki bistvene podatke o praksi statusu slovenskega učitelja v tujini, v posameznih deželah Nemčije ter o načinu finančne vzgojno-izobraževalne nastavitve v tujini.

Priprave smo končali s skupnim pogovorom in z odgovori na vprašanja, ki so se pojavila pri samih pripravah.

Učiteljici sta se pred odhodom na novo delovno mesto tudi s prejšnjim učiteljem pogovorili o posameznih in skupnih problemih in nalogah svojemu delovnemu področju. Zavod SR Slovenije za šolstvo in izobraževanje ter miranje učiteljev na delu v dopolnilnem pouku v slovenskem jeziku v tujini je vsa leta strokovno spodbujanje in izobraževanje ter miranje učiteljev na delu v dopolnilnem pouku v slovenskem jeziku v tujini. Tako pridemo do novega znanja, potrdijo pa se izkušnje, ki so si jih pridobile v tujini.

DRAGICA MOTIK

SREDNJEŠOLSKI UČBENIKI ZA SLOVENSKI JEZIK IN KNJIŽEVNOST VČERAJ IN DANES

Nič mimo učitelja

Namen pričujočega zapisa je opisati pripravo učbenikov in okoliščin, v katerih so nastajali, ter nakazati načrte, ki jih imajo za prihodnost. Seveda se bomo, kot že naslov pove, omejili le na srednješolske učbenike za slovenski jezik in književnost.

Podlaga za pripravo novih učbenikov je zmeraj javni razpis, ki ga pripravi Zavod SR Slovenije za šolstvo po sklepih Komisije za učbenike in učila pri Strokovnem svetu SRS za vzgojo in izobraževanje. Temu sledijo prijave močih avtorjev, ki morajo pripraviti vsak svojo zasnovo novega učbenika in poskusno poglavje. Komisija za učbenike in učila imenuje recenzente, ki omenjeno gradivo strokovno ocenijo in izberejo avtorja, druge morebitne kandidate pa zavrnejo. Pri odločanju o avtorju ves čas aktivno sodeluje pedagoški svetovalec za slovenski jezik in književnost, ki tudi vsem kandidatom da ustrezna navodila, kasneje pa sodeluje z izbranim avtorjem do konca priprave besedila. Sledita torej pisanje učbenika in recenzija končanega rokopisa. Recenzenti lahko rokopis zavrnejo in tako pripravo vrnejo na izhodiščno točko, lahko ga v celoti sprejmejo – v tem primeru predlaga komisija za učbenike in učila Strokovnemu svetu, da ugotovi njegovo ustreznost – največkrat pa so recenzije take, da zahtevajo popravke; recenzijam sledi usklajevanje rokopisa s pripombami recenzentov in po potrebi ponovna recenzija, na podlagi katere lahko predlagamo strokovnemu svetu, da ugotovi ustreznost rokopisa. Faz v pripravi rokopisa učbenika je še precej več, vendar za razumevanje naše problematike dovolj, če poznamo omenjene, ki so temeljne.

Izhodišče za pripravo t.i. prve generacije učbenikov za usmerjeno izobraževanje je bil razpis za avtorje učbenikov, ki je izšel junija 1981 v Delu. Od takrat pa do septembra 1985 smo pripravili 9 učbenikov in 4 delovne zvezke za slovenski jezik in književnost, in sicer:

J. Dular, R. Kirm, M. Kolar, B. Pogorelec, I. Zrimšek, T. Logar;

SLOVENSKI JEZIK 1
S. Fatur: KNJIŽEVNOST 1
R. Kirm, I. Zrimšek: SLOVENSKI JEZIK 1 (delovni zvezek)
V. Gregorač: KNJIŽEVNOST 1 (delovni zvezek)
J. Dular, R. Kirm, M. Kolar, B. Pogorelec: SLOVENSKI JEZIK 2
S. Fatur: KNJIŽEVNOST 2
R. Kirm, M. Kolar: SLOVENSKI JEZIK 2 (delovni zvezek)
V. Gregorač: KNJIŽEVNOST 2 (delovni zvezek)
M. Glavan, V. Gregorač, M. Kolar: SLOVENSKI JEZIK IN KNJIŽEVNOST – (Učbenik za 1. in 2. letnik SKR programov)
J. Dular, T. Korošec: SLOVENSKI JEZIK 3
F. Bohanec, P. Kolšek, R. Korošec, T. Logar: KNJIŽEVNOST 3
T. Korošec, J. Dular: SLOVENSKI JEZIK 4
F. Bohanec, P. Kolšek, R. Korošec, T. Logar: KNJIŽEVNOST 4

V izjemno kratkem času smo torej pripravili učbenike za vse štiri letnike srednjih šol. Kot avtorji so pri jeziku sodelovali štirje doktorji znanosti in štirje profesorji, pri književnosti pa šest profesorjev. Struktura recenzentov omenjenih učbenikov (razen za SKR program) je takšna: slovenski jezik: 3 doktorji znanosti, 3 višji predavatelji, 5 profesorjev; književnost: 5 doktorjev znanosti, 1 magister in 6 profesorjev. Pri pripravi omenjenih učbenikov je torej sodelovalo kar 37 ljudi – 19 pri jeziku in 18 pri književnosti. V učbeniku za SKR programe najdemo kot recenzente enega magistra in dva profesorja, ker je učbenik nastal na podlagi tistih za SR programe.

Pregled avtorjev in drugih sodelavcev nam pokaže, da učbeniki niso nastajali v zaprtih krogih, temveč da je pri njih lahko

sodeloval vsak, ki si je to želel. V njihovo pripravo se je vključevala tudi stroka, tj. univerzitetni profesorji za posamezna področja: pri književnosti so sodelovali skoraj vsi literarni zgodovinarji, pri jeziku pa dr. Jože Toporišič, potem ko je bil njegov koncept leta 1981 odklonjen, ni hotel več sodelovati – niti kot recenzent.

V letih, ko so nastajali ti učbeniki, sta bila k pripravi svojevrstno pritegnjena tudi dr. Jože Koruza, kot član komisije za učbenike in učila in član strokovnega sveta in dr. Breda Pogorelec kot članica strokovnega sveta.

Slabosti enotnih učbenikov

Avtorji, med katerimi je bilo mnogo takih, ki so v taki vlogi nastopili prvič, so morali kot podlago za pripravo učbenikov upoštevati sprejeti učni načrt, saj je ugotavljanje skladnosti rokopisa s slednjim eno pomembnih meril za ugotavljanje ustreznosti rokopisa. Tako so bile poznejše kritike učbenikov velikokrat v bistvu namenjene učnemu načrtu, ki je bil prav tako sestavljen v veliki naglici in je imel zato več pomanjkljivosti. Trd oreh za avtorje je bila tudi zahteva po omejitvi obsega rokopisa – 2 strani na pedagoško uro. Zlasti pri pripravi jezikovnih učbenikov za 1. in 2. letnik to merilo ni bil izpolnjeno, predvsem jezikovni učbeniki pa so pokazali tudi težave

so bili pri omenjenih učbenikih recenzenti le srednješolski profesorji, katerih naloga pa je rokopis oceniti predvsem z metodno-didaktičnega vidika (ker so bili med avtorji visokošolski učitelji, je to nekako zadostilo merilu strokovne neoporečnosti, ki jo tem učiteljem pripisujemo), sodelovala pa je tudi dr. Barica Maretič Požarnik, ki je rokopis prav tako ocenjevala z metodnega vidika. Pri vseh drugih učbenikih so bili recenzenti srednješolski učitelji in univerzitetni profesorji – ki niso bili hkrati tudi avtorji. Vsi recenzenti so vse učbenike ocenili pozitivno, in to je tudi omogočilo njihov izid. Izid učbenikov je prav tako omogočilo mnenje pedagoških svetovalec, ki so sodelovali pri pripravi. Na začetku je na tem področju kot svetovalec delala Alenka Kozinc, nato krajši čas Božo Vračko in nekako od 3. letnika naprej Tine Logar ml.

Ne glede na omenjene pomanjkljivosti obravnavanih učbenikov pa so ti vsekakor pomenili novum v naših srednjih šolah, učitelje so pripravili do tega, da so morali spremeniti svoje, včasih že porumenele, priprave in začeti, če drugega ne, več časa namenjati pouku jezika in sporocanja, ki sta bila pred reformo zapostavljena. Seveda je na drugi strani tudi res, da mnogi niso spremenili svoje dolgoletne prakse in da jih k temu niso pripravili niti delovni zvezki. Res je tudi, da številni učitelji še zmeraj

rali svoje delo predstaviti po številnih krajih v Sloveniji, tega zaradi svojih obveznosti niso zmeraj opravili, skupine učiteljev, ki pa so se predstavitve udeležili, so bile prevelike in so onemogočale tvorno razpravo.

Učitelji so imeli z novimi učbeniki torej veliko težav – verjetno več kot učenci – saj jih niso znali uporabljati ali pa so bile vsebine v njih tudi zanje prezahtevne (nekatera poglavja Slovenskega jezika 3 in 4). Posebno nejevoljno so sprejeli učbenika Književnost 3 in 4, ki sta vpeljala obravnavanje učne snovi po t.i. tematskih krogih. Čeprav je slo za realizacijo učnega načrta, so bili celo za izbor avtorjev ali del krivi avtorji.

Kakor koli že, učbeniki za slovenski jezik in književnost so pokazali pomanjkljivosti učnih načrtov in t.i. SVIO in razkrili tudi slabosti, ki so stvar avtorjev in njihovega načina obravnave nekaterih problemov, vse to pa je že kmalu nakazalo potrebo po pripravi novih učbenikov. Te zahteve so se oblikovale na slaviščinah zborovanjih na Ptuj, Novi Gorici in Ljubljani. Privlekle so do povečanja števila ur slovenščine v srednjih šolah, do sprememb učnih načrtov – pri katerih sta sodelovala SDS in Društvo za primerjalno književnost – in končno do priprave novih učbenikov.

Težave z drugo generacijo

Druga generacija učbenikov za književnost je tako že skoraj izdelana, saj so že izšla Berilo 1, 2 in 3, v katerih avtorji so Peter Kolšek, Janko Kos, Andrijan Lah, Tine Logar in Stanko Šimenc. Končan je tudi učbenik

učbeniki

Književnost (1. do 3. letnik), katerega avtor je Janko Kos.

K berilom smo pripravili tudi 3 zvočne kasete z izborom besedil. Dr. Janko Kos pa namerava k učbeniku napisati tudi priročnik za učitelje. Pri pripravi vseh omenjenih del sodelujejo tudi recenzenti, ki so iz vrst univerzitetnih in srednješolskih profesorjev, v Strokovnem svetu SRS za vzgojo in izobraževanje pa v zadnjih letih delujeta dr. Breda Pogorelec in dr. Janko Kos, v zadnjem času pa še dr. Janez Dular. Tako kakovost novih učbenikov, ne bi smela biti vprašljiva.

Medtem ko poteka priprava učbenikov za književnost bolj ali manj nemoteno, pa je več težav pri pripravi prenovljenih učbenikov za jezik, saj avtorjem preprosto zmanjkuje časa. Vendar bo treba tudi te učbenike v najkrajšem času prenoviti in uskladiti z učnim načrtom. V novem šolskem letu se bo začela tudi priprava novih učbenikov za slovenski jezik, katerih avtor bo dr. Jože Toporišič, ki se je edini prijavil na razpis, objavljen aprila 1989 v Prosvetnem delavcu. Učbeniki Slovenski jezik 1, 2, 3 in 4 izpod peresa tega avtorja se bodo uporabljali v programih s 350 oz. 455 urami slovenskega jezika in književnosti, medtem ko bodo prenovljeni obstoječi jezikovni učbeniki namenjeni le dijakom, ki imajo 560 oz. 595 ur slovenščine. Pogoji za uspešno pripravo novih in prenovo zdajšnjih jezikovnih učbenikov pa bo nedvomno tudi pridobitev ustreznih recenzentov, predvsem srednješolskih profesorjev, ki najbolj poznajo zmogljivost otrok, katerim so učbeniki namenjeni.

TINE LOGAR

UČBENIŠKA LITERATURA ZA POUK GEOGRAFIJE

Po poteh prenovala

Pouk geografije zavzema nedvomno pomembno mesto v vzgojno-izobraževalnem procesu. Tega se večkrat premalo zavedamo. K izboljšavi pouka geografije nedvomno pripomorejo tudi učbeniki, zato moramo le-tim nameniti posebno pozornost.

Z vpeljavo Programa življenja in dela osnovne šole so bili sprejeti tudi predmetniki in učni načrti za pouk geografije. Takoj zatem smo začeli pripravljati učbenike: ti so nastajali postopoma in v nekaj letih smo jih dobili za pouk geografije v 6., 7. in 8. razredu osnovne šole. Avtorji omenjenih učbenikov so po večini univerzitetni profesorji, imamo pa tudi nekaj praktikov iz šol. Učbenike smo učiteljem predstavili na seminarjih, tam so dobili navodila za njihovo uporabo in se seznanili z metodno zasnovanostjo. Izdelani so bili diapozitivi, ki lahko precej poprestrijo in obogatijo pouk geografije. Pripravljeni pa so bili tudi knjižica Uporaba presojnic pri pouku geografije, ki je nedvomno dragocen pripomoček učiteljem pri vsakdanjem delu.

Kakor pri drugih predmetih je bilo tudi pri geografiji poskrbljeno za spremljavo učbeniškega gradiva. Pedagoški delavci so lahko dali svoja mnenja in predloge za izboljšavo učbenikov. Spremljavo je pokazala, da učbeniki ustrežajo, da jih bo ponekod sicer treba dopolniti in sproti posodabljanja, saj geografski podatki hitro zastarijo.

Učencem je na voljo Atlas sveta za osnovne in srednje šole, pripomoček, brez katerega bi si težko predstavljali pouk geografije.

In kaj imamo v načrtu za izboljšavo pouka geografije v osnovni šoli? V pripravi je Meto-

dični priročnik za pouk geografije, ki bo nedvomno obogatil pouk tega predmeta. V programu je tudi izdelava več stenskih kart, ki pa bo zahtevala daljši čas. Zelo koristen bo tudi Geografski atlas SFRJ. To bo prvi tovrstni atlas pri nas, ki ga bodo lahko uporabljali učenci osnovnih in srednjih šol. Zboljšati bi bilo treba tudi pripravo računalniških kaset, žal pa imamo za to premalo avtorjev.

Podobno kot za osnovno šolo so potekale priprave učbeniškega gradiva za usmerjeno izobraževanje. Tudi tukaj so nam pri pisanju učbenikov pomagali univerzitetni profesorji. Zdaj imamo vse potrebne učbenike, nekatere pa bo treba še dopolniti. Tako pripravljamo dopolnitev učbenika Države v razvoju in razvite države. Letos je bil dopolnjen učbenik Geografske značilnosti SR Slovenije, za prihodnje šolsko leto pa bo izšel dopolnjeni učbenik Geografske značilnosti SFRJ, obenem pa bodo izšli še dopolnjeni delovni zvezki.

Po večletnih prizadevanjih smo končno pripravili priročnik za učitelje in delovni zvezek za učence Domača pokrajina. Omenjeni priročnik priporočamo tudi učiteljem osnovnih šol, saj bodo v njem našli mnogo dragocenega gradiva. Uporabljali ga bodo lahko za delo pri naravoslovnih dnevih, raziskovalnih taborih, predvsem pa za delo na terenu. Priročnik nedvomno pomeni bogatitev geografske strokovne literature.

Naj omenimo še, da je v pripravi učbenik Turistična geografija Jugoslavije. Tudi ta učbenik bo popestril pouk in zapolnil vrzel pri poučevanju vsebin tega predmeta.

DRAGO NOVAK

Osnove muzeologije

Lani je izšla knjiga dr. Sergeja Vrišerja Osnove muzeologije, namenjena pa je učencem srednjih šol. Učbenik je založila Posredna izobraževalna skupnost za kulturo. Izšel je v reviji Likovni odsevi 7, ki jo je ustanovila in jo izdaja Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

V uvodu je dr. Vrišer zapisal: »Učbenik je namenjen učencem družboslovne in kulturne usmeritve, obenem pa je tudi prva slovenska publikacija, ki poskuša zajeti problematiko muzeologije v knjižni obliki. Delo okvirno obravnava vlogo muzejstva, zgodovino muzejstva v svetu in doma, vrsto poglavlja pa posveča aktualnim vprašanjem praktičnega dela v muzejih.«

Avtor najprej razloži pojma muzeologija in muzeografija. Muzeologija je samostojna znanost, ki raziskuje funkcije in delovanje muzejev, muzeografija pa področje, ki mu je zaupana tehnična stran muzejske službe, praktično muzejsko delo po smernicah muzeologije. To pomeni, da se muzeologija ukvarja s problematiko premičnih spomenikov, ki so izgubili svojo prvotno funkcijo v vsakdanjem življenju in dobili novo – muzejsko.

Premični spomenik, ki ga dobimo v muzej, moramo pravilno obdelati. Vsak predmet – spomenik ima svoj pomen oziroma svojo umetniško vrednost in ga moramo pravilno razvrstiti, inventarizirati, deponirati, vzdrževati. Vse to spada k varovanju muzejskega predmeta. Tako obdelani in pripravljeni muzejski ali galerijski predmet je primaren za razstavo. Kako bo pred-

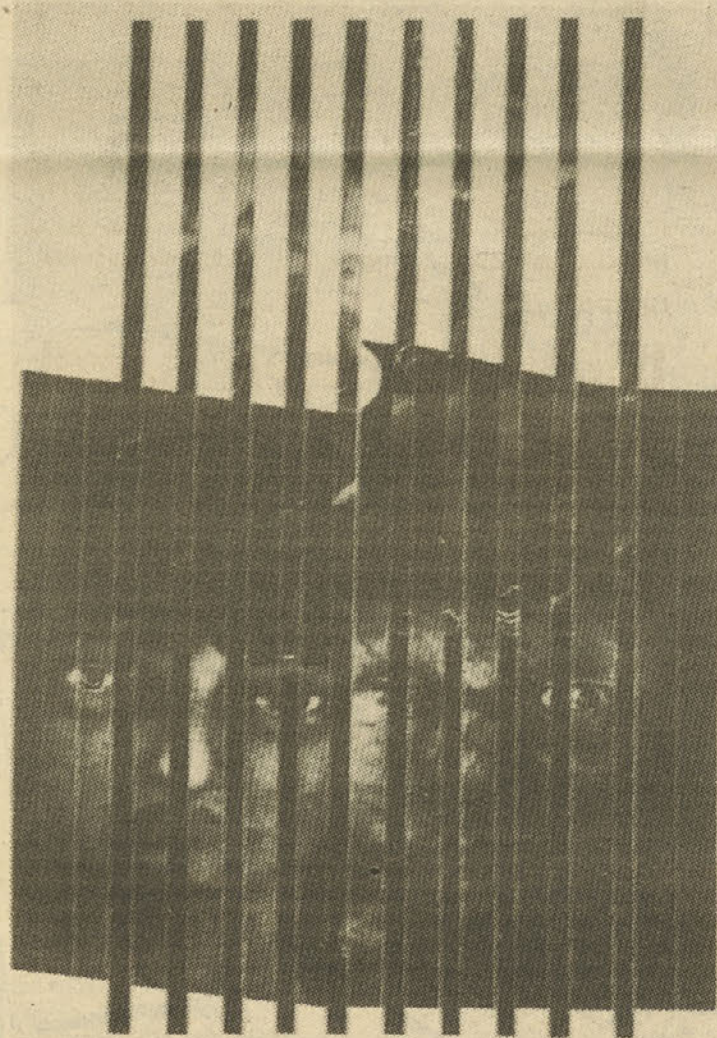
met zaživel pred gledalcem, pa je odvisno od različnih dejavnikov, med drugim tudi od osvetlitve. Ali bo stal samostojno ali v vitrini, kjer naj bo čim več zasteklene površine? K predstavitvi predmeta spadajo legende in napisi, ki postavijo predmet v čas in prostor.

Dr. Vrišer poudarja, da so dandanes v muzeju nepogrešljiva avdiovizualna sredstva – od diapozitivov in filmov prek akustičnih pomagal do multivizijskega predvajanja. Da pa bo obiskovalca stalna ali občasna razstava bolj pritegnila, so pomembne muzejske publikacije – vodniki, katalogi, zloženke, fotografije dragocenih predmetov ipd. Za to poskrbi muzejska propaganda.

V poglavju Muzejska pedagogika in andragogika poudarja pisec izobraževalno in raziskovalno poslanstvo muzeja. Izobraževalna dejavnost se kaže v odnosu do javnosti, v stikih z občinstvom, o muzejskem pedagoškem delu, namenjenem predvsem šolam. Raziskovalno poslanstvo muzeja pa so njegove razstave. V vsaki muzejski ali galerijski razstavi se zrcali raziskovalno delo v ustanovi in na terenu. Izsledki raziskovalnega dela so opisani v razpravah in prikazani na razstavah.

Ilustracije ob posameznih poglavjih dopolnjujejo besedilo. Knjiga Osnove muzeologije je veliko več kot samo učbenik. S pridom jo bo vzel v roke učenec srednje šole, kustos pripravnik za strokovni izpit, študent muzeologije in vsak muzejski delavec.

SLAVICA PAVLIČ

Matsubara Atsuo /Japonska/: Ostrina, 1989, bakrorez

pri prenosu akademskega znanja na stopnjo srednje šole. Ena največjih pomanjkljivosti, ki smo jo čutili vsi, ki smo kakor koli sodelovali pri pripravi učbenikov, pa je bila ta, da smo pripravljali enotne učbenike za vse dijake, češar ni ublažila niti notranja diferenciacija gradiva. Glede tega so bili novi učbeniki korak nazaj, saj smo imeli pred 1981 različne učbenike – ki sicer tudi še zdaj niso bili idealni – za različne stopnje zahtevnosti.

Skupine recenzentov, ki so pregledovali posamezne učbenike, so bile navadno oblikovane tako, da so bili v njih srednješolski in univerzitetni profesorji. Temu merilu ni bilo zadosteno le pri učbenikih Slovenski jezik 1 in 2, in sicer zaradi tega, ker je bilo nemogoče doseči sodelovanje med dr. Bredo Pogorelec in dr. Jožetom Toporišičem. Tako

učijo predvsem književnost (tudi mimo učnega načrta, učbenikov in po – nareku). In to »racionalizirajo« s trditvijo, da so jezikovni učbeniki prezahtevni, preohlapni ali kratko malo neustrejni. Pri tem pozabljajo, da je ves učni proces v bistvu odvisen le od njih samih in da se da tudi ob pomanjkljivem učbeniku učiti – in naučiti – dobro kot tudi obrnjeno.

Ob omenjenih učbenikih prav tako ne moremo mimo dejstva, da je bilo njihovo vpeljevanje v šole pomanjkljivo. Zavod SRS za šolstvo, ki je za to odgovoren, si mora že vsa osemdeseta leta čedalje bolj »zategovati pas«, tako da poleg poldnevnihih predstavitev, pri katerih so sodelovali avtorji, in nekaj dodatnih aktivov, ki so bili sklicani v zvezi z učbeniki, ni bilo storjeno kaj dosti več. Tudi avtorji, ki bi mo-

odprta
šola

Odprta šola, ne pa ječa!

Kakšni so vtisi nekaterih udeležencev mednarodnega simpozija?

Nora Katona, Madžarska:

Na tem simpoziju sodelujem prvič. Zanimivo je, ker spoznavam, kaj se v šolski psihologiji dogaja drugje po svetu in kako drugi rešujejo težave, saj so si te povsod precej podobne. Delam v šoli kot šolska psihologinja in upam, da bom marsikatero tukajšnje spoznanje in izkušnjo prenesla tudi v svoje okolje. Na Madžarskem si psihologi šele utiramo pot v šolskem sistemu, pa je morda zato ta simpozij zame še pomembnejši. Saj veste, vpliva na samozavest.

Csaba Pléh, Madžarska:

Veliko je volje do dela, vsak si želi nekaj povedati, vsi se pogovarjamo, želimo prikazati probleme in jih tudi rešiti. Ubaldamo se s tem, kako otroke spodbuditi, da bi raje hodili v šolo, kakšna naj bo zanimiva šola, kako opustiti ocene, ne da bi izgubili nadzor nad učenci in podobno. Po mojem bi morala dobra šola imeti veliko denarja, da bi lahko ponudila otrokom raznoliko preživljanje prostega časa. Učenci naj bi se v šolo vračali tudi po končanem pouku, ob koncu tedna, kadar bi se jim zahotelo. Da, govorimo o t.i. odprti šoli, ne pa o takšni, kot jo večinoma poznamo: »ječa«, ki jo zjutraj ob določeni uri odklenemo in potem spet zaklenemo. Šola bi morala otroke pritegniti z najrazličnejšimi zanimivimi dejavnostmi.

Sicer pa: včasih toliko negodujemo nad šolo, da imam vtis, kot da smo mi bili najsrečnejši učenci, naše nekdanje šole pa najboljše. Zdaj pa je vse zanič. Ne eno ne drugo ni res.

Roger Chauvette, ZDA (Rhode Island):

Pri nas imamo največ težav zaradi razširjenosti alkoholizma in narkomanije med otroki, vse bolj pa nas ogroža tudi aids. Prestopništva je prav tako veliko. Rad bi zvedel, kako se s temi

težavami kosajo drugje po svetu. Vem, da bi morali boljše poskrbeti za medsebojne odnose, ki smo jih kar preveč zanemarili. Pa tudi med učitelji bi morali narediti red. Šola je namreč organizacija, ki izobražuje in vzgaja. To je trdo delo in vsak mu ni kos. Veliko pa je takšnih učiteljev, ki to sploh ne bi smeli biti.

Doris Benson, ZDA (Kalifornija):

Šolska psihologija že po tradiciji varuje družbeno in politična načela prevladujoče kulture. Manjšine imajo zaradi tega težave. Mislim, da šolski psiholog lahko pomaga predlagati te zadeve in jih zboljšati. Predvsem gre za razumevanje različnih kultur. Ko enkrat razumeš drugo kulturo in jo sprejmeš, jo lahko približaš tudi otrokom manjšin. Ne gre za to, da bi se morali svoje kulture znebiti, temveč da se naučijo tudi nove, prevladujoče kulture, obenem pa gojijo tudi svojo.

Vesela sem, da so mojim razmišljanjem kolegi radi prisluhnili. Verjetno imajo tudi oni v svojem okolju opravka s podobnimi vprašanji, njihovo odobravanje pa najbrž pomeni, da mislim pravilno.

Večina udeležencev iz tujine (teh je bilo približno dvesto) je bila presenečena nad Ljubljano, ki jih je gostila. Čeprav je bila naša dežela predstavljena v biltenu, ki ga izdaja ISPA, kot »prijetna dežela za potovanje, kjer živijo prijazni ljudje, med katerimi se lahko počutiš sproščeno in varno – podnevi in ponoči.«, so jih pritegnili predvsem zgovorni in dobri ljudje, kopica zelo lepih trgovin, vseč jim je bila Stara Ljubljana – tudi zaradi nje se bodo nekateri morda k nam še vračali, vsaj tako so obljubljali.

Zelo zadovoljni pa so bili tudi z organizacijo simpozija: temeljite priprave, skrbno in zelo dejavno ousenje in zelo prijetno okolje.

Napake ali ustvarjalna moč?

NAPAKE so najpogostejše pri nadarjenih in razgrajenih otrocih. Povzročajo jim težave, saj so zaradi njih ponavadi KAZNOVANI. Šolska psihologija pa mora napake obravnavati drugače, zato mora upoštevati dvojce:

Kar v šoli razumemo kot napako, je lahko le opozorilo, da se je otrok znašel pred težavo, ki ji ni kos;

ob napakah lahko tenkočutnejši učitelji včasih zaznajo veliko več kot le zmoto in želijo otroke boljše spoznati.

V obeh primerih NAPAKE pomenijo USTVARJALNO reševanje težav. Lahko sklepamo, da nadarjeni otroci Z NAPAKAMI skupšajo po otroško povedati zgodbo, ki je ne morajo (ali ne upajo) izraziti drugače. Kako se jim torej približati in jih razumeti?

Učenci Srednje vzgojiteljske šole iz Ljubljane gostovali na Goriškem

Srednja vzgojiteljska šola iz Ljubljane si že nekaj let prizadeva navezati tesne stike s slovenskimi otroki v zamejstvu, pa tudi z njihovimi vzgojitelji in učitelji.

Tako sta se 20. aprila 1989 skupini učenec tretjih razredov z udobnim avtobusom delovne organizacije Lesnina odpravili na malo turnejo po Goriškem onstran in tostran meje. Dopoldne so učenke nastopile za

Vedeti moramo, da človekova ustvarjalnost nima zmeraj stalne poti, temveč išče izvirne. Zanj veljajo ustaljena pravila: najprej si je treba postaviti vprašanje, zbrati gradivo, ga preleteti, se dokopati do rešitve in jo dokazati.

Prepričan sem, da imajo NAPAKE pri nadarjenih otrocih ustvarjalno vlogo, ki jo žal velikokrat spregledamo; pogosto vsebujejo napačne ali nepotrebne informacije in podatke, ki jih skorajda že hočemo popravljati, vendar... poudarek moramo dati otrokovi USTVARJALNI MOČI. Če bomo verjeli v ustvarjalnost mi, bodo vanjo verjeli tudi otroci. V psihoanalitiškem jeziku bi dejali, da gre za transfer ali kontratransfer.

A. THIEL, Zahodna Nemčija

otroke vrtca in prvega razreda osnovne šole v Gorici in v Doberdobi, popoldne pa še v vrtcu in Novi Gorici. Tako so učenke izvedle po trikrat svoji predstavi, lutkovno igrice Pekarino Mišmaš ter glasbeno-plešno uprizoritev Mojce Pokraculje.

Vsi otroci in pedagoško osebje, so bili z gostovanjem zelo zadovoljni, saj so učenke obe predstavi uprizorile doživeto, lahko bi rekli kar »profesionalno«. Srečanje je za otroke pomenilo vsebinsko in estetsko obogatitev, predstavi pa sta bili tudi pomemben prispevek k jezikovni vzgoji. Bili sta tudi posebnega pedagoškega pomena za vzgojitelje in učitelje, posebno za tiste z italijanske strani.

MILENA NOGRAŠEK

XII. MEDNARODNI SIMPOZIJ ŠOLSKIH PSIHOLOGOV

Pred šolo trepeta ves svet

Odkar je bil svetovni kongres aplikativne psihologije, v šestdesetih letih, se v Ljubljani še ni zbralo toliko znanstvenikov in praktikov s tega področja kot na nedavnem XII. simpoziju Mednarodne zveze šolske psihologije (International school psychology colloquium – ISPA), od 18. do 22. avgusta v Cankarjevem domu.

Približno štiristo udeležencev je prišlo z vsega sveta, da bi ugotovili, kako in koliko se njihovo delo v različnih okoljih in družbenih ureditvah razlikuje. Želeli so izmenjati izkušnje in končno razjasniti vlogo šolske psihologije v šoli. Za zadnje je ob številnih kritikah šole, kakršno danes imamo v svetu in pri nas, ostalo bolj malo časa – več so ga namenili iskanju poti do boljše šole in varstvu otrokovih pravic.

V devetnajstih osrednjih temah so se strokovnjaki ukvarjali s šolsko psihologijo in ideologijo, z ustvarjalnostjo otrok, z novostmi pri učenju in poučevanju, z novimi odkritji v šolski psihologiji, z osebnim in skupinskim razvojem, s psihologijo v izobraževanju učiteljev za njihov poklic in s podobnimi vprašanji. V zadnjih letih je bilo slišati veliko kritičnega o šolskem pouku, šola pa se skuša prenavljati in posodabljači že nekaj let. Žal vse te posege razvoj prehitel, še preden dobro zaživijo in tako ostaja šola še zmeraj zastarela, saj ne zmora ponuditi vsega, kar prinaša nova informacijska doba.

Pieter van der Broek iz Nizozemske je opredelil tri temeljne značilnosti sodobnega osnovnošolskega izobraževanja: le-to je iz dneva v dan obsežnejše in bolj zapleteno, dobiva mednarodne razsežnosti in se pospešeno razvija. Zato postaja vse zahtevnejše, neuspešnih učencev pa je

čedalje več. Ta skupina šolarjev je vedno bolj izolirana.

Kako preprečiti tak, nič kaj obetaven nadaljnji razvoj?

Eno od mogočih poti je na letošnjem simpoziju predstavil Oskar Autor iz Pedagoške akademije v Mariboru. Takole pravi: »Oprijeti bi se morali diferenciacije v začetnih in višjih razredih osnovne šole ter na predmetni stopnji razviti dva programa, ki bi učencem omogočala prehajanje. S snovanjem in delovanjem eksperimentalnih šol in razredov ni mogoče več odlašati, postopno pa bi lahko tudi že izobraževali tri vrste učiteljev – za razredni pouk, za predmetno stopnjo in za nadaljnje izobraževanje. Oblikovati bi morali diferencirane obvezno šolo in programe, torej ustvariti možnosti za osebne posameznikov razvoj. To je takšen demokratični izobraževalni in družbeni sistem, ki se bo zavzel za posameznikovo pravico biti neenak in drugačen.«

Drugačnost, ki smo jo nekdanj prezirali, je zmeraj bolj cenjena, vendar jo je dandanes še zmeraj težko ohranjati in razvijati – kljub temu da potrebujemo drugače misleče ljudi, ki probleme vidijo po svoje in jih tako tudi rešujejo.

Zelo pomembno je, kako je drugačni otrok sprejet v šoli. Z nepravilnim ravnanjem ga lahko zatremo ali pa, nasprotno, spodbudimo njegov izvirni način mišljenja. O tem govori Priročnik za učitelje, ki so ga izdali na Portugalskem (Isabel Cottinelli Telmo s sodelavci). Poudarjajo, da ima vsak svoj način poučevanja in učenja in opozarjajo, da morajo biti učitelji pozorni na to. Vsakršne razlike lahko povzročijo težave v komunikaciji in učenju. Jih je treba odpraviti, ali jih le razumeti tako, da ugotovimo, kaj se skriva v ozadju teh težav?

O tem, kako pomembno je psihološko znanje pri učiteljevem vsakdanjem delu, ni treba posebej pisati. Toda: ali učitelji sploh uporabljajo psihološke teorije, zasnove in modele, ki so jih spoznali med svojim študijem za poklic ali pa se v svojih odločitvah bolj zanašajo na subjektivne teorije, splošne občutke, svoje prepričanje in intuicijo?

Barica Marentič Požarnik s Filozofske fakultete v Ljubljani ugotavlja, da je veliko odvisno predvsem od tega, kako so si učitelji znanje med študijem pridobili: ali le s predavanji, z branjem in izpiti, ali pa je šlo tudi za izkušnjsko učenje teoretičnih zasnov. Otroke bolj poredkoma sprašujemo, kakšno šolo, predmete, okolje in učitelje bi radi imeli, še manj pa njihove želje

upoštevamo. Kako naj si sicer pojasnimo pogostnost tako imenovane šolske fobije pri osnovnošolcih? Očitno šola ni takšna, da bi jim ugajala. Bolesten strah pred šolo poznajo domala povsod, v manj razvitih deželah in tudi v tistih, ki slovijo po vrhunski tehnologiji in jih uvrščamo med najrazvitejše in najbolj napredne.

Rashed Sahel iz Kuvajta je povedal: »Otroci, ki trpijo za šolsko fobijo, ponavadi izražajo negativna čustva do šole in se tako tudi vedejo. Ogibajo se pouka in vsako jutro preskušajo nove tehnike in izgovore, s katerimi bi starše prepričali, da res ne morejo v šolo. Ti otroci so prepričani, da se jim bo v šoli zgodilo nekaj strašnega. V resnici pa so ti občutki in strah popolnoma neutemeljeni.«

Šolski psihologi bi imeli že veliko dela samo s tem, če bi pomagali otrokom premagovati strah pred šolo. Solanje naše mladine pa spremlja še toliko hujših težav... Samomorom, tej najbolj črni in boleči problematiki, so namenili precejšnjo pozornost. Še zlasti zato, ker se starostna meja otrok, ki ga skušajo narediti, znižuje. Prihodnje leto se bodo šolski psihologi ponovno srečali, tokrat v Newportu na Rhode Islandu, najmanjši in najbolj naseljeni državi v ZDA. Tema mednarodnega simpozija bo Otroci v tiski. Ob še zmeraj naraščajočem mladinskem prestopništvu, razširjenem alkoholizmu in narkomaniji, ki zaslužnjuje že otroke, pa seveda ob aidsu, ki vztrajno sega že po življenju najmlajših, bi primernejše vsebine simpozija skorajda ne mogli izbrati.

SOS se lahko konča s smrtjo

Irena Dogša, psihologinja z osnovne šole Veljka Vlahovića iz Maribora, je na simpoziju predstavila izsledke raziskave Značilnosti samomorov v otroštvu in adolescenci, ki sta jo s kliničnim psihologom Ignacem Schmidtom opravila v šolskem letu 1987/88, ko so še zlasti na mariborskem območju opazili, da je samomorov precej več kot nekdanj. Zaskrbljiv je bil podatek, da se starostna meja otrok, ki se odločajo za ta korak, iz leta v leto niža. Raziskava obravnava sedemdeset mladih, ki so bili zaradi poskusa samomora sprejeti v bolnišnico. Štirinajst je bilo osnovnošolcev in 56 srednješolcev.

Soavtorico smo povprašali, kaj je mlade napeljalo k tem dejanjem. »Otroci so kot vzroke najpogostejše naštevili družino, svoje osebne težave in šolo. Zelo je vplival predvsem šolski neuspeh, seveda pa ga moramo povezovati z družinskimi razmerami. Ponavadi starši niso pravilno ravnali, ko so otroke zaradi slabih ocen prestrogo kaznovali. Otroci, zajeti v naši raziskavi, povečini izhajajo iz patoloških družin (kar štiri petine) – tako smo jih poimenovali, saj gre za starše alkoholike, nevrotike, nekatere celo takšne z različnimi psihozami, pri mnogih pa so navzoče tudi težnje po samomoru. Le slaba tretjina otrok je bila iz razvezanih družin. Drugje po svetu je delež takšnih višji, vendar moramo vedeti, da se pri nas zaradi gospodarskih okoliščin ljudje vse manj formalno ločujejo, mi pa smo upoštevali le uradne podatke,« pojasnjuje psihologinja. Povedala je še, da so pri več kot polovici otrok že pred poskusom samomora opazili nekatere posebnosti: pobege z doma, kraje in druge vedenjske motnje. »Če bi bili učitelji bolj pozorni, bi lahko te otroke morda že prej opazili in jih skušali obravnavati drugače kot druge. Večinoma so ti otroci bili plašni, pogosto »moteni« že zaradi tega, ker so že poprej bili obravnavani drugače – npr. zaradi vedenjskih motenj, učnih težav,

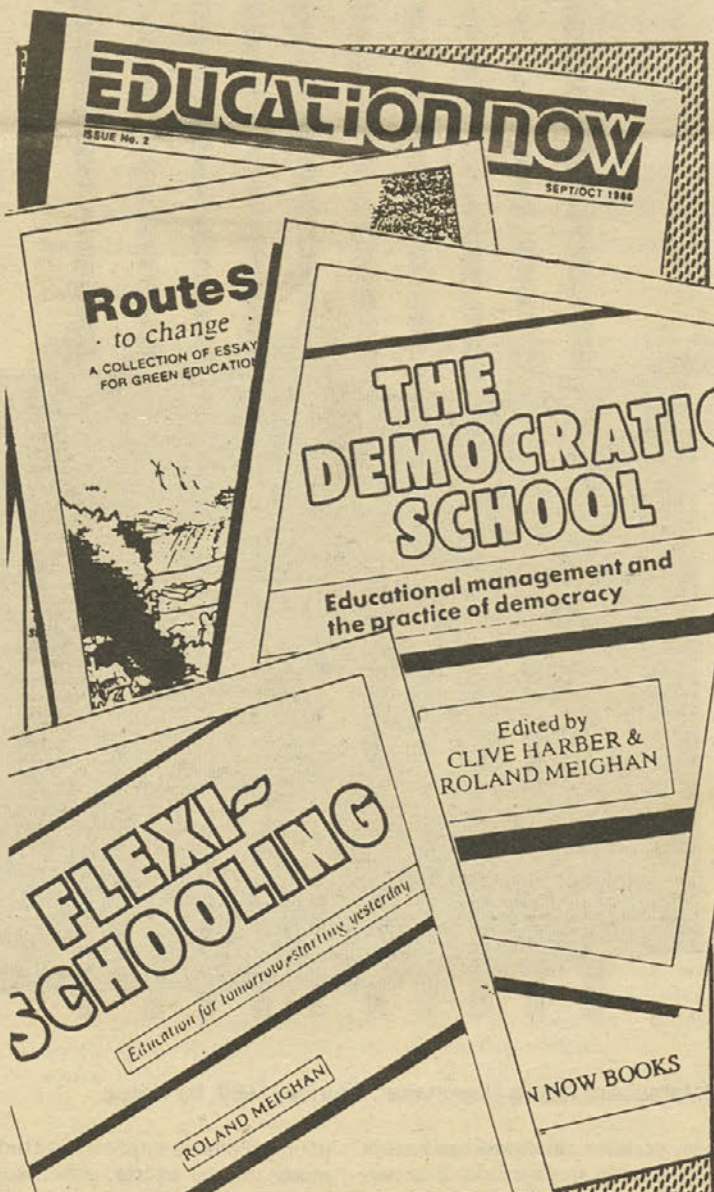
epilepsije, ipd. Pa še nečesa moramo zavedati: tisti, ki poskušajo s samomorom, ponavadi sploh ne mislijo na smrt. Želijo le opozoriti nase, si pridobiti veljubezni in razumevanja.«

Irena Dogša je med papirji iskala podatke, da bi lahko tudi s številskimi obarvala primere (od sedemdesetih v raziskavo zajetih je bilo kar 65 deklet, največ pa si jih je skušalo vzeti življenje s tabletami – 68), mi pa smo premišljali, kaj pravzaprav lahko stori šolski psiholog, da bi mlade obvaroval pred takšnimi dejanji. Na šoli z dva tisoč učenci (tako je tam, kjer dela naša sogovornica), ne prav veliko. Kadar vidi »se kaj pripravljati«, se pogovori z otrokom, starši in učitelji. Ponavadi že to učinkuje in je dovolj. S preprečevanjem samomorov se pri nas nasploh pre malo ukvarjamo. V Ameriki razvijajo posebne preventivne programe in se v razredih veliko ukvarjajo s to tematiko.

Na osnovni šoli Veljka Vlahovića v Mariboru so v minulejšolskem letu pripravili kar nekaj zanimivih predavanj o mladostnikih in njihovih težavah. Sodelovali so priznani strokovnjaki z mnogimi izkušnjami. Čeprav so obvestili starše (tudi po radiu in časopisu), se jih je udeležilo zelo malo, predvsem tistih, ki s svojimi otroci niso imeli večjih težav. Staršev, ki jim bi strokovnjakova beseda lahko najbolj koristila, pa seveda ni bilo. Nikol... Zaradi premajhnega zanimanja v prihodnje takšnih predavanj in pogovorov ne bo več...

»Po njihovem zgledu,« pripoveduje Irena Dogša, »bom v prihodnje tudi sama skušala vpeljati kaj podobnega. Zbrala bom starejšje osnovnošolce, pa se bom pogovarjala. Kdor bo hotel, seveda. Morda bodo v manjši skupini, med vrstniki in v sproščnem ozračju le prišli na dan s svojimi stiskami.«

Pripravi:
LUČKA LEŠNIK

Roland Meighan z birminghamske univerze v Veliki Britaniji ugotavlja, da je življenje danes tako zapleteno, da človeka, ki ni dovolj prožen pri mišljenju in ravnanju ter nima dovolj vedenjskih izkušenj, spravlja v nevarnost. Zato ga moramo z izobraževanjem pripraviti na življenje. In kako to doseči? O tem razmišlja v knjigi Flexischooling (Fleksibilni pouk): »Nekateri učitelji skušajo vpeljati v sodobnejše prijeme in metode pri delu z učenci, čeprav v okoliščini, kjer delujejo, ni razumevanja za takšno početje. Čeprav so kolegi nejeverni in jim nasprotujejo, čeprav so se časnikarji zelo hitro odzvali in je bilo njihovo pisanje prej sovražno in histerično kot pa spodbudno, ti pogumni in zagnani posamezniki hočejo razbiti togost, ki prevladuje na šolah... Podobnih primerov prožne vzgojne prakse ne najdemo v splošnem gibanju domačih šol, pač pa le znotraj posameznih šol. To pa je že dovolj za odgovor tistim, ki trdijo, da prožnejše vzgoje nikoli ne bo – njene temeljne prvine so namreč že tukaj!«

Za grehe politike in prakse ni kriva pedagoška znanost

naš
pogovor

Pogovor z dr. Francetom Strmčnikom, letošnjim Žagarjevim nagrajencem.

Delo dr. Franceta Strmčnika, rednega profesorja za didaktiko na Oddelku za pedagogiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je v zadnjih letih zbudilo veliko pozornost ne le v strokovnih krogih, temveč tudi med učitelji praktiki. Izsledki njegovih raziskav o učni diferenciaciji in individualizaciji so opisani v obsežni knjigi Sodobna šola v luči učne diferenciacije in individualizacije (1987), ki je postala nepogrešljiv priročnik učiteljem pri vsakdanjem delu v šoli.

V pogovoru z njim smo želeli zvedeti, kako si učna diferenciacija, individualizacija in druge novosti utirajo pot v šolo, kako se z njimi spoprijemajo učitelji in kako se šola znajde med protislovji, v katerih deluje.

Povod za naš pogovor pa je tudi Žagarjeva nagrada, ki jo je dr. France Strmčnik prejel v začetku leta. »Nagrada ni le priznanje, treba jo je »odslužiti«, je torej dolg, ki obvezuje,« je dejal nagrajenec. Tudi če ne bi naredil ničesar več, se je že z dozdajšnjim delom uvrstil med vodilne slovenske pedagoge. Že od leta 1957 dela na Oddelku za pedagogiko na Filozofski fakulteti kot strokovnjak za razvoj didaktične teorije in prakse in težko bi prešteli vse tiste pedagoge na Slovenskem, ki jih je pomagal oblikovati. Še zmeraj je svojemu poklicnemu delu enako predan kot pred leti, le da so se tedaj študenti veliko bolj poznali in sodelovali kot danes. Pravi, da je te povezanosti čedalje manj, študentje so za takšne stike dandanes manj ogreti, pa tudi sam je bolj obremenjen z delom kot včasih. Za predavanja učiteljem, na katerih prenaša dosežke stroke v življenje in delo, se je treba pripraviti, pa tudi delo glavnega urednika Sodobne pedagogike, ki ga opravlja že peto leto, zahteva precej časa.

● Na Filozofski fakulteti, na Oddelku za pedagogiko, ste nekoč študirali, zdaj pa že več kot trideset let predavate. Sta se v tem času pedagogika in študij tega predmeta zelo spremenila?

– Pedagogika spada med tiste znanosti, ki so se v zadnjih desetletjih uspešno razvijale. Zato so se spreminjale tudi njene značilnosti. Ko sem bil študent, je bil študij pedagogike veliko bolj celosten in usmerjen v temeljne znanstvene pedagoške vede, s katerimi so se ukvarjali dva ali trije učitelji. Ti so imeli zahtevno nalogo, saj so nam sami podajali vso pedagoško znanost. Z združevanjem različnih vidikov strok in pedagoških ved jim je to zelo dobro uspelo. Danes je na oddelku več panog, z njimi se nas ukvarja več kot deset. Vse je zelo specializirano, posamezne panoge pa so premalo povezane. Tudi s študenti je drugače. Včasih smo se odločali za študij šele po nekaj letih prakse, zato smo bili zanj drugače motivirani, kot so študentje dandanes. V letniku nas je bilo deset do petnajst, pomagali smo si, večkrat smo se za izpite pripravljali kar skupaj. Zdaj so rodovi mladih pedagogov številnejši, saj vpisujemo po šestdeset novincev na leto, zato ni mogoče, da bi se vsi poznali in navezovali prijateljstvo. Tudi študijski pogoji so se zelo spremenili: precej je študentov, ki se morajo zaposliti, da lahko preživijo in študirajo. Diplomanti pedagogike iz mojih časov so bili (in nekateri so še) na zelo pomembnih delovnih mestih, veliko jih je nadaljevalo študij, večinoma so bili zelo pismeni, objavljali so strokovna besedila in veliko pripomogli ne le k razvoju pedagoške šolske prakse, temveč tudi k razvoju pedagoške znanosti.

Zdaj diplomanti težko dobe zaposlitev, žal mnogi sploh ne v stroki.

● Univerza mora biti ena od pomembnih usmerjevalk družbenega razvoja in z demokratičnimi sredstvi. Kako se to kaže v vaši praksi? Kako se to kaže v vaši praksi? Kako se to kaže v vaši praksi?

– Očitek je upravičen, vprašati pa moramo, zakaj je tako. Univerza in fakultete premalo sodelujejo v reformnih procesih. Univerza bi morala biti tesneje povezana z osnovnimi in srednjimi šolami, saj so prav te pomemben vir njene vloge. Doslej je za zanemarjala in le nekateri posamezniki so sodelovali pri reformiranju.

In še: zakaj je tako? Vedeti moramo, da Univerza v svoji pojojni zgodovini ni bila dovolj upoštevana – kot nista bila upoštevana znanje in znanost – in tudi na razvoj družbe ni vplivala. Zato je ni pri reformiranju šolstva nihče pogrešal.

Razmišljam pa, ali bi se univerza smela kar tako sprijazniti z mestom, ki so ji ga dodelili v družbi? Najbrž tudi sama ni dovolj naredila tam, kjer bi lahko, in je marsikatero priložnost zamudila. Ne bi se smela zadovoljiti z dejstvom, da ni zaželeno in da je pač zato ne vabijo k sodelovanju, kadar gre za pomembne šolske odločitve.

Spominjam se dogodka pred leti: bilo je ob vpeljevanju celodnevne osnovne šole. Kot predstavnik fakultete so me povabili k delu skupine izvedencev pri Zavodu SRS za šolstvo. Na prvem sestanku sem vprašal po utemeljenosti celodnevne osnovne šole, natančneje o tem, kdo je o njej odločal, in še, ali stroka in Univerza pri tem res nimata nobene besede. Odgovorili so mi, da je bila odločitev politična, naloga te skupine pa je, da tovrstne šole uveljavi v praksi. Odtlej nisem šel na noben sestanek te skupine več. Vzrok za slabo povezanost in premajhen vpliv Univerze na razvoj šolstva je tudi ta, da Univerza nima nekega reprezentativnega organa, ki bi bdel nad razvojem osnovne in srednje šole. Za to nalogo tudi ni dovolj usposobljena, saj večina univerzitetnih ljudi ne pozna dovolj našega šolstva. Univerzitetni učitelji kot pisci učbenikov pogosto dokazujejo, da kaj malo vedo, kakšne učbenike potrebujejo učitelji in učenci v šolah, in da slabo poznajo pedagoško-psihološko in metodično-didaktično zgradbo učbenikov. Zato imamo zelo neprimernih učbenikov, ki so preobsežni in neprilagojeni. Podobno je tudi z učnimi načrti.

● Strokovnjaki pogosto razpravljajo o identiteti pedagoške znanosti pri nas. Je na tem področju še veliko nejasnosti?

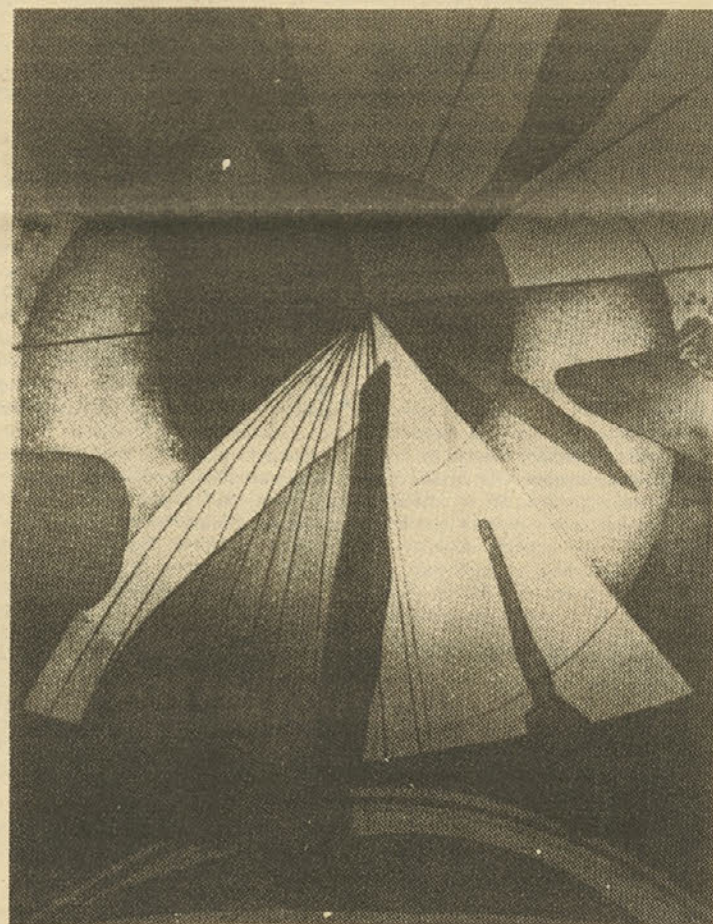
– Na tujem ni toliko zadreg ob tem vprašanju. Tam raje ugotavljajo, koliko je ta znanost napredovala, kje so njene pomembnejše in v katero smer bi se pedagoške vede še lahko razvijale. Tako kot vsako znanost opredeljujejo tudi pedagoško: predmet raziskovanja, znanstveni sistem, metodologija raziskovanja, viri, izrazje in podobno. Res pa je, da vse te last-

nosti postajajo pri pedagogiki čedalje bolj interdisciplinarne. S predmetom, ki ga obravnava pedagogika, se ukvarjajo torej še druge antropološke znanosti in te jo osvetlujejo vsaka po svoje. Medsebojno povezovanje in sodelovanje teh znanosti je nujno, saj tako lahko bolj temeljito razvijemo znanstvene vidike, ki jih preučujejo.

Tisti, ki pravijo, da pedagogika ni znanost, ji ponavadi očitajo ideološkost, politično pragmatičnost, podrejanje aktualnim vsakdanjim potrebam. Zelo me moti, da mnogi povsem neobjektivno mečejo v isti koš pedagoško znanost, pedagoško politiko in pedagoško prakso, in da grehe in napake politike in prakse pripisujejo kar pedagoški znanosti.

● V uvodni besedi na posvetu ob tridesetletnici enotne osnovne šole pri nas ste veliko govorili o protislovjih, ki se pojavljajo v naši šoli.

– Vsak narod je zelo občutljiv za razvoj svoje šole, za protislovja, ki se prepletajo v nacionalnem in družbenem prostoru

Thorsteinsdottir Björg /Islandija/ Fuga, 1987, jedkanica

in vplivajo tudi na šolsko področje. Teh protislovij je v naši šoli veliko. Od šole zahtevamo, naj se prilagaja lokalnim posebnostim, obenem pa želimo avantgardno šolo, ki presega svoj prostor in čas. Govorimo o decentralizaciji šole, obenem pa o decentralizaciji in popolni avtonomnosti. Vzgojna in izobraževalna naloga šole sta si že od nekdaj nasprotovali. Zavzemamo se za enotno šolo, vse močnejše pa postajajo težnje po diferenciaciji in individualizaciji, ki naj bi ju v osnovni šoli čim bolj zgodaj uveljavili. Prizadevamo si za nadarjene učence, pogosto zaradi njih zanemarjamo slabše, na drugi strani pa prevladuje doktrina, naj obvezna šola poskrbi zlasti za šibke učence. Še eno vprašanje je danes zelo pereče: kaj naj bo v šoli predpisano in obvezno in kaj naj izbira šola prostovoljno.

Naša šola še ni nobenega od teh protislovij zadovoljivo rešila, zato je tudi precej razbita. In prav tu je vir številnih motenj, vzrok za zmedo, ki zmanjšuje njeno učinkovitost.

● Kako se lahko ob vseh teh protislovjih uveljavlja notranja preobrazba šole?

– Mnoga skrajna stališča in neuravnotežena zasnova osnovne šole zelo motijo njeno notranjo preobrazbo in ovirajo vpeljevanje novosti in posebnosti. Značilnosti sodobne, demokratične in bolj humane šole je še zmeraj premalo, čeprav jih je v resnici več, kot jih priznavamo. Ob kritikah slabega namreč pogosto pozabljamo na tisto dobro, kar se v naši šoli mukoma vztrajno prebija in uveljavlja. Žal se novosti pojavljajo zelo razpršeno, toda porajajo se, le da ne pri vseh učiteljih. Zato tudi niso tako učinkovite, kot bi lahko bile, če bi jih uporabljali vsi učitelji. Moramo pa si prizadevati, da bo čimveč učiteljev sprejelo čimbolj raznolike novosti.

Ni mi všeč, da mnogi, med njimi žal tudi nekateri priznani šolski strokovnjaki, vzrokov za počasno vpeljevanje novosti v šolo ne razčlenjujejo, jih ne prikazujejo celotno in jih ne razvrščajo po vzročno-posledičnem zaporedju. Za slabosti naše os-

jo oblikovali pred tridesetimi leti in več, moramo korenito reformirati. Ne spadam med tiste, ki hočejo dozdašnje skušnje enotne osnovne šole zavreči in že od vsega začetka vpeljati v osnovno šolo krute modele zunanje diferenciacije učencev in razvrščanja le-teh po njihovih zmognostih. Po mojih podatkih, res izpred desetih let, je kar četrtna učiteljev takšni spremembi kar naklonjena. Zakaj je to število tako visoko? Pojav si razlagam takole: učitelji so želeli premagati učne težave, ki izvirajo iz različnosti učencev. Možnosti, da bi jih odpravili po bolj demokratičnih in bolj humanih poteh, ni bilo, zato so menili, da se bodo ublažile z zunanjo diferenciacijo.

Spremeniti moramo le nekatere vidike enotnosti, na primer šablonskost in uniformnost, enotni učni načrt in režim za vse učence. Dozdašnja enotnost šole je temeljila na načelih vsi, vse, mi; v sodobnejši zasnovi enotne osnovne šole pa mora biti v ospredju učenec kot posameznik, s svojimi možnostmi, navadami in potrebami. Bistvo enotnosti zdajšnje osnovne šole je drugje – predvsem v enakopravnih možnostih za šolanje vseh učencev ne glede na njihov socialni izvor; to pa ne pomeni, da bi te možnosti morale biti enake. Nasprotno, prilagojene morajo biti posamezniku, njegovim danostim; te moramo spodbujati in razvijati po različnih poteh in na različne načine, vendar nikoli ne na škodo drugega. Sodobna enotnost šole obsega tudi temeljito učno pomoč šibkejšim učencem, ena njenih značilnosti pa je še razmeroma višja temeljna učna raven vseh, tudi šibkejših učencev.

Takšna enotna osnovna šola je cilj šolsko naprednega sveta. Zmeraj več zahodnoevropskih držav opušča dualistične in trialiistične šolske sisteme na ravni obveznega šolanja in prehaja na tako imenovane skupne šole.

● Eden od zelo pogostih očitkov današnji šoli je tudi ta, da mladino premalo vzgaja, humanizira, socializira in osebnostno oblikuje...

– Bolj kot do zdaj mora šola upoštevati in razvijati osebnost mladega človeka na splošnih, trajnih in že preskušanih osebnostnih in socialnih vrednotah, ki so sprejemljive za večino ljudi. Vse drugo v zvezi z ideologijo, s konkretnimi pogledi na politično opredelitev, smernice in svetovni nazor naj bo zadeva učencev samih in okolja, od koder prihajajo. Sem pa za to, da je šola in njena vzgojna socializacijska funkcija znanstveno zakoreninjena. S takšno vzgojno socializacijsko funkcijo se bo šola ognila nevarnosti, da bi se ponovno znašla v slepi ulici vrednot kot se je zdaj, ko je desetletja vzgajala in socializirala mlade ljudi za »socialistične odnose«, zdaj pa se je izkazalo, da niso tisto, kar smo si želeli.

● Kako bi opisali učitelja iz povojnega časa in zdajšnjega?

– Težko je šablonsko primerjati učitelja tistega časa, ko je oral ledino novemu šolstvu, z današnjim. Nekdanji učitelj je bil zelo zavzet, z velikim občutkom odgovornosti za svoje delo, žrtvoval se je za tiste otroke in tisti čas. Le malo je razmišljalo o tem, kaj bo za to dobil. Zasebno življenje je podrejal poklicnemu delu. Žalostno je, da veliko upokojenih učiteljev, ki so toliko pripomogli k razvoju povojnega šolstva, danes komaj životari.

In kako je z današnjim učiteljem? Predvsem strokovno je ta poklic zahtevnejši. Učitelj mora biti zares široko razgledan, demokratičen in humana osebnost.

Njegova bistvena značilnost naj bi bila ustvarjalnost v stroki. To so pričakovanja, ki hudo prese-gajo to, kar družba učitelju daje. Diesterwegova misel, da šola vstane in pade z učiteljem, je še zmeraj resnična; dodal bi ji rad še nasprotno stran: z objektivnimi možnostmi, delovnimi razmerami, s socialnim položajem dela vstaja in pada tudi učitelj.

● Poznajo Vas domala po vsej Sloveniji, saj se pogosto srečujete z učitelji in z drugimi pedagoškimi delavci po šolah. Kaj jim predavate in kako se med njimi počutite?

– Že od nekdaj sem se zgledoval po profesorju Gustavu Šilih, ki je bil moj učitelj na učiteljski šoli, pa tudi kasneje sva sodelovala. Zmeraj sem ga občudoval: bil je odlični strokovnjak (vabili so ga na Oddelku za pedagogiko na Filozofsko fakulteto), obenem pa je znal zelo dobro prenašati spoznanje pedagoške teorije v prakso. Skušal sem mu slediti: Spoznanja, do katerih sem se dokopal, sem prenašal praktikom – pisno v strokovnih člankih ali pa s predavanji. V petintridesetih letih sem imel približno štiristo predavanj na raznih učiteljskih konferencah in sto sedemdeset predavanj in pogovorov za starše. O čem vse sem govoril? Ponavadi o vprašanih, ki so bila v tistem času najbolj v ospredju. Loteval sem se vzgojnih in psiholoških problemov, največkrat pa didaktičnih vprašanj. Pred časom so se poslušalci zanimali za programirani pouk, zdaj pa predvsem za učno diferenciacijo in individualizacijo. V teh letih sem si nabral veliko izkušenj, večinoma lepih. Zmeraj pa sem se boljše počutil na predavanjih, ki sem jih imel zunaj večjih mest. Tisto učiteljsko je bilo izredno skromno, pozorno, hvaležno in polno zanimanja. Nikomur ni prišlo na misel, da bi med predavanjem pletel, urejal šolski dnevnik in podobno.

● Ali smo pri nas dovolj sprejemljivi za novosti v šolstvu? Kako jih vpeljujemo? Kje največ?

– Imamo malo organizacij in ljudi, ki bi se poklicno ukvarjali z vpeljevanjem novosti in z napredkom šole. Nujno bi potrebovali institucijo, ki bi se nadrobno ukvarjala samo z učno tehnologijo, z učbeniki, s permanentnim izobraževanjem učiteljev ipd. Za zdaj so vse te naloge prenesene na Zavod SRS za šolstvo in Pedagoški inštitut, drugi pa ne sodelujejo prav veliko, ker niso primerno organizirani (npr. Univerza). Učitelji niso dovolj usposobljeni za vpeljevanje novega, kadrovske šole jih za to premalo pripravljajo. O tem sem se pre-pričal na svojih predavanjih o učni diferenciaciji in individualizaciji in o programiranem pouku. Učitelji imajo o vsem tem zelo površno znanje. Tudi o problemskem pouku, ki je zelo zahteven, premalo vedo. Očitno je, da tudi pri vpeljevanju novosti ne gre brez načrtnega dela. Če učitelj nima priložnosti, da bi se seznanil s prednostmi, ki jih prinašajo novosti, če ga nihče k temu ne spodbuja, potrebuje zelo veliko časa, da se za novost ogreje in se z njo spoprime.

Ugotavljamo pa, da se novih prijemov pogosto lotevajo tam, kjer je razvita šolska svetovalna služba. Med temi delavci ima šolski pedagog še posebno nalogo, to je operativno, saj išče poti, kako naj posamezne novosti zaživijo in svetuje učiteljem pri delu v razredu. Delo se spre-meni in tudi razred dobi novo podobo. Šola napreduje.

Pogovarjala se je
LUČKA LEŠNIK

nove
knjige

Algarij

Draga Tarman, založba Borec, Ljubljana 1989

Pouk se je že začel, zato je zadnji čas, da z nekaj stavki opozorimo na svojevrstno knjižno izdajo, ki ob zabavi obeta tudi obilo poučnih spoznanj o naravi. To je ALGARIJ – naravoslovna slikanica s priloženo mapo za zbiranje.

Besede psihologinje Ljubice Marjanovič-Umek, natisnjene v lani izdanem *Herbariju*, veljajo enako tudi za pričujoče novo, prav tako pri založbi Borec objavljeno delo biologinje Drage Tarman in slikarja Sama Jenčiča. Namreč: »Drage mame in očetje, Herbarij bo knjiga, ki jo boste skupaj z otrokom dolgo časa pisali, bo vsebinsko bogata knjiga, ki bo otroku razširila znanje o življenju v naravi, knjiga, ki bo otroka vzgajala, in tudi knjiga, s katero se boste znova in znova vračali v naravo, v njej preživljali prijetne trenutke in jo vse bolj spoznavali... V knjigi je poudarek na otrokovi aktivnosti in vse tako pridobljene izkušnje bodo imele globlji in trajnejši vpliv na otrokov način videnja sveta, razmišljanja in razumevanja...«

Algarij je nadaljevanje in dopolnilo *Herbarija*. Je obenem tudi korak naprej v specializaciji. Kajti tudi alge so rastline z mnogimi zanimivimi značilnostmi, zaradi katerih jih je poučno zbirati in preučevati, vendar so za razliko od travniških cvetlic ali drevesnih listov manj pri roki, saj žive samo v vodi, predvsem seveda v morju. Nadalje so za njihovo nabiranje po-

trebne drugačne priprave in oprema, primerni pa so pravzaprav le poletni meseci... O vseh teh razlikah in posebnostih govori razgibano besedilo v knjižici. Alge, rastline brez pravih korenin, stebel, listov in cvetov, so v njej predstavljene logično in sistematično. Najprej s temeljnimi značilnostmi kot steljčnice, ki spadajo med najnižje razvite rastlinske organizme, in nato z mnogimi presenetljivimi posebnostmi. Poudarjena je njihova nadvse pomembna vloga pri proizvodnji kisika ter prav tako nenadomestljiv delež v prehrabi verigi. V nadaljevanju sledijo nazorna navodila za opazovanje in nabiranje, sušenje in spravljane alg ter pisanje naravoslovnega dnevnika. Ob koncu je dodanih še nekaj ekološko priložnih opozoril.

V priloženi mapi – herbariju za alge ali algariju – je dobljen del dela zvedavega raziskovalca že opravljen: na vloženi 24 listih je levo spodaj narisanih 16 najpogostejših in najznačilnejših jadranskih alg, ki naj predstavljajo osnovo algarija, medtem ko so na desni strani natisnjeni okvirčki z rubrikami za vpisovanje podatkov. Enako je seveda mogoče opremiti tudi dodatne liste, če bi pripravljenih zmanjkalo, kar se najbolj vnetim zbiralcem utegne zgoditi že po nekaj dneh. V takšnih primerih bo domiselno zasnovana in vabljivo oblikovana izdaja zagotovo dosegla svoj namen.

IZTOK ILICH

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA ORGANIZACIJA
LAŠKO
TOZD OSNOVNA ŠOLA PRIMOŽA TRUBARJA
LAŠKO

razpisuje dela in naloge

— PREDMETNEGA UČITELJA SLOVENSKEGA IN
ANGLEŠKEGA JEZIKA za nedoločen čas s polnim delovnim časom

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili v 8 dneh po objavi razpisa na Tozid Osnovna šola Primoža Trubarja Laško. O izbiri bodo obveščeni v 20 dneh po končanem razpisu.

Ob koncu oktobra 1989 bo izšla knjiga Dušice Kunaver **SLOVENSKA PESEM V STARI ŠEGI IN NA PANJSKI KONČNICI**. Ta knjiga bo dobrodošla v vsaki slovenski družini, šoli in knjižnici, saj prinaša besedila in nočne zapise več kot dvestotih najbolj priljubljenih domačih pesmi in jih skupaj s šegami razvršča po mesecih od januarja do decembra, od setve do žetve, od zibelke do groba.

SLOVENSKA PESEM V STARI ŠEGI IN NA PANJSKI KONČNICI nadaljuje vsebino knjige **SLOVENSKA PESEM V BESEDI IN GLASBI**, ki je bila v letu 1985 uspešna, saj je vseh pet tisoč izvodov te knjige v štirih mesecih našlo pot do tistih, ki jim domača pesem nekaj pomeni. Slovenci pogrešamo knjige, ki bi naš narod povezovala z bogastvom stare kulture, zrastle na kmečki domačiji in ohranjala naš narod v tisočletjih tujega gospostva. Slovenec je opisal svoje življenje in svojo zgodovino, v desetisoč pesmih in še – na panjskih končnicah. Pesem, ki je imela zmeraj in povsod odprto pot, je vstopila tudi v ta edinstveni svet ljudske umetnosti.

SLOVENSKA PESEM V STARI ŠEGI IN NA PANJSKI KONČNICI je ljubiteljsko delo. Izšlo bo v samozaložbi, zato bo prva naklada omejena le na število naročnikov, ki bodo sporočili svoj naslov do 20. septembra na naslov: Dušica Kunaver, Mesesnelova 8, 61210 Ljubljana-Šentvid. Knjiga bo izšla do 20. oktobra. Poleg pesmi in šeg bo prinašala tudi 12 barvnih in več črno-belih slik panjskih končnic. Cena 200.000 din. Informacije po telefonu (061) 50-656.

NAROČILNICA

Naročam(o) ..... Izvodov knjige **SLOVENSKA PESEM V STARI ŠEGI IN NA PANJSKI KONČNICI**.

Ime in priimek/šola .....

Naslov .....

Datum Žig .....

(Podpis)

Zbrano gradivo o fotografiji

Mag. Amand Papotnik, Pedagoška fakulteta Maribor, 1989

Pedagoška fakulteta v Mariboru je letos izdala knjigo z naslovom **Zbrano gradivo o fotografiji**, ki jo je napisal mag. Amand Papotnik. Delo je namenjeno predvsem študentom likovne pedagogike in proizvodno tehnične vzgoje.

Avtor je teme izbral načrtno, sistematično in strokovno. Predstavil je razvoj fotografije – od prvih zapisov s svetlobo prek uveljavitve črno-bele fotografije do prodora barve. Besedilo je dopolnjeno s prikazi slovnice o fotografiji, ki je izšlo v slovensčini in srbohrvaščini in ga na knjižnem trgu (to velja predvsem za slovenske knjige) le še redko najdemo. Osnove iz te literature je predstavil z dodelanim strokovnim izrazjem. Dodal jim je še višje fotografske tehnike, pripomočke za doseganje teh tehnik pa je prikazal s slikovnim gradivom. Študij ustreznih poglavij nam omogoči učenje fotografskih tehnik. Na 450 straneh (besedilo in priloge) so podane tehnično-tehnološke, optične, kemijske, likovno-oblikovne, fotografsko-izrazne in specialno-didaktične vrline.

Delo kaže Papotnikovo sestavo fotografije. Po prevodih iz tujega slovnice smo dobili domaćo monografijo, ki nam ponuja kakovostno in strokovno zbrano gradivo.

V OGLEDALU SEDEMESETH LET

Pot k svetlobi

Letos praznuje Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani sedemdeset let svojega delovanja. Ob tej priložnosti je izšla knjižica o njegovem zgodovinskem razvoju in delovanju od začetka pa do današnjih dni. Zgodovino je v pregledni obliki napisala in uredila profesorica slovenskega jezika v Zavodu in vodja zajetne knjižnice Marija Golob. Na stotih straneh je v brošuri večja formata strnila posamezne izseke v celostno podobo, ki nam daje vpogled v dolgoletno delo Zavoda. Zgodovinski zapis je natisnjen v nekaj sto izvodih in je namenjen tako institucijam kot posameznikom, da se seznajajo z vsem, kar se je v sedmih desetletjih dogajalo v tem zavodu. Knjižico, ki vsebuje dva dela, z naslovom **Pot k svetlobi**, je avtorica Marija Golob opremila še z ustreznimi slikovnimi gradivom.

Profesorica Marija Golob je imela nelahko delo, ko je segla po peresu in združevala dozdajšnje opise raznih oblik in velikosti. Pri tem se ni izognila literarnim, arhivskim in pričevalskim dokumentom. Prav iz slednjih je lahko črpala svoja spominska dognanja in videnja, saj deluje v zavodu skoraj petinideset let. Pri njegovem opisu je upoštevala še šolanje slovenskih otrok v zavodih na tujem. Zazrla se je v zgodovino slepstva še nekaj sto let nazaj, ko še ni bilo organiziranega prizadevanja za slepe, ko je temeljilo še bolj ali manj na filantropski podlagi in je bilo odvisno od dobrih ljudi. Iz avtoričinega uvoda povzemamo nekaj stavkov:

»Pred nami je oris zgodovine Zavoda od leta 1919 do danes. Posegam tudi v obdobje pred nastankom zavoda in poskušam razložiti veliko zamudo pri organiziranem šolanju in vzgoji na vidu prizadetih slovenskih otrok...«

V kronološki pregled šolanja in vzgoje slepih in slabovidnih otrok vpletam šolske reforme za redne osnovne šole tako stare Avstrije kot Jugoslavije pred vojno in zlasti po vojni vse do pogleda na rezultate 30-letnega dela poslednje šolske reforme rednih šol in v tej zvezi uresničevanje učnega programa za slepe in slabovidne otroke.

Zgodovinskemu razvoju Zavoda sem dodala študijo o knjižnici Zavoda, ker je »središče in gibalno« vzgojnega in izobraževalnega procesa...

Pri pisanju me je vodila želja, da bi bilo napisano vse zanimivo, ker je življenje otrok v Zavodu pestro in razgibano, odnos učiteljev ustvarjal, vladajo humani odnosi, ki so daleč od lažne sentimentalnosti; vzgajamo na vidu prizadete otroke tudi za spopad z vsakdanjim življenjem.

Če na hitro prelistamo strani zgodovinskega zapisa, ki zgoščeno prikazuje pot Zavoda od prvih začetkov, bomo v tem sestavku strnili samo nekaj, kar je zanj najznačilnejše.

Fotografske tehnike se danes uporabljajo na vseh področjih (naravoslovne in humanistične vede, oblikovanje, umetnost), zato je njihova nazorna predstavitev še pomembnejša. Pisec se loteva problemov iz različnih zornih kotov. Študentom omogoča, da se preskusijo v ravnanju s fotografskim aparatom, seznanijo jih z njegovimi sestavnimi deli, s smelnimi tehnikami, jim pomaga pri izbiri motiva, pri razvijanju negativa in pozitivna, nato pa preide k razširjanju osnov na oblikovno oziroma umetniško področje. S tem se knjiga dvigne nad uporabno raven. Obsežni opisi problemov so ponazorjeni z grafičnimi in slikovnimi prilogi.

Gradivu so dodane tri priloge, ki naj bi spodbudile študente, da bi se samostojno učili fotografske tehnike, se poglobljali v teorijo in jo preskušali v praksi. Tako je gradivo spopolnjeno, prostor za zapisovanje pa neposredno navaja na povezovanje teorije s prakso. V veliko pomoč bo indeks bistvenih pojmov iz fotografije, ki so razdeljeni po abecednem seznamu.

Papotnikova knjiga je pomemben strokovni in učni pripomoček ne le za študente, temveč za vse, ki se ukvarjamo s fotografijo.

ALOJZIJA HORVAT

Koroški osamelec

Janko Messner, Gorše storije, Založba Drava v Celovcu 1988

Messnerja lahko povežemo z vsem, kar je v sorodu z nenavadnostjo. Kot da prihaja z nevihti. S polemično močjo, ki je vredna občudovanja, vihti bič nad slovensko pohlevnostjo, socialno nepravilnostjo, raznarodovanjem, nacizmom. Avstrijska Koroška se v njegovi pisateljski optiki hote odmika od domačjske, večerniške podobe. Ko prebiraš njegovo prozo, ne moreš biti opazovalec, mimoidoči, potegne te v dogajanje, najprej zaradi radovednosti, potem zaradi vznemirljivosti.

Messner je neprilagodljiv, posebno politično in jezikovno. Ta večni dvomljivec, kulturni nomad, pacifist in sarkast se požvižga na vse. Zmeraj pa je s pisarjem »na Koroškem, na tem velikanskem britofu slovenske besede«. »A je že tako na svetu,« pravi Messner, »vsaka reč ima dve plati – navadno slabo in dobro, včasih pa še kako plat več.«

Še bralcu jo takole, mimogrede, zagode z naslovom. Katere storije so »gorše«? Iz slovarjev slovenskega jezika izvemo, da ima ta arhaična beseda dvoje pomenov: slabši, hujši in zaljši, lepši, boljši. Zdi se, da so tele Messnerjeve storije hujše od njegovih prejšnjih, čeprav so nekatere, merjene s pisateljskim obrtnim vatlom, tudi boljše. Poudarjamo:

nekatere, kajti Messner ni v svoji kratki pripovedi zmeraj novelistično zgoščen, zna biti tudi publicistično ohlapen, vedno pa so cialnopolitični, angažirani in opazno avtobiografski.

Gorše storije so zbirka kratke proze; razvrščena je pod troje slovo: Podobe iz sanj, Na trdih tleh in Iz ljubezni do bližnjega. »Storije« iz zadnjega, najkrajšega dela spadajo bolj med satirično ironične družbenopolitične spise, pisateljsko najmanj prekrvane, po snovi tako rekoč surove in najbolj primerljive z vsakdanjim kom.

Prvi del »storij« moramo uvrstiti med literarne zasnove, saj bi npr. »storijo«, ki ima naslov Amanda, avtor lahko razvil v roman, če ga ne bi bolj pritegovali vsakršni fragmenti. Najboljši »storije« so v drugem delu – Na trdih tleh. Tu je literatura, ki podaja roko Prežihmu, njegovim Solzicam, zamjaka pa ji korak do velike mojstrovine. Ta del knjige bi lahko izšel kot samostojno delo, toda to ne bi bil več Messner – vihrav, nepredvidljiv in dober, da, tudi srčno dober, prav nič spoštljiv do oblasti in oblastnikov na tej in oni strani Karavank. Koliko grenkobe je v tej knjigi!

STANKO ŠIMENC

pedagoge – po posebnih učnih programih.

Učni program v Zavodu je moral dati učencem posebno izobrazbo in vzgojo. Dodatno so morali spoznati še veliko posebnosti, ki so jim omogočile normalno življenje. Poleg posebnih učnih pripomočkov in učil in posebnih metod poučevanja so pedagoški delavci morali upoštevati še vrsto pedagoških načel in postopkov, da bi slepega učenca usposobili za življenje v normalnem okolju. Zato so v Zavodu z dodatnimi posegi in programi lahko ob vzgoji in izobraževanju uspešno izvajali še šolo za življenje in tako imenovano socializacijo osebnosti.

To je bila šola za življenje – praktična vzgoja, usposabljanje za gospodinjstvo in tehnično vzgojo, samovzgojo in samoupravljanje in glasbena vzgoja kot oblika terapije. Korektivna gimnastika je pomagala odpravljati nekatere napake in oblike vedenja in gibanja, z orientacijo v prostoru (program za slepe), posebni pripomočki za slabovidne (leča, osvetlitev, posebno čtivo ipd.) pa naj bi ohranili ostanke vida (povečan tisk, kontrastne ilustracije im.). Gre za vrsto posebnosti glede na populacijo v zavodu – tudi za oddelke s kombiniranimi motnjami.

Posebnost Zavoda je tudi v tem, da je prvi v Jugoslaviji vpeljal braillovo stroje za vse razrede; to je precej spreminilo klasični vzgojno-izobraževalni postopek. Braillove tablice so nato postale le dopolnilo pouka in pri učenju braillovega točkopisa.

Vpeljava pouka z navadnimi pisalnimi stroji je bila sprva utemeljena zaradi sporazumevanja (dopisovanja) s polnočnimi (stariši ipd.), zdaj pa postajajo stroji pripomoček za računalniško rabo. Za slepe so vpeljeni optakoni, ki jim omogočajo branje črne tiska, če poznajo navadne črke (latinico).

Zavod je ves čas izdeloval učila in učne pripomočke in veljal v Jugoslaviji za vodilnega inovatorja na tem področju.

Ustanovili so predšolski oddelk, oddelk za kombinirane motnje, oddelk za pomoč otrokom na domu in pri rednem šolanju (mobilni oddelk), ki ga matični zavod oskrbuje z učnimi pripomočki, berili in inštrukcijami.

Pred več kot dvajsetimi leti je bilo vpeljano teamsko delo. Še med šolanjem se pedagogi in drugi strokovnjaki pogovarjajo z učenci in starši, kam po končanem šolanju, skratka, obravnavajo vprašanja poklicnega usmerjanja in usposabljanja.

Zavod sproti skrbi za natiske svojih učbenikov in beril za slepe in slabovidne.

V zgodovinskem orisu so navedena prizadevanja za usposabljanje in spopolnjen strokovnega osebja. Zato se strokovnjaki Zavoda redno udeležu-

jejo vseh posvetov doma in v tujini in sodelujejo v znanstveno-strokovnih razpravah. Posamezni pedagogi so se usposabljali tudi v tujini. V sklopu zavoda, filosekcije, so bile organizirane strokovne ekscurzije.

Knjižnica za učence in za strokovno osebje je opisana v posebnem delu zgodovinskega zapisa. Predstavljene so leposlovne knjige v obeh tistih, učbeniki, fonoteka in še vide okasete, ki so v rabi zadnja leta.

Seznamimo se še z začetki prepisovanja učbenikov in drugih beril v braillovi pisavi s pomočjo prostovoljnih prepisovalk. Pri tem ima veliko zaslug profesorica Minka Skaberne, ki je kmalu po prvi vojni organizirala precej prepisovalk, da so zapolnile vaze vrzeli v Zavodu in razveseljevale z branjem leposlovnih del. To delo je dandanes skorajda zamrlo, saj ni več potrebno.

V poglavju Knjižnice so navedeni številni pisci učbenikov in beril takih v braillovi pisavi v črni tisku. Tudi moramo se posebej omeniti tako imenovano »govorečo knjigo«, ki je vpeljana zadnja desetletja. V posebnem tonskem studiu je Zavod bogatil fono zvočnimi posnetki Radke Kekec. Tu so se izvrstili vidni slovenski pisatelji in pesniki v interpretacijah znanih umetnikov govora, Stane Severja, Mile Šaričeva, Branka Saša Miklavca... Profesorica Golob nava nava vrsto vzgojnih učinkov takih oddaj, in sicer: pri izobraževanju, čustvovanju, bogatitvi znanja nasploh...

V končnem delu pri opisu knjižnice je Marija Golob zapisala:

»Naš cilj je izobraziti in vzgojiti vsestransko kulturno osebnost; iz nje bogljeneja na vidu prizadete otroke ali celo laže duševno prizadete napraviti mladostnika, sposobnega za nadaljnje šolanje v srednjih in poklicnih šolah, celo za inovator (med slepimi jih ni tako malo), iz blikovati osebnost, ki se ne bo le spsobna preživljati, ampak bo dala ravnoju družbe svoj delež...«

Po interni predstavitvi zgodovinskega orisa je profesorica Marija Golob povedala, da sta rasti in kakovosti Zavoda nedvomno odvisni od zainteresiranosti in pomoči družbe. Poudarila je, da smo v novi Jugoslaviji pridobili vse temelje za humano zaščito in vzgojno-izobraževalno delo s tistimi, ki imajo prizadet vid. Tak predek je dosegla le malokatera država na svetu.

Iz pogovora z avtorico in ravnateljcem Stanetom Florjančičem smo izvedeli, da nameravajo izdati zbornik, iz katerega bi spoznali, kako se vijo učenci in gojenci potem, ko zapustijo Zavod, kako so se v svetu po nečutih uveljavili in kam so odleteli ptički iz gnezda...

Knjigo je treba prebrati v celoti, obogateni bomo za nova spoznanja.

TONE KEBE

Končno poročilo delovne skupine Zaključni izpit in matura

UVOD

Delovna skupina Zaključni izpit in matura je od konca februarja do konca junija 1989 preučevala prehod med srednjo šolo in univerzo po pogodbi št. 403-7/89 z dne 1. 3. 1989 z Republiškim komitejem za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo v sklopu priprav na spremembo veljavne zakonodaje o usmerjenem izobraževanju. Prvo poročilo delovne skupine je bilo že objavljeno v Naših razgledih 21. 4. 1989. Kolikor je bilo v naši moči, smo skušali upoštevati kritične pripombe k prvemu poročilu, zato smo tudi opustili nekatere nerealistične domneve.

V drugem poročilu ne bomo ponavljali vsebine prvega, temveč predvsem navajamo spremembe od prvega poročila in dajemo v razpravo teze za pripravo maturitetnega pravilnika. Pri tem smo se trudili, da bi uporabljali jezik, skupen strokovnjakom različnih ved. Gradiva zavestno še nismo uredili v člene in smo se izogibali pravniskemu žargonu, tako da bo po rešitvi strokovnih dilem še potrebna pravno-tehnična redakcija. Na nekatere nujna sklicevanja v besedilu opozarjajo črke v konicastih oklepajih: (X). V želji po razumljivosti namenoma uporabljamo nekatere izraze, ki niso usklajeni z veljavno zakonodajo, kot sta npr. »dijak« in »šola«.

Poročilo vsebuje le tisto, kar je mogoče označiti kot večinsko mnenje podpisanih članov skupine. Podpis izjave pomeni osebno strokovno odločitev člana skupine, ne pa odločitev organa ali organizacije, s katero je tako ali drugače povezan. Nekaterim članom se je zdelo potrebno, da zapiše svoje ločeno mnenje, in to je sestavni del tega poročila.

Sestava delovne skupine

Rednih tedenskih sestankov delovne skupine so se ob drugih delovnih nalogah udeleževali: prof. dr. France Brešar, predsednik Odbora za vzgojno-izobraževalno delo Univerze v Mariboru in profesor Tehniške fakultete, prof. dr. Joško Budin, republiški svetovalec Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo in profesor Fakultete za elektrotehniko in računalništvo, Slavko Cvetek, vodja službe za vzgojno-izobraževalno dejavnost Univerze v Mariboru, Bojan Dolenc, pomočnik predsednika Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, Roman Lavtar z Republiške konference ZSMS, Robi Lesnik, učenc Srednje naravoslovne šole Maribor in vodja aktivna mariborskih srednješolcev, Milena Malovrh, pomočnica direktorja zavoda SRS za šolstvo, doc. dr. Zdenko Medveš z Oddelka za pedagogiko Filozofske fakultete, Marija Škarža-Zerovnik, psihologinja na srednji lesarski šoli v Ljubljani, prof. dr. Janez Sketelj, predsednik študijske komisije Medicinske fakultete, Janez Stanek, strokovni sodelavec Tajništva Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, mag. Marjan Šetinc, raziskovalec s Pedagoškega inštituta pri Univerzi E. Kardelja, Vera Šlander, ravnateljica Srednje lesarske šole v Ljubljani in Jože Zupancič, predsednik skupnosti srednjih šol Slovenije ter ravnatelj srednje družboslovne šole Celje. Delovno skupino je vodil mag. Zdenko Lapajne, znanstveno raziskovalni delavec Centra za razvoj univerze ob nasvetih in pomoči drugih sodelavcev. Slednja ustanova je skupini dala na voljo tudi prostor in administrativne storitve.

Delovna skupina se je po objavi prvega poročila sestala 12., 19. in 26. maja, ter 2., 9. in 16. junija, 23. junija pa še redakcijska skupina v sestavi Budin, Lapajne, Stanek in Šetinc. Zaradi drugih neodločljivih nalog se niso mogli vsi javljeni udeležiti vseh delovnih sestankov, vendar so nekateri sodelovali s pisnimi prispevki in pripombami k delovnemu gradivu, ki so jih dobivali vsi člani skupine. O prehodu med srednjo šolo in univerzo v izbranih tujih državah so delovno skupino seznanili tile poznavalci: dr. Laura Abrami, ravnateljica Slovenskega znanstvenega liceja v Trstu za izobraževalni sistem v Italiji, doc. dr. Andrej Bekeš s Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani za izobraževalni sistem na Japonskem, doc. dr. Dušan Pagon s Pedagoške fakultete v Mariboru za izobraževalni sistem Sovjetske zveze, Nadja Rakovec, svetovalka za nostrifikacije tujih spričeval pri Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo za izobraževalne sisteme v zvezni republiki Nemčiji, Franciji in Nizozemski, Mitja Saje, lektor Filozofske fakultete in njegova soproga Wang Huigun, akademska slikarka, za izobraževalni sistem na Kitajskem, dr. Reginald Vospersnik, ravnatelj zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu in dr. Mirko Wakounik, asistent oddelka za pedagogiko Univerze za izobraževalne vede v Celovcu o izobraževalnem si-

stemu v Avstriji. Gradivo za primerjalne raziskave prehoda med srednjo šolo in univerzo v teh deželah bo izhajalo v naslednjih številkah Novosti CRU. Delovna skupina priporoča, da bi se primerjalne raziskave nadaljevale tudi potem ko bo končano njeno delo v skladu katerega od raziskovalnih projektov na področju vzgoje in izobraževanja.

Delovna skupina je pri delu potrebovala nadrobno analizo vsebine pravilnikov, ki so urejali maturo in podobne izpite na slovenskem v tem stoletju. Kopije tega gradiva iz Slovenskega šolskega muzeja in besedilo analize vsebine so na voljo v dokumentaciji centra za razvoj univerze.

V razpravah o pogojih za vpis v programe za pridobitev višje izobrazbe so na priporočilo Odbora za vprašanja vzgojno-izobraževalnega in znanstvenoraziskovalnega dela Univerze E. Kardelja v Ljubljani sodelovali mag. Miro Lubej, dekan Višje šole za zdravstvene delavce v Ljubljani, dr. Mitja Kamušič, profesor Višje upravne šole v Ljubljani in vodja projekta Dolgoročni razvoj visokega šolstva (DRVŠ), dr. Tomaž Kranjc, docent Višje tehniške varnostne šole v Ljubljani in dr. Ilija Mrmak, profesor na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani in dozdajšnji vodja projekta DRVŠ.

V razpravi o maturi iz matematike sta sodelovala Alenka Kunaver, profesorica srednje šole za družboslovje in splošno kulturo V. Janežič v Ljubljani, in Jože Pavličič, profesor Srednje šole družboslovne in tehničnih usmeritev v Črnomlju. Zapis tega pogovora smo poslali Društvu matematikov, fizikov in astronomov Slovenije s prošnjo za strokovno razpravo o načetih vprašanjih. Delovna skupina je navezala prve stike tudi z Društvom slovenskih pisateljev, zvezo slavističnih društev Slovenije in Društvom za tuje jezike in književnosti Slovenije. Zaradi neugodnega poletnega obdobja predlagamo, da bi take razprave nadaljevali jeseni po objavi tega poročila v sklopu razprav o maturitetnem pravilniku.

Omejitve poročila

Delovna skupina med delom še ni vedela za končno besedilo spreminjenega Zakona o usmerjenem izobraževanju. Predlagala je razpravo o amandmaju k 34. členu predloga zakona (Poročevalec Škupščine SRS in Škupščine SFRJ za delegacije in delegate 9. 5. 1989), s katerim bi dopustili nekaterim programom za pridobitev višje izobrazbe vpis kandidatom brez mature, vendar s končano ustrežno štiriletno srednjo šolo in opravljenim zaključnim izpitom. Zakonodajalec je to pobudo smiselno sprejel.

V 86. členu Zakona (Ur. l. SRS št. 25/89; 85. členu predloga) zakonodajalec v želji po čim širši horizontalni prehodnosti in kompromisu med različnimi amandmaji ni upošteval priporočila delovne skupine, ki smo ga v prvem poročilu izrazili takole:

»Univerza v vpisnih pogojih posameznih študijskih programov lahko določi, da mora kandidat za določeni študij opraviti maturo iz največ dveh predmetov na določeni ravni zahtevnosti (npr. za študij tujega jezika izpit iz tega jezika na višji ravni zahtevnosti). Predvidevamo, da programi številnih študijskih smeri ne bodo določali takšnih posebnih vpisnih pogojev.«

Vloga izbirnih predmetov pri maturi kot izenačevalcev razlik med različnimi programi srednjih šol za enako možnost vpisa na željeni visokošolski program tudi »izven vertikalne« zdej (v 34/2, 36/1 in 86. členu) ni legalizirana in ni skladna z našim predlogom izbirne mature.

Delovna skupina je izoblikovala svoj predlog po dolgotrajnih razpravah v želji, da kandidatu ne bi bilo treba pred vpisom na univerzo opraviti več kot enega izpita. Matura, ki jo predlagamo, naj opravlja tudi mersko vlogo tako dosedanjih diferencialnih kot tudi sprejemnih izpitov (z izjemo umetnosti in posebnih psihofizičnih zmožnosti) na predvidljiv, ponovljiv in zato bolj human način. Za intelektualni razvoj prihodnjega študenta se nam je zdelo pedagoško smiselno, da svoje napore ob koncu srednje šole nekoliko osredotoči v študij predmetov, ki so po-

vezani s pričakovanim študijem. Zato smo predlagali trajnejšo in predvidljivo opredelitev določenih maturitetnih predmetov v vpisnih pogojih visokošolskih programov.

Matura, ki jo predlagamo, namreč ni enaka za vse kandidate, temveč dopušča izbirnost določenih predmetov in ravni zahtevnosti. Matura preprosto ne more biti enaka za vse v izobraževalnem sistemu, katerega temeljni zakon še vedno uporablja izraz »usmerjeno izobraževanje«; taka niti ni bila v zgodovini šolstva na Slovenskem vse od nastanka realke in realne gimnazije ob humanistični gimnaziji.

Prvi vtis je, da bodo v sklopu sprejetega zakona visokošolske organizacije strožje pri opredeljevanju ustreznih programov srednje šole (kar zakon »izjemoma« dopušča). Izbor predmetov pri maturi sam po sebi zakonsko ne bo mogel nadomestiti vloge preskusa znanja na srednji šoli v primeru, da kandidat ni končal ustrezne štiriletno srednje šole. Priporočamo nadrobno razmislek o možnosti, da bi z izborom maturitetnih predmetov na primerni ravni zahtevnosti kandidat lahko kompenziral neustreznost programa srednje šole (po členu 34/2 to vlogo opravlja izpit na srednji šoli).

Ob morebitnem izboru zaradi omejitve vpisa med kvalificiranimi kandidati se nam je zdelo pravično, da poteka za vse kandidate za določen študij pod enakimi pogoji. To razumemo kot skupino izpitov iz istih predmetov na enaki ravni zahtevnosti v enakih okoliščinah in s kolikor je mogoče objektivnim postopkom vrednotenja. Zakonodajalec ne predvideva morebitnega izbora po ocenah vnaprej določenih predmetov pri maturi, temveč le izbor po ocenah v zaključnih razredih srednje šole in (verjetno skupnem) uspehu pri maturi. Če je več kandidatov z enakimi ocenami, pa izjemoma dopušča, da sklep o omejitvi vpisa predpiše tudi preizkus znanja na visokošolski organizaciji. (Preprosto povedano: zakonodajalec zdaj meni, da je pri maturi trojka iz zgodovine na lažji ravni zahtevnosti enaka trojki iz fizike na višji ravni zahtevnosti.) Sprašujemo se, ali bo ravnokar sprejeti 86. člen prestal preskus skladnosti z ustavnim načelom, po katerem je dopusten izbor le na podlagi enakih, z zakonom določenih pogojev.

5 PREDMETOV

materinščina s književnostjo (slovenski, italijanski ali madžarski jezik) – pisni izpit (zunanje vrednotenje) – ustni izpit (vrednoti šola)

matematika (dve ravni zahtevnosti po izbiri dijaka) – pisni* izpit (zunanje vrednotenje)

3a

prvi tuji jezik (8 let pouka, dve ravni zahtevnosti po izbiri dijaka) – pisni izpit (zunanje vrednotenje) – ustni* izpit (vrednoti šola)

(izbere dijak v skladu z želenim študijem in praviloma v skladu s ponudbo šole)

splošnoizobraževalni predmet z večjim številom ur v programu po izbiri dijaka (pisni izpit, zunanje vrednotenje)

predmet programa* (pisni izpit, zunanje vrednotenje)

OPOMBI:

* »Predmet programa« je strokovni predmet (oziroma smiselna skupina strokovnih predmetov) ali splošnoizobraževalni predmet, značilen za program. Ima eno (višjo) stopnjo zahtevnosti. Če ni učitelj drugih srednjih šol za tak predmet, morajo biti zunanji ocenjevalci visokošolski učitelji. Kandidat lahko za »predmet programa« izbere tudi splošnoizobraževalni predmet z večjim številom ur, ki je značilen za program, ali drugi tuji jezik.

* V razpravo dajemo tudi možnost **ustnega^{6,3a} izpita iz matematike** (morda le pri višji ravni zahtevnosti), ki ga vrednoti šola.

Enotni smo si v tem, da bo vpeljava mature terjala spremembe veljavnih vzgojno-izobraževalnih programov (najbolj v tretjem in četrtem letniku) in razmer, v katerih delajo srednje šole. Manjša pa je enotnost o zaporedju nujno potrebnih sprememb v času. Sestavljalec⁶ nove generacije programov priporočamo, da v zadnjih dveh letnikih učencem, ki to želijo in zmorejo, s predmetnikom ne preprečujejo intelektualno zahtevne šole, ki vpeljuje v univerzitetni študij. Z vpeljavo izbirnih predmetov v zadnjih dveh letnikih tudi za skupine učencev, ki so manjše kot oddelke, bi lahko kandidatom za maturo tudi na srednjih strokovnih šolah dopustili več časa za študij splošnoizobraževalnih predmetov; kandidatom za zaključni izpit pa hkrati omogočili temeljitješo poklicno pripravo.

Izbirni predmeti so po našem mnenju priporočljivi tudi v splošnih srednjih šolah, ki bodo najverjetneje že ponovno uvedene do leta 1995, saj bi se šele tako lahko zahteve pri maturitetnih predmetih približale nastajajočim mednarodnim standardom,

Možnost, da vpisni pogoji lahko vsebujejo zahtevo po maturi iz določenega predmeta na višji ravni zahtevnosti, bi po našem mnenju že opravila določen izbor na tistih smereh študija, kjer je zdaj največ odklonjenih kandidatov na sprejemnih izpitih (medicina, tuji jeziki in različne panoge likovne umetnosti). Zdej lahko tako smiselno izbiro maturitetnih predmetov le priporočamo.

Do prve mature leta 1995 je še precej časa. Vmes bodo predvidoma potekale priprave na novi zakon o univerzah, za katerega priporočamo, da maturo ohrani v smislu predloga delovne skupine. V tem času bomo pridobili nekatere izkušnje z zaključnim izpitom in poskusno izvedbo programa mednarodne mature na dveh šolah. Zato v tem poročilu predlagamo natančnejšo opredelitev vsebine in postopkov mature. To bo olajšalo razpravo s tistimi, ki imajo v mislih katero od njenih zgodovinskih različic. Predlagamo tudi, da v zapisniku o opravljanju mature poleg predmetov in ocen dokumentiramo tudi število točk. Z vidika izpitne in vpisne tehnike bo to zmanjšalo potrebo po posebnem preskusu znanja ob omejitvi vpisa, ki med srednjo šolo in univerzo kopiči podobne izpite ter cepi moči strokovnjakov, ki jih pripravljajo in izvajajo.

Številni predlogi v tem poročilu posegajo v šolski koledar, še zlasti v četrtem letniku srednje šole. Časovni potek, ki ga predlagamo v tem poročilu, je lahko le približen in ga bo treba nadrobneje preučiti tako glede na pouk, izvedbo zaključnega izpita in mature kot tudi glede na počitnice, vpisne postopke na univerzi in napotitev nabornikov na službenje vojaškega roka.

Poročilo še ne navaja organizacijskih, tehničnih in informatičnih podrobnosti o varovanju izpitne tajnosti. Te podrobnosti so zelo pomembne, vendar bodo odvisne od organizacije izpitnega servisa in razpoložljivih tehničnih možnosti. Delati jih bo treba v elaboratu raziskave Poskusna matura 1994 in preučiti izkušnje podobnih izpitnih servisov v tujini. V tem poročilu navajamo le temeljna načela varovanja izpitne skrivnosti.

Pri svojem delu nismo imeli pooblastila za posege v zasnovano zaključ-

6 PREDMETOV

SKUPNI DEL

materinščina s književnostjo⁵ slovenski, italijanski ali madžarski jezik) – pisni izpit (zunanje vrednotenje) – ustni izpit (vrednoti šola)

matematika (dve ravni zahtevnosti po izbiri dijaka) – pisni* izpit (zunanje vrednotenje)

3b

prvi tuji jezik (8 let pouka, dve ravni zahtevnosti po izbiri dijaka) – pisni izpit (zunanje vrednotenje) – ustni* izpit (vrednoti šola)

POSEBNI DEL

(izbere dijak v skladu z želenim študijem in praviloma v skladu s ponudbo šole)

splošnoizobraževalni predmet z večjim številom ur v programu po izbiri dijaka (pisni izpit, zunanje vrednotenje)

strokovni ali splošnoizobraževalni predmet z večjim številom ur v programu po izbiri dijaka (pisni izpit, zunanje vrednotenje)

predmet programa* (pisni izpit, zunanje vrednotenje)

nega izpita in v veljavni Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja v usmerjenem izobraževanju (Ur. l. SRS, št. 10/88). Menimo, da to tudi ne bi bilo modro, saj še ni doživel preskusa v šolski praksi.

Predlagamo, da s Pravilnikom in razpisi posameznih srednjih šol ne bi na nobeni štiriletni srednji šoli preprečevali možnosti, da opravi bodisi zaključni izpit (s čimer dobi licenco za začetek poklicnega dela) bodisi maturo (s čimer dobi licenco za univerzitetni študij). Priporočamo, da je tako odločitev treba prepustiti dijakom tudi po morebitni ponovni vpeljavi splošne srednje šole.

Sestavljalcem nekaterih veljavnih izobraževalnih programov priporočamo, da v zaključnem izpitu bolj poudarijo strokovne vsebine programa in usposobljenost za začetek dela. Nekaterne bistvene podobnosti in razlike med zaključnim izpitom in maturo smo že prikazovali v preglednici v prvem poročilu.

Število predmetov

Kljub dolгим in temeljitim razpravam še vedno nismo povsem enotni o tem, koliko predmetov naj vsebuje matura, zato dajemo v razpravo dve varianti.

Pri maturi s šestimi^{3,4} predmeti so vsaj trije in največ štirje predmeti na zahtevnejši ravni. Ta različica izhaja iz predstave o maturi, ki ima po vzoru mednarodne mature hkrati močno »splošno-izobraževalno« jedro in izrazitejši »usmerjevalni« del, ki lahko z ustreznim izborom predmetov izravna tudi razlike med kandidati, ki ne obiskujejo »ustrezne« srednje šole.

Pri maturi s petimi predmeti sta vsaj dva in največ trije predmeti na zahtevnejši ravni.

Enotni smo v zahtevi, da bo treba število predmetov določiti vnaprej v Pravilniku in za vse maturante. (To ne preprečuje možnosti, da bi kdo iz različnih razlogov dokazal svoje znanje še iz dodatnega predmeta ali na višji ravni zahtevnosti.) Po sprejemu Pravilnika bo moral katalog maturitetnega znanja podrobno naštet maturoitne predmete in morebitne posebnosti pri izbiri predmetov.

razpravljamo

rim se ugotovi, ali imajo kandidati solidno splošno izobrazbo in so si pridobili dovolj temeljnega znanja za študij na univerzi.

Kdo more opravljati maturo

Maturo lahko opravlja, kdor je končal zadnji letnik katerekoli smeri ali programa štiriletno srednje šole. Priporočamo, da se pouk in vrednotenje znanja pri predmetih mature in deloma zaključnega izpita v zadnjem letniku kolikor je mogoče približata tistemu, kar je dobrega v akademskih običajih.

Kandidat lahko opravlja maturo večkrat. Kdor je dobil pri prejšnjem poskusu pozitivne ocene iz (RAZLIČICA 6 PREDMETOV: štirih, RAZLIČICA 5 PREDMETOV) treh predmetov ali več, med katerimi je tudi materni jezik s književnostjo, se mu lahko pozitivne ocene priznajo pri naslednjem poskusu, če tako želi. Tak kandidat lahko opravlja maturo le iz predmetov, iz katerih še nima pozitivne ocene; lahko pa tudi ponovi izpit iz pozitivno ocenjenih predmetov, če želi popraviti oceno.

(F) Maturo ponavlja v celoti, kdor pri prejšnjem poskusu ni dobil pozitivnih ocen iz vsaj (RAZLIČICA: štirih/treh) predmetov ali ni dobil pozitivne ocene pri maternem jeziku s književnostjo.

Odrasli kandidati lahko opravlja maturo v največ treh delih. Zanje ne velja prejšnji člen.

Izpitni rok

Matura se opravlja v dveh rednih izpitnih rokih. Poletni rok traja od 20. maja do 30. junija, jesenski od 20. avgusta do 30. septembra. Izredni izpitni rok po členu (C) se začne poldrugi mesec po začetku rednega roka.

V poletnem roku se redni pouk konča 20. maja. Kandidati, ki to želijo, se lahko na maturo pripravljajo po tem datumu v šoli po dogovoru z učitelji maturitetnih predmetov.

Kandidat se prijavi k maturi srednji šoli najkasneje 30 dni pred začetkom izpitnega roka. V prijavi navede, iz katerih predmetov in na kateri ravni zahtevnosti želi opravljati maturo.¹² Če se prijavlja k maturi na šoli, kjer ni bil vpisan v zadnji letnik, prijavi priloži spričevala vseh letnikov srednje šole. Kdor maturo ponavlja, lahko prijavi druge izbirne predmete kot v prvem poskusu.

Pisni izpiti so lahko v soboto.¹³

Izbor predmetov

Vsi kandidati opravljajo izpite iz skupnega dela, ki vsebuje predmete, skupne vsem štiriletnim srednjim šolam: materni jezik s književnostjo (slovenski ter madžarski ali italijanski jezik na šolah s tem učnim jezikom), prvi tuji jezik in matematika. Pri tujem jeziku in matematiki lahko kandidat izbere različne ravni, zahtevnosti, kot jih določa maturitetni katalog znanja. Kandidat, ki se je v osnovni šoli ali kako drugače učil več tujih jezikov, se lahko odloči, kateri je zanj prvi tuji jezik.

(RAZLIČICA: Tri/dva) predmete/ a posebnega dela izbere dijak v skladu z želenim študijem in praviloma med predmeti, ki jih je zapisala srednja šola, ki jo končuje oz. jo je končal.

Srednja šola v razpisu navede, pri katerih predmetih pripravlja dijake za maturo in na katerih ravneh zahtevnosti.

Maturitetni predmet je lahko tudi strokovni predmet ali predmet programa. Predmet programa je strokovni predmet (oziroma smiselna skupina strokovnih predmetov) ali splošnoizobraževalni predmet, značilen za program. Ima eno (višjo) stopnjo zahtevnosti. Če ni učitelj drugih srednjih šol za tak predmet, morajo biti zunanji ocenjevalci visokošolski učitelji. Kandidat lahko za predmet programa izbere tudi splošnoizobraževalni predmet z večjim številom ur, ki je značilen za program, ali drugi tuji jezik.

Za vsak maturitetni predmet (tudi predmet programa) morata obstajati najmanj dva kvalificirana neodvisna ocenjevalca, ki nista poučevala kandidata.

¹ Izraz »matura« je v slovensčini sicer udomačen, vendar so bili v preteklosti v uradni rabi za podobne izpite predvsem drugačni izrazi. V tem poročilu dajemo temu izrazu pomen »nadaljevalnega izpita«,¹¹ ki je bil v razpravi v letih 1979-80.

sporočila

Umrl je Dragan Pavlović

V vrste časnikarjev posega smrt vse pogostejše in veliko prezgodaj. Nepričakovano nam je odvzela kolega, s katerim smo se leto za leto srečevali, katerega prispevke smo prebirali iz tedna v teden. Avgusta je umrl Dragan Pavlović, eden od urednikov in časnikarjev lista Misao, zadnje leto pa sodelavec vojvodinske izdaje Komuniste.

Dragan je bil svojevrsen in po svoje bogat človek, vendar in resnosten hkrati, veseljak in filozof. Časnikar in pesnik, na videz optimističen, v resnici pa kritičen do sebe bolj kot do drugih. Vedeli smo, da je nekaj posebnega, imeli smo radi človeka v njem, polnega dobrote in duhovitega humora, spoznavali smo ga in vendar je ostajal uganka. Prebirali smo njegove članke o šolstvu in kulturi, brali njegove pesmi, kljub vsemu pa je ostajalo nekaj nedoumljivega na oni strani črte, čez katero nismo mogli in smeli.

Znal je ohranjati naše skupno prijateljstvo in tovariševanje, iskrenost, zaupanje in spoštovanje, vrednote, ki jim smrt ne more do živega. Ostajajo nam v spominu, v besedah, ki jih je izrekel in zapisal.

KOLEGI IZ UREDNIŠTVA PROSVETNEGA DELAVCA

OSNOVNA ŠOLA SAVO Kladnik SEVNICA

razpisuje prosta dela in naloge:

— **UČITELJA GOSPODINJSKEGA POUKA, PRU**, za določen čas s polno delovno obveznostjo od 1. 11. 1989 do 20. 6. 1990 – nadomeščanje delavke, ki bo na poročniškem dopustu.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev in kratkim življenjepisom v petnajstih dneh po objavi razpisa na naslov:

OSNOVNA ŠOLA SAVO Kladnik SEVNICA, 68290 Sevnica, Trg svobode 42.
O izbiri jih bomo obvestili v 15 dneh.

ŠOLSKI CENTER JOSIP JURČIČ IVANČNA GORICA

TOZD OSNOVNA ŠOLA STIČNA
Komisija za delovna razmerja

razpisuje prosta dela in naloge:

— **UČITELJA RAZREDNEGA POUKA**, za določen čas s polnim delovnim časom.

Kandidat mora izpolnjevati pogoje po Zakonu o osnovni šoli. Prijave sprejemamo 8 dni po objavi razpisa.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVOD VELENJE
Jenkova 2, Titovo Velenje

vabi k sodelovanju

— **UČITELJA ANGLEŠKEGA JEZIKA**

ki bi lahko s sklenitvijo delovnega razmerja, pogodbenim delom ali prek študentskega servisa poučeval angleški jezik v eni izmed šol v sklopu DO. Na voljo je manjše stanovanje. Informacije: 063/854-682.

DELAVSKA UNIVERZA

**CENE
ŠTUPAR**

center za permanentno izobraževanje
Ljubljana, Vojkova 1, tel. 327-244/314-737

VABI K SODELOVANJU

- učitelje in profesorje, ki bi želeli honorarno sodelovati pri izvajanju programa osnovne šole za odrasle na področjih: matematika, fizika, biologija, kemija, zemljepis, zgodovina, slovenski jezik, glasba, likovna vzgoja in temelji družbene ureditve in
- honorarne sodelavce za poučevanje angleščine, nemščine, francoščine, italijanščine in ruščine.

PRIČAKUJEMO VSE, ki vas veseli drugačno delo. Informacije na telefonu: 061/311-755, 314-737.

V spomin profesorici Anici Berčič Mundovi

(Avgust 1929 – december 1988)

Minila je zima, pomlad in poletje – in že je tu jesen. Že prej sem si želela napisati ta nekrolog, pa je moralo preteči vsaj nekaj mesecev da spominjanje ni več tako boleče...

Bilo je jeseni leta 1946 v starem poslopju nekdanje uršulinske ljubljanske gimnazije na zdajšnjem Plečnikovem trgu, v tedanji VII. gimnaziji. V 6. razredu je bilo nekaj novih dijakinj, doma zunaj Ljubljane, stanovali so v dijaškem domu na Taboru. Nismo se kaj dosti zmenile za nje, podeželanke. Pa nas je s svojim znanjem, vedenjem, zdravo presojo in ustrezljivostjo presenetila in pridobila še posebno ena izmed njih – Ildijanka Anica, ki je zaradi povojne zmede primorskih meja namesto v Gorico, kjer je začela svoje srednješolstvo, morala v Ljubljano. Bila je odličnjakinja, ki smo jo vse cenile. Ni se pehala samo za svoje odlične ocene, zmeraj je bila pripravljena pomagati vsaki sošolki, ki jo je prosila za pomoč, za nasvet, za tolažbo. V šolskem letu 1946/47 so vse dijakinje s Tabora odšle na poljansko gimnazijo.

Ko sem jeseni 1949 negotovo obšla pred nekdanjim slavističnim seminarjem v pritličju Narodne in univerzitetne knjižnice in iskala s praga kak znan obraz, sem zagledala Anico. V trenutku sem se spomnila, da je to sošolka, ki si je v kratkem času pridobila ljubezen in spoštovanje vseh v razredu. Tudi na univerzi smo jo imeli vsi radi. Vsi so jo poznali zaradi njene stalne navzočnosti v seminarju, stalnin poti med NUK-om, Slovensko knjižnico in Ljudsko kuhinjo. Bile so težave s stanovanjem, tudi hrane in obleke ni bilo dovolj, v povojnih časih. Kljub vsemu pa je bila v nas zvrhana mera prešernega veselja. Pa seveda tudi velika želja po knjigah in znanju, to smo prinašali na seminarje prof. dr. Slodnjaka, prof. dr. Boršnikove, prof. dr. Bajca, prof. dr. Štamparja... utrjujejo se spomini na literarne ekskurzije s prof. dr. Slodnjakom, ko smo vsi posedli okoli sestavljene gostilniške mize, hrano smo seveda za ves dan prinesli s seboj, »ata Slodnjak« pa nam je natočil vina in potem smo peli in peli slovenske narodne pesmi... Čutili smo se enaki med enakimi. Nihče med nami ni imel ničesar odveč. Dekleta smo iz domače koštrunove volne pletle sebi in fantom jopice dostikrat kar med seminarskimi urami, če je doma zmanjkalo časa. Le malo je bilo med nami takih, ki so dobivali obleko iz tujine. Vsi pa smo bili polni upanja, da nam bo nekoč bolje – takrat ko bomo končali študij in se zaposlili po naših srednjih šolah. Učili bomo dijake ljubiti svoj jezik, svoj narod, svojo kulturo... Leta so minevala, odhajali smo v poklice.

»Kje so falange tistih slavistk, ki so na univerzi toliko obetale, pa so se vse porazgubile?« je spraševala v nekem intervjuju prof. dr. Boršnikova. Naše diplomske naloge so ostale v predalih, želje po nadaljevanju študija so usihale v povojni, včasih tudi celodnevni šolski tlaki, v kupih šolskih in domačih nalog, domačega branja. Ljubezni so se stikale v družinska življenja, rojevali so se nam otroci in doraščali. Krog življenja se je znova začel.

Anica se je še pred diplomom zaposlila v domači Ildiji na gimnaziji. Čez nekaj let si je ustvarila družino s kolegom slavistom v Ljubljani. Že tedaj je bilo slavistu težko najti kar takoj službo v Ljubljani na srednji šoli. Anica pa so vabili povsod, saj jo je priporočala tudi njena vestna in dobrohotna svetovalna služba, ki jo je opravljala poleg šolskega dela v Ildiji in okolici. Zaposlila se je v ljubljanskem Centru strokovnih šol. Oživljali so spomini na študentska leta. Sestajali smo se in se srečevali na sestankih Slavističnega društva in na zborovanjih po vsej Sloveniji. V nas je še zmeraj živel začeto navdušenje učiti slovenski jezik in slovensko literaturo, vzgajati mlade v ljubezni do lepega, dobrega, pravičnega... In prav to je Anica gotovo kar najbolj izpolnila.

Potem so se leta naše službe prevesile v drugo polovico. Začela so se proslavljanja obletic našega vpisa na univerzo, našega absolventstva in diplom. Pri tem ali onem – tudi pri tebi, Anica, se je začela oglašati bolezen, a bili smo še zmeraj tako polni upanja v življenje – dedščine povojnih časov – da smo verjeli. To še ni zares... A pri tebi je že bilo zares. Na obletnice v okolici NUK-a, k Mraku, k Mačku, homo odslej prihajali brez Tebe, a vendar bo misel nate z nami. Manj in manj nas bo in končno bo izginil še spomin na živahni slavistični letnik iz leta 1949.

Kadar sva ob večerih, utrjeni od dela v šoli in doma, govorili po telefonu in si svetovali tudi v šolskih zadevah, sva se večkrat spomnili tudi

na to, da se bolezn ne končajo zmeraj srečno... Tedaj sva se obe spomnili na značilne besede našega profesorja dr. Slodnjaka: »Eh, kaj bi tisto, tako je in nič drugače...«

Da, tako je in nič drugače, Anica. V avgustu bi praznovali Tvojo šestdesetletnico, če bi jo dočakala; jeseni bi z nami proslavljala 40-letnico vpisa na slavistiko in decembra bo zimski veter pel svojo neusmiljeno pesem prek Tvojega enoletnega groba...

MIKA TOMČEVA

Izšel je Zbornik posveta ob 30-letnici enotne osnovne šole

V Zborniku je na več kot 600 straneh objavljenih 65 daljših in krajših študij, analiz, sestavkov in razmišljanj, ki ponujajo dragoceno strokovno in študijsko gradivo. Zato ga bodo z veseljem prebirali znanstveniki, raziskovalci in strokovni delavci ter pedagoški delavci – praktiki. Ob uvodnem referatu dr. Franca Strmčnika o socializacijskih, personifikacijskih in kvalifikacijskih dilemah naše enotne osnovne šole so razvrščeni prispevki v tele tematske sklope: teoretična – konceptualna vprašanja osnovne šole, didaktično-metodična vprašanja in problematika sodobnega poučevanja, specialna vprašanja osnovne šole, vzgojno-socializacijska vprašanja in problematika, šolstvo narodnosti, vloga in usposabljanje pedagoških delavcev ter poročila o delu skupin. Prednaročniki bodo prejeli zbornik v začetku septembra, nekaj izvodov pa je še na voljo pri Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije, Ljubljana. Gosposka 3/1., tel.: (061)221-832.

Kurirček bo star 30 let

Že zdavnaj je prerasel iz revije »za ohranjanje revolucionarnega izročila« v literarno revijo za učence osnovnih šol, pri tem pa ne zanemarija didaktičnih in poljudnoznanstvenih besedil in likovnih upodobitev. Goji pa še literarno in likovno ustvarjalnost otrok s »pogovori«, in objavami iz šolskih glasil.

Poglaviti sodelavci revije, ki jo ureja pesnik Boris A. Novak, so znani literati. V 1. številki 30. letnika (1989/90) najdemo pesnike in pisatelje vseh rodov, kot so Ervin Fritz, Ela Peroci, Franjo Frančič, Marjeta Novak, Franček Rudolf, Pavle Zidar, Neža Maurer, Berta Golob, Marjan Tomšič, Feri Lainšček, Miroslav Slana Miros, Ivo Zorman, Miha Maté idr. Tako pisane družine ne srečamo v nobeni slovenski reviji. Pa naj še kdo reče, da nismo tudi v praksi za pluralizem!

S. Š.

Še niste naročeni na Prosvetnega delavca?

Pokličite nas po telefonu (061) 315-585 ali pa sporočite svoj naslov po pošti: Uprava Prosvetnega delavca, 61104 Ljubljana, Poljanski nasip 28.

Morda ne veste, da lahko sporočite besedilo za razpis tudi po telefonu?

Pokličite nas (061) 315-585. Prihranite si čas in trud!

Dragi naročniki!

Inflacija nas je skoraj pritisnila ob tla, zato smo prisiljeni povišati naročnino, da bomo zmogli, seveda skupaj z dotacijami naših ustanoviteljev, vedno večje stroške. Prosimo za razumevanje in ostanite nam zvesti.

Uredništvo

Razpisna komisija
OSNOVNE ŠOLE STARI TRG OB KOLPI

razpisuje dela in naloge

RAVNATELJA

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje Zakona o osnovni šoli. Prijave pošljite v 15 dneh po objavi razpisa.

FILMOTEKA 16

FILMOTEKA 16

Zagreb, Savska c. 9

Ponujamo vam PRVO IZOBRAŽEVALNO VIDEOTEKO V JUGOSLAVIJI, ki je namenjena pouku in zunajšolskim dejavnostim na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja.

Zagotavljamo strokovno in pedagoško-metodično tehtnost učnih vsebin izobraževalne videoteke.

IZOBRAŽEVALNA VIDEOTEKA

Proizvodnja Filmoteke 16 Televizije Zagreb, Zagreb-filma in drugih proizvajalcev iz Jugoslavije in tujine

Književnost, gledališka in filmska umetnost: teorija filma, zgodovina filma, animirani film, dokumentarni film, kratki igrani film, likovna vzgoja, glasbena vzgoja, angleški jezik, narava in biologija, kemija, fizika, narava in družba, zgodovina, zemljepis, prometna vzgoja, telesna in zdravstvena vzgoja, medicina

Ce se hocete izogniti jezikovni oviri, uporabite več kot 50 nasih video kaset z več kot 70 filmi brez govorne spremljave

ELEMENT FILM

Najnovejša proizvodnja v letu 1989!

1. Avtonomni živčni sistem
2. Funkcija kože
3. Bakterije
4. Čutila pri vretenčarjih
5. Od nekovin do kislin
6. Od kovine do hidroksida
7. Zivalski vrt
8. Zakaj je kobilica dobila nove copate za tenis
9. Kako je Ilica dobil novo knjigo
10. Pomlad
11. Poletje
12. Valovi

Vse informacije daje

FILMOTEKA 16

Zagreb, D. Šimunića 12, tel. (041) 333-512

Na vašo željo pošljemo program z naročilnico in s cenami.

Kako se mi je »zgodil narod« ali analiza nekega monolita

Sitar je udaril s škornjem ob klop:
»Kaj si oglušel, hlapec? Išči si drugega gospodarja, sem rekel.
Opravil si pri meni, pri tej hiši opravil.«
Takrat se je zablistelo iz črnih nebes, zabobnelo je od daleč.

CANKAR

Kot učitelj razrednega pouka sem kmalu dojel principe dela učenci (človek jih mora imeti rad, enakopravno in pravično jih mora obravnavati in dosledno ravnati v zahtevah do njih in do sebe.)

Ker sem poskušal tako ravnati tudi do odraslih, mi je skupina sodelavcev svetovala, naj se prijavim za delovno mesto pomočnika ravnatelja, ki je bilo l. 1975 privrkat razpisano na šoli.

S prvim ravnateljem sva dobro sodelovala, z drugim še bolj. Odlikovalo naju je gledno kolektivno delo. Vendar, nikoli mi ni šlo za OBLAST, končne odločitve sem vedno prepuščal njemu.

Po šestih letih sodelovanja so se pojavile določene razlike v odnosu do nekaterih zadev. Nič nenavadnega, potrebno je usklajevanje.

Prizadeval sem si za vsebinske in organizacijske premike na šoli, toda tako, da nisem zašel v spore s sodelavci.

Nekaj težav sva imela s hišnikom glede košenja zelenice. 10. junija 1986 je ravnatelj zaradi tega stresel name vso svojo osebnostno moč. Ni mi bilo prav, saj sem svojo dolžnost v zvezi s tem opravil.

V dopisu predsednici disciplinske komisije sem se zavzel za akademske odnose na šoli in za razumevanje odgovornosti.

Na sestanku smo si ravnatelj, hišnik in predsednica pogledali iz oči v oči.

Leto 1986/87 je bilo mavrično. Odnosi so se spremenili.

» – ko postane dejavnost predrejena cilju: moralni diskvalifikaciji ljudi, ki so se oblasti na tak ali drugačen način zamerili...« (JANEZ JANŠA, MLADINA 1989) Posledice sem doimel 30. junija 1987. Vedel sem, da je na šoli sestanek OO ZK, o čem teče beseda, pa ne.

Ob enajstih sem bil v pisarni, ko je prišel kolega s sestanka in dejal: tebe žagajo. Mislim sem, da gre za kritiko in sem dejal, naj me kar žagajo. Pa je (kolega) še pristavil: Rekli so, da ne boš več pomočnik ravnatelja.

To mi je zvišalo pritisk. Kmalu me je po telefonu poklical ravnatelj in mi dejal, da imamo ob 12.30 sestanek pri njem.

Tam so me čakali predsednica IO OOS, sekretarka OO ZK in ravnatelj. Dejal je: IO in OO sta ti izglasovala nezaupnico. Ne smeš se več javiti za pomočnika ravnatelja. Na šoli imamo človeka, ki bo prevzel to delo. Podčrtujem natančno to besedo, ker ni bilo rečeno, da ne boš sprejel, če se javiš za pomočnika ravnatelja. (O tem primeru sem pripravljen napisati nadaljnjo zgodbico, če bi koga zanimalo.)

Zaprlo mi je sapo, vprašal sem, kaj mi očitajo, katere napake sem napravil, pa mi vsi skupaj niso odgovorili nič določenega.

Res sem bil pomočnik že dvajset let, res pa je tudi, da sva se z ravnateljem že tri mesece prej pogovarjala, da se bova za na-

slednji mandat še prijavila, ker je bila pred nami velika dozidava šole.

ZAKAJ NENADOMA ODSTRANITEV?

Dogodki so potekali takole:

29. junija popoldne je bil sestanek IO OOS. Upošteval je moč večine »uradnih« sindikalistov je bilo »dogajanje naroda« očitno uspešno. Rezultat: NEZAUPNICA. Če bi stvari potekale po delegatskem sistemu, ne bi mogel sklepu ničesar očitati.

30. junij – sestanek OO ZK. Navzoči člani in predstavniki OK. Dva člana naj bi me branila, drugi naj bi bili večinoma tihi (ali na mitingu kričijo ali molčijo – sodelujejo v »dogajanju«). Rezultat: NEZAUPNICA.

Zapisnikov o obeh sestankih ni bilo. Zmagal je EN namen, ENA volja, ENA užaljenost.

ANALIZA

Oblasti na šoli sem se zameril. Naprej je bilo preprostejše: za deva kakorkoli utemeljiti na OK in dobiti človeka za zamenjavo ali obrnjeno. Ko piha veter samo v ENO smer, se krila hitro dvignejo v zrak:

»šola« – pobuda, OK – pristane nek oz. strinjane, naslednica – privolitev.

O moji odstranitvi je bilo KOLEKTIVNO, vendar ne SAMOUPRAVNO odločeno. Verjetno nihče od sodelavcev zunaj IO in OO o »igri« ni nič vedel.

V kolektivnem odločanju pa je jasno razvidna OSEBNA odgovornost.

Zato ne smemo mešati pojmov kolektivno odločanje in kolektivna odgovornost. TE NI!

Če bi torej ne bilo pobude, bi ne imela ne OK ne naslednica nič

opraviti. Če OK ne bi dal »žegna«, bi bilo vse skupaj težje (OK + OO ZK tedaj nedotakljiv monolit – pripraven za utišanje manj poslušnih – približno po L. Kreftu, M. Kučanu, B. Pahorju, M. Balažicu, S. Lokar, B. Debenjaku...)

Če bi naslednica ne privolila v ponudbo, bi se stvari z razpisom in pod vplivom »demokracije« javnosti (86 sodelavcev) verjetno zapletle.

Če bi mi ravnatelj en mesec prej dejal: Ne moreva več sodelovati, SKLONIL bi bil glavo in zaprosil za drugo delo na šoli.

Če bi mi nekaj sodelavcev 14 dni prej reklo: Siti smo te, SKLONIL bi bil glavo in pobegnil.

Če bi mi naslednica en dan prej rekla: Poskusimo z boljšim pomočnikom ravnatelja, DVIIGNIL bi bil glavo in se umaknil.

Tako pa sem ostal – zaradi ljubega kruhka – in vsemu navkljub!

V stopnjah oblasti je stopnička pomočnika ravnatelja pač najbolj pohlevna in ponižna – ni mi žal zanj. Ko se je treba sprijazniti z bistveno nižjim osebnim dohodkom, je nekoliko težje, neprijetnejše pa je, da si bolj ali manj kriv ob dobro ime.

Naj še končam s Cankarjem: »Jaz, bratje, pa vem za domovino in mi vsi jo slutimo. Kar so nam siloma vzeli, za kar so nas ogoljufali in opeharili, nam bo povrnjeno s stoterimi obrestmi. Naša domovina je boj in prihodnost...« – boj z dokazi in z nasprotnimi dokazi, iz oči v oči!

DA BI BILO NA SLOVENSKEM ČIM MANJ BEKETTOVSKIH PRIMEROV!

JOŽE ŠMID

skozi okno

Prepad

Stala sem ob pultu, vablivo obloženem z mnogovrstnimi igračkami, s tako imenovanimi vzgojnimi, didaktičnimi pa tudi z nevzgojnimi. Kupovala sem, tako kot mnoge druge mame in očete, igrače za otroke. Potlej sem se zavedla, da prihaja neprestano od nekje proseč otroški glas: »Mami, kupi mi...« in kot odmev potrpečljiv odgovor:

»Sine, ne morem. Nimam toliko.«

Ozrla sem se. Blizu pulta je stala ženska in pogledovala za fantkom, ki si je željno ogledoval igrače in se jih želel vsaj dotakniti.

»Pusti, ne smeš prijemat,« ga je mama prijazno opozarjala in mu vlekla rokice od pulta. Drugi pa smo izbirali, plačevali igrače, ki so, kot vemo, drage. Imeli smo denar za robota, za helikopter, avtomobil na daljinsko upravljanje, harmoniko, kocke. To in še marsikaj smo preskušali, preden nam je prodajalka zavila v papir in zaračunala. Fantkove roke pa so si na moč želele dotakniti teh zanj čudežnih in nedosegljivih predmetov. Stegoval jih je za avtom in spet in spet slišal: »Pusti, sine!« Tudi potem, ko je roka prišla robota ali kocke. Ubog-

ljivo se je odmikal in se zmeraj znova približeval z žalostnimi, željnimi otroškimi očmi in s hrepenečim glasom.

Stisnilo me je pri srcu, pa ne le zaradi fanke, ki ni dobila drage igrače, temveč tudi zaradi njegove mame, ki mu je ni mogla kupiti, pa če bi mu jo še tako rada. Najbrž je tudi njo stiskalo pri srcu, zato je hotela razveseliti sina z besedami: »Hočeš balon, sine?« Mali je še enkrat osvrknul pult, nato pa vdano odgovoril:

»Prosim, mami.«

In tako mu je kupila rdeč balonček. Vsaj nekaj. Česa dražjega ni zmogla. Treba je varčevati. Tudi pri otroku. Skoraj zmeraj pri otroku. Žalostno.

Ta svet – na katerem naj bi bili vsi ljudje enaki. V naši enakopravni demokratični družbi. Utopija. Teorija. Ampak ko bi bilo vsaj vsem otrokom enako, ko bi vsaj njih lahko enako ponudili. dali. Tako pa tisti, ki sami nimajo, tudi otrokom ne morejo dati, tisti, ki imajo vsega dovolj in preveč, lahko dajo toliko tudi otrokom. Prepad. Ne le med odraslimi, tudi med otroki. Žalostno.

SONJA VOTOLEN

NADALJEVANJE z 9. str.

Kandidatu za maturo iz predmeta, ki ga srednja šola ni razpisala (ali ga ne izvaja na ravni zahtevnosti, ki jo kandidat želi dokazati), učiteljski zbor njegove šole¹⁴ na predlog ravnatelja določi mentorja. Mentor in kandidat izdelata načrta priprave na izpit iz tega predmeta. Mentor preverja kandidatu napredek in mu lahko po potrebi svetuje spremembo maturitetnega predmeta. Tak kandidat lahko dela maturitetni izpit iz določenega predmeta na šoli, ki je razpisala tak predmet.

Maturitetni katalog znanja

Maturitetni katalog znanja vsebuje:

- nadrobni opis poteka pisnih in ustnih izpitov
- seznam predmetov in ravni zahtevnosti, ki jih je mogoče izbrati pri maturi
- opis snovi in zahtev pri posameznih predmetih in ravneh zahtevnosti, pri čemer je obseg snovi pri posameznem predmetu usklajen z učnimi načrti tega predmeta v štiriletnih srednjih šolah
- seznam priporočenih učbenikov
- vzorce oblik predvidenih vrst nalog.

Prva izdaja kataloga mora iziti najkasneje 28. 2. 1993 (poskusna izdaja: 1992) za maturo v spomladanskem roku leta 1995. Naslednje izdaje izhajajo vsako leto najkasneje do 28. februarja z veljavnostjo za maturo čez dve leti.

Katalog pripravi in predlaga republiška maturitetna komisija, sprejme pa ga Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje ob soglasju znanstveno-pedagoških svetov obeh univerz in Zavoda SRS za šolstvo.¹⁵ Katalog izda in založi izpitni servis in mora biti v javni prodaji.

Predmetne maturitetne komisije

Za vsak maturitetni predmet ustanovi predmetno maturitetno komisijo za vzgojo in izobraževanje pristojni republiški upravni organ. Mandat člana komisije traja štiri leta. Kandidate za člane predmetnih maturitetnih komisij predlagajo strokovna društva, skupnost srednjih šol ter znanstveno-pedagoški sveti univerz in visokošolskih organizacij. Vsaka od teh strank predlaga svoje kandidate v prednostnem vrstnem redu. Po funkciji je član komisije svetovalec Zavoda SRS za šolstvo za določeni predmet.¹⁶

Predmetna maturitetna komisija ima najmanj pet in največ devet članov. Za vzgojo in izobraževanje pristojni republiški upravni organ imenuje vsako leto po potrebi nove člane v skladu s prednostnim vrstnim

redom predlagateljev. Na leto se lahko spremeni največ ena tretjina članov predmetne maturitetne komisije za določeni predmet.

Člani predmetne maturitetne komisije izvolijo predsednika in njegovega namestnika. Predsednik ali njegov namestnik ne more biti učitelj, ki tisto leto poučuje tisti predmet v četrtem letniku srednje šole.

Člani predmetne maturitetne komisije imajo te naloge:

1. Sodelujejo pri oblikovanju maturitetnega kataloga znanja.
2. Vsak član predlaga vsaj deset nalog, vprašanj ali tem (v nadaljevanju: naloge) za poletni in vsaj deset za jesenski rok. Naloga mora vsebovati pravilno rešitev ter elemente za oceno kakovosti odgovorov in predlog načina točkovanja izdelkov.
3. Komisija na sejah presodi skladnost predloženih nalog z zahtevami maturitetnega kataloga znanja, oceni raven zahtevnosti, in če je potrebno, predlagane naloge popravi ali odkloni. Komisija oblikuje načela za izbor nalog posameznega izpita in navodila za vrednotenje izbranih nalog.
4. Komisija preveri podatke o strokovni usposobljenosti ocenjevalcev pisnih izdelkov in jih izbere določeno število, če jih je za določeni izpitni rok več, kot je potrebno.
5. Člani komisije v manjšem obsegu sodelujejo pri vrednotenju pisnih izdelkov in razsojajo, če so razlike med dvema neodvisnima ocenjevalcema velike (el. (A)). Če je potrebno, povabijo k razsojanju tudi razsodnike iz vrst visokošolskih učiteljev, ki zadoščajo pogoju iz (B) člena.
6. Po končanem jesenskem izpitnem roku komisija preuči podatke izpitnega servisa o rezultatih maturitetnega izpita iz določenega predmeta ter pripravi krajše poročilo s predlogi za revizije učnih načrtov, učbenikov in kataloga maturitetnih znanj. Poročilo izide v letnem poročilu o maturi.

Predmetna maturitetna komisija deluje na sejah, ki jih skliče predsednik ali v nujnih primerih vodja izpitnega servisa. Komisija je sklepna, če sta navzoči vsaj dve tretjini članov. Zapisnike sej maturitetnih komisij arhivira izpitni servis.

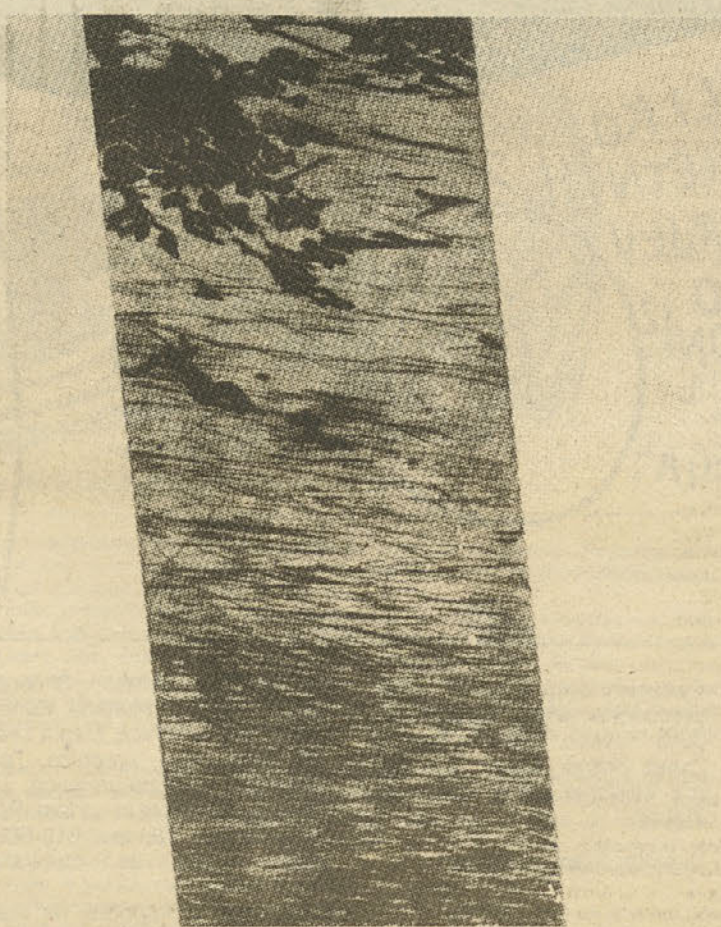
Vsebinska maturitetnih nalog naj bo vezana na snov, ki je skupna istemu predmetu v različnih srednjih šolah s podobnim številom ur. Naloge in vprašanja naj bi kandidatu omogočili pokazati, da je pismen na akademski ravni, da obvlada temeljno spoznavno orodje (materni in tuji jezik, logično sklepanje in matematiko), temeljne pojme in zakonitosti ter da

je sposoben teoretično in strokovno znanje uporabiti pri reševanju problemov.

Predsednik predmetne maturitetne komisije oz. njegov namestnik vodi seje komisije in podpisuje zapisnike sej. Najkasneje 30 dni pred pisnim izpitom v prostorih izpitnega servisa poskrbi za naključni izbor iz zbirke odobrenih in doslej še neuporabljenih nalog vnaprej dogovorjenega števila nalog za posamezni izpit. Izbrane naloge v zapečateni ovojnici osebno izroči vodji izpitnega servisa.

Republiška maturitetna komisija

Republiško maturitetno komisijo ustanovi republiški upravni organ pristojen za vzgojo in izobraževanje. Člani republiške maturitetne komisije so po funkciji predstavniki predmetnih komisij in vodja izpitnega servisa. Po enega člana predlaga znanstveno-pedagoški svet vsake univerze. Člana komisije sta tudi predstavnik učiteljev srednjih šol in predstavnik učencev.

Fotić Branislav /Jugoslavija/: XXI. 1988, suha igla

Republiška maturitetna komisija ima te naloge:

1. Pripravi besedilo maturitetnega kataloga znanj ter na podlagi poročil predmetnih komisij in lastne presoje predlaga spremembe kataloga znanja.
2. Določa roke in trajanje pisnih izpitov najkasneje 60 dni pred izpitnim obdobjem.¹⁷
3. Na podlagi analize rezultatov maturitetnih izpitov, ki jih pripravi izpitni servis, jeseni oblikuje priporočila posameznim predmetnim komisijam, če se ji zdi to potrebno.
4. Dokončno razsoja v primerih, ki jih ta pravilnik ne ureja.
5. Po končanem jesenskem izpitnem roku komisija preuči podatke izpitnega servisa o rezultatih mature, poročila o poteku mature izpitnih komisij srednjih šol, nadzornih služb in izpitnega servisa ter po potrebi predlaga spremembe postopkov vrednotenja znanja. O tem pripravi poročilo, ki izide v letnem maturitetnem

poročilu in ga obravnava Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje.

6. Nadzoruje delo izpitnega servisa ob izpitu.

Različna mnenja:

¹ Stanek: Možnost take kompenzacije je treba vsekakor zagotoviti oz. legalizirati, saj je bistveni element pričujoče zamisli mature, ki je v delovni skupini nastala na izhodišču, da mora matura omogočiti čim širšo horizontalno prehodnost med srednjim in visokim šolstvom. Menim, da je tako zagotovilo »conditio sine qua non« za vpeljavo mature, ki naj bi po zamisli skupine nadomestila vsaj tudi vlogo diferencialnih izpitov. Če bi ob novi maturi ostala vsa množica diferencialnih in sprejemnih izpitov za vstop v visoko šolstvo, je nima smisla vpeljovati.

² Malovrh: 86. člen Zakona o spremembah ZUI dopušča, da program (VIS, VIŠ) določi, ali naj se pri izbiri kandidatov upošteva tudi uspeh pri določenih predmetih mature.

³ Brešar: Matura z več predmeti bi hkrati »želela biti tudi zaključni izpit«. Če naj ima matura namen nadaljevalnega izpita, potem menim, da je treba preveriti le temeljno znanje. Zagovarjam torej maturo z manj predmeti, med temi pa naj bo kvečjemu en predmet »strokovni«.

⁴ Brešar: V to vrstico bi dodal »ustni izpit (vrednoti šola)«. Prepričan sem, da je ustni izpit iz matematike potreben iz dveh razlogov:

1. vsebina ustnega izpita ni zgolj reševanje nalog – teoretska vprašanja so bistven sestavni del matematičnih znanj.
2. Kandidat, ki je na pisnem izpitu »blizu pozitivni oceni«, lahko na ustnem izpitu pokaže primerno znanje. Če je pisni izdelek izrazito slab (ocenjen npr. z oceno »zelo slabo« /0/), z ustnim izpitom seveda pozitivne ocene ni možno doseči.

⁵ Lavtar: Nagibam se k maturi s šestimi (6) predmeti.

⁶ Setinec: V šestpredmetni maturi mora biti tudi materinsčina na dveh ravneh zahtevnosti. – Le s šestpredmetno maturo se je mogoče izogniti prevelikim spremembam srednjih šol. Šest maturitetnih predmetov predstavlja večino programa 3. in 4. letnikov srednjih šol, le tako je mogoče tudi ohraniti motivacijo za učenje vseh predmetov.

⁷ Sketelj: Da bi bile ocene znanja na maturi čim bolj objektivne in med seboj primerljive, menim, da bi bilo treba vpeljati ustni izpit le kot izjemo, morda pri materinsčini. Pri tujem jeziku ustni izpit ni nujno potreben, ker preverjenjo pasivno znanje tujega jezika zadošča kot spodnja

meja znanja za večino visokošolskih študijev. Tudi uporaba matematičnega znanja se da povsem ustrezno preveriti s pisnim izpitom, zato ustni izpit iz matematike ni potreben.

⁸ Malovrh: To določilo je lahko sporno, ker imamo za nekatere stroke v Sloveniji le eno srednjo šolo in nobene višje ali visoke (na primer tisk in papir, PTT promet). Morda bi ustrezen ocenjevalec – strokovnjak iz združenega dela.

⁹ Malovrh: To je odvisno od finančnej, ne od sestavljalcev programa.

¹⁰ Stanek: Novi vpisni pogoji bi morali obvezno priznati kompenzacijsko vlogo izbirnega dela mature v primeru prehoda v visoko šolstvo zunaj »vertikalne« usmerjenega izobraževanja in tako omogočiti maturantom široko horizontalno prehodnost brez diferencialnih izpitov. Zah-teva po predhodnem ustreznem srednješolskem programu naj bi bila res izjemna. To je gradivo zakona o univerzi.

¹¹ Budin: Glede na predlagani rokovnik, da mora biti katalog maturitetnih znanj sprejet do leta 1991, menim, da se ustanovitev republiške maturitetne komisije in predmetnih maturitetnih komisij, ki pripravljajo in predlagajo katalog, premakne z leta 1991 na leto 1989/90. Zaradi jasnosti predlagam, da se leto 1991 nadomesti z 1989/90.

¹² Slander in Skarza-Zerovnik: Glede na sprejeta zakonska določila, ki jih navaja poglavje »Omejitve poročila«, je matura izgubila vlogo nadaljevalnega izpita. Izbirni predmeti postajajo smiselni le kot priprava na študij, ne pa kot selekcijski instrument. Glede na to, da matura ni nadaljevalni izpit in bodo verjetno morali učenci, ki se ne bodo izobraževali po ustreznem srednješolskem vzgojno-izobraževalnem programu, opravljati še diferencialne izpite, se zavzemava za pet ali celo manj maturitetnih predmetov. Z maturo se nalaga srednji šoli dodatne velike obremenitve, visoke šole pa bodo to upoštevale ali pa tudi ne (možnost izbora po ocenah zaključnih letnikov).

¹³ Zupančič: Dodati: »Po prijavi ne more več spremeniti predmetov in ravni zahtevnosti.«

¹⁴ Malovrh: To določilo ni potrebno. Če ostane, je smiselno tudi za ustne izpite.

¹⁵ Slander in Skarza-Zerovnik: Vstaviti: »... ali šole, kjer bo učenec izpit opravljal.«

¹⁶ Zupančič: Črtati »in Zavoda SRS za šolstvo«.

¹⁷ Zupančič: Dodati: »ki opravlja funkcijo tajnika komisije«.

¹⁸ Malovrh: Dodati: »V primeru razveljavitve izpita na posamezni šoli določiti izredni izpitni rok.« (Konec v prihodnji številki)

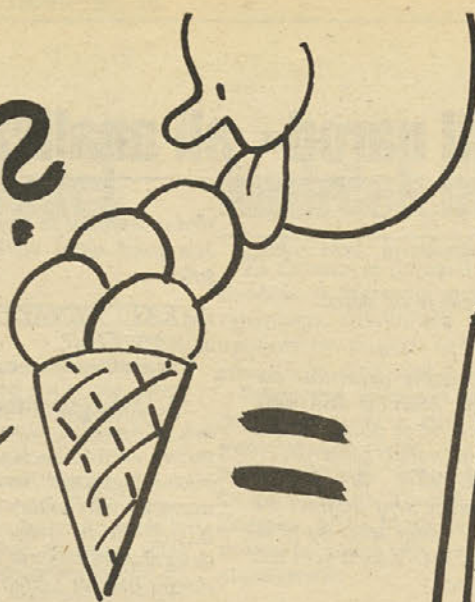
ALI SMO DRAGI?

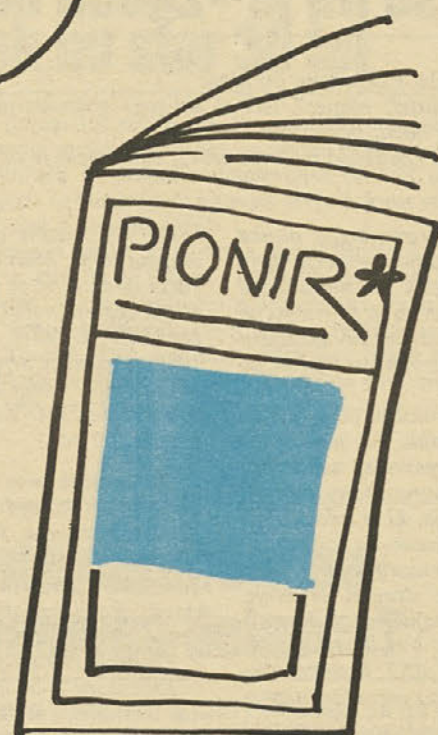
=

ali

=

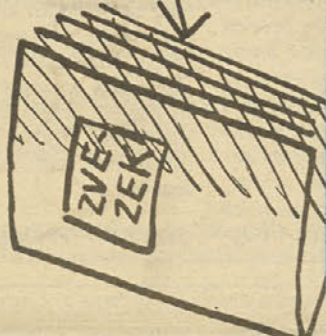
=

=

POL
PRAZNEGA
ZVEZKA!

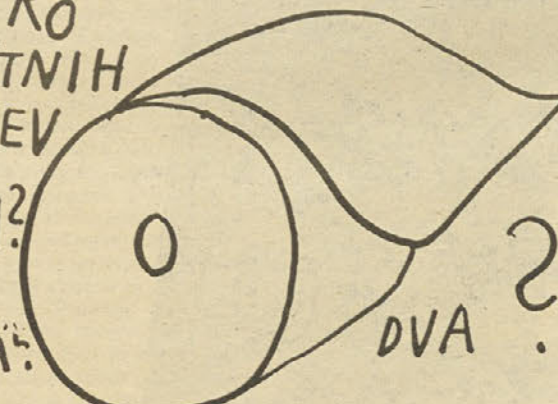
=

=

KOLIKO
TOALETNIH
PAPIRJEV
SMO
VREDNI?
POL?
ENEGA?

DVA?

IN KONČNO:
NA ZDRAVJE!

(ALI VESTE, KOLIKO STANE
EN PIR?)

Spoštovane poverjenice, spoštovani poverjeniki!

Začenja se novo šolsko leto, za nas še en nov letnik naših revij Cicibana, Pionirja, Proteusa in Pionirskega lista. Nove so tudi cene, mnogim, tudi nam se zde pretirane, pa vendar ne moremo drugače. Vse se draži, tudi časopisi in z njimi vred naši. Mesec in pol vam bomo pošiljali naše revije, zanje plačevali papir, tiskarske usluge in poštino, preden bomo zanje dobili plačano naročnino. Medtem pa neusmiljeno dela inflacija. Naročnina, ki jo bomo dobili, je vsak dan vredna odstotek manj, v enem mesecu za tretjino. Naše prodajne cene bi bile še višje, če ne bi zbrali naročnine vnaprej in z njo vnaprej kupili papir, plačali tiskarno in druge stroške, ki jih lahko predvidimo vnaprej.

Po novem bo stal izvod naše revije:

CICIBAN	30.000 DINARJEV
PIONIR	30.000 DINARJEV
PROTEUS	30.000 DINARJEV
PIL	15.000 DINARJEV

Tako ceno vam lahko zagotavljamo, če boste naročnino poravnali do 16. oktobra 1989, nato bo naročnina višja. Prosimo vas, da pobere prednaročnino za 5 števil Cicibana, od tega bo ena (zimsko) dvojna in po dvojni ceni v skupnem znesku 180 tisoč dinarjev, 150 tisoč dinarjev za 5 števil Pionirja in prav toliko, 150 tisoč dinarjev, za 5 števil Proteusa. Pionirski list, ki izhaja tedensko, bi prednaročili do decembra, to je za 12 števil po ceni 15 tisoč dinarjev izvod, to je 180 tisoč dinarjev za to obdobje.

Zavedamo se, da ne bo lahko, ko mnogim zmanjkuje denarja že za osnovne življenjske potrebščine. Ko pa primerjamo našo ceno z manj pomembnimi dobrinami, za katere pa mnogi prav tako še vedno trošijo denar, za torte, sladoled in kino na primer, nismo dragi. Pa vendar nismo nikjer prebrali, da bi se zmanjšala prodaja, na primer kave ali piva, slovenskim časopisom in knjigam pa so se naklade prepolovile, ali pa celo še bolj znižale. Našim revijam se zaenkrat ob vaši pomoči še niso, kako bo letos, pa ne vemo. Smo lahko z vašo pomočjo optimisti?

Mladinska knjiga založba
Matjaz Vizjak
vodja časopišne dejavnosti

MLADINSKA KNJIGA n. št. 1
TOZO ZALOŽBA o. s. b. o.
Ljubljana, Trtova 3
Sokoli za periodikalni trg - Nazarjevo 1

prosvetni
delavec

Ustanovitelj: Republiški odbor
Sindikata delavcev vzgoje, izo-
braževanja in znanosti ter izo-
braževalna skupnost Slovenije
- izhaja štirinajstredno med
šolskim letom.

Časopisni svet: Vladimir Tkalec,
predsednik, Milica Antič-Gaber,
Justi Kavšek, Zdenko Kodelja,
Janez Sušnik, Slava Šarc, Ma-
rija Velikonja, Iztok Vilič, Jože
Žlahtič.

Direktor: Stanko Šimenc

Uredništvo: Stanko Šimenc,
glavni urednik, Marjana Kunej,
odgovorna urednica, Lučka Leš-
nik, novinarka - urednica, Tea
Dominko, tehnična urednica.
Naslov uredništva in uprave: Po-
ljanski nasip 28, tel.: 315-585,
poštni predal 21, Ljubljana
61104.
Rokopisov in fotografij ne vra-
čamo.

Akontacija naročnine za leto
1989 znaša 100.000 din za po-
sameznike in 200.000 din za or-
ganizacije. Za upokojene pro-
svetne delavce in študente pe-
dagoških smeri znaša naročnina
80.000 din na leto.
Posamezna številka stane
10.000 din.
Številka tekočega računa:
50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica, Y
ISSN 0033-1643.
Po mnenju Republiškega komi-
teja za vzgojo in izobraževanje
je časnik »Prosvetni delavec«
prost temeljnega prometnega
davka od prometa proizvodov
(glej 7. točko 1. odstavka 3.
člena zakona o obdavčevanju
proizvodov in storitev v pro-
metu).